

บทที่ 4

วิเคราะห์ความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในตำนานท้องถิ่น ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

การวิเคราะห์ความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาตำนานท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่างครั้งนี้

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่นโดยสรุปความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหา ดังนี้

แนวคิดของความขัดแย้ง

1. ความขัดแย้งกับตนเอง
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น ซึ่งจำแนก ดังนี้
 - 2.1 ความขัดแย้งภายในกลุ่ม
 - 2.2 ความขัดแย้งภายนอกกลุ่ม
3. ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

แนวคิดของการแก้ไขปัญหา

1. การแก้ไขปัญหาโดยการลงโทษตนเองหรือผู้อื่น
2. การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น
3. การแก้ไขปัญหาโดยการวางตัวเป็นกลาง
4. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้สติปัญญา
5. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้พุทธศาสนา
6. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้ไสยศาสตร์
7. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้กฎหมาย
8. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้วิธีต่อสู้ด้วยกำลัง
9. การแก้ไขปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงหรือยอมแพ้
10. การแก้ไขปัญหาโดยการให้รางวัล
11. การแก้ไขปัญหาโดยการเจรจา
12. การแก้ไขปัญหาโดยการประนีประนอม
13. การแก้ไขปัญหาโดยการใช้อุบายเล่ห์กล

14. การแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์
15. การแก้ไขปัญหาโดยการให้ธรรมชาติ

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

ตำนานเรื่องที่ 1

ตำนานจระเข้ปูน

จระเข้ปูนมีลักษณะเป็นหินศิลาแลงมองเห็นรูปคล้ายจระเข้ขนาดใหญ่ หันหัวไปทางทิศเหนือ ส่วนตัวตรงกลางกว้างประมาณ 10 นิ้ว อยู่ชิดกับขอบทางเดิน (ถนน) ซึ่งชาวบ้านจะเรียกกันว่า “จระเข้ปูน”

กล่าวกันว่าในสมัยสุโขทัยยังเจริญรุ่งเรืองอยู่ ราวประมาณ พ.ศ.1420 มีเมืองหนึ่งชื่อเมือง “พาน” เป็นเมืองใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง มีวังอันเป็นที่ประทับของพระร่วงองค์หนึ่งชื่อ พระมหาพุทธศาคร วันหนึ่งพระมหาพุทธศาครได้เสด็จมาที่วังแห่งนี้เพื่อพักผ่อน ขณะนั้นได้ทอดพระเนตรเห็นพญานาคตนหนึ่ง กำลังคาบสาวงามนางหนึ่งเลื้อยผ่านหน้าไป พระองค์จึงได้ติดตามไปจนกระทั่งถึงภูเขาสูงหนึ่ง พญานาคได้กลืนหญิงสาวลงไปในท้อง พระมหาพุทธศาครได้เสด็จตามมาทันพอดี จึงได้ใช้มนต์สะกดพญานาคไว้ แล้วจึงได้ล้วงหญิงสาวออกมาจากคอกพญานาค ทราบชื่อภายหลังว่าชื่อ นางทอง ส่วนเขาบริเวณนั้นก็ชื่อว่า “เขานางทอง”

เนื่องจาก นางทองเป็นหญิงสาวสวยงามมาก เป็นที่พอพระทัยของพระมหาพุทธศาคร จึงได้รับการอภิเษกเป็นมเหสี ใช้ชีวิตร่วมกับพระร่วงปกครองเมืองพานให้เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก (บริเวณวังที่ประทับนี้เองซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ ชาวบ้านเรียกกันว่า บ้านวังพานเก่า ในช่วงที่มีความเจริญมีวัดตั้งอยู่ ปัจจุบันทางพิพิธภัณฑ์ได้มากันเขตไว้เป็นที่สาธารณะ บริเวณนี้ชาวบ้านเคยไถนาแล้วพบซากวังเก่าๆ มากมายและที่สำคัญได้พบ “พระอุทอง” และ “พระวังพาน”) ในบริเวณวังที่ประทับของพระมหาพุทธศาครมีบึงน้ำขนาดใหญ่และลึกมากมีถ้ำอยู่ใต้น้ำ เป็นที่อยู่ของพญาจระเข้ยักษ์ ทุกครั้งที่นางทองออกมาอาบน้ำในบึงแห่งนี้ จระเข้จะลอยมาแอบมองด้วยจิตเสนาหา วันหนึ่งขณะที่นางทองอาบน้ำอยู่พญาจระเข้ได้ตรงรี่เข้าไปหานางทองแล้วคาบหนีออกจากบึง เมื่อพระมหาพุทธศาครทราบเรื่องจึงโกรธมาก รีบเสด็จติดตามโดยด่วนและทันที่บริเวณใกล้เมืองกำแพงเพชร เข้าช่วยนางทองออกมาได้ ด้วยความโกรธจึงได้สาบให้พญาจระเข้ยักษ์เป็นหินอยู่ตรงนั้น

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง จระเข้ปูน สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 1 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จระเข้ปูน

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	ข้อความที่ 1 “ขณะนั้นได้ทอดพระเนตรเห็นพญานาค ตนหนึ่ง กำลังคาบสาวงามนางหนึ่งเลื้อย ผ่านหน้าไป” ข้อความที่ 2 “เมื่อพระมหาพุทธศาครทราบเรื่องจึง โกรธมาก”	2
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยใช้ไสยศาสตร์	ข้อความที่ 1 “พระมหาพุทธศาครได้เสด็จตามมาทัน พอดี จึงได้ใช้มนต์สะกดพญานาคไว้ แล้วจึงได้ล้วงหญิงสาวออกมาจาก คอกพญานาค” ข้อความที่ 2 “ด้วยความโกรธจึงได้สาปให้พญาจระเข้ ยักษ์เป็นหินอยู่ตรงนั้น”	2

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

พระมหาพุทธสาครได้เสด็จมาที่วังเพื่อพักผ่อนและพบสาวงามนางหนึ่งแต่มีพญานาคมาคาบไปต่อหน้าต่อตา และอีกครั้งหนึ่งเมื่อนางทองมเหสีของพระมหาพุทธสาครลงมาอาบน้ำที่บึงแล้วถูกพญาจระเข้คาบไป ดังปรากฏในข้อความที่ 1 และ 2 ว่า

ข้อความที่ 1

“ขณะนั้นได้ทอดพระเนตรเห็นพญานาคตนหนึ่ง กำลังคาบสาวงามนางหนึ่งเลื้อยผ่านไป”

ข้อความที่ 2

“เมื่อพระมหาพุทธสาครทราบเรื่องจึงโกรธมาก”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยการใช้ไสยศาสตร์

เมื่อพระพุทธรสาครได้ทอดพระเนตรเห็นพญานาคคาบหญิงสาวไปต่อหน้าต่อตา พระองค์จึงได้ติดตามเพื่อไปช่วยหญิงสาว และอีกครั้งหนึ่งที่พญาจระเข้ได้มาคาบนางทองไป ดังปรากฏในข้อความที่ 1 และ 2 ว่า

ข้อความที่ 1

“พระมหาพุทธสาครได้เสด็จตามมาทันพอดี จึงได้ใช้มนต์สะกดพญานาคไว้ แล้วจึงได้ล้วงหญิงสาวออกมาจากคอกพญานาค”

ข้อความที่ 2

“ด้วยความโกรธจึงได้สาบให้พญาจระเข้ยักษ์เป็นหินอยู่ตรงนั้น”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จระเข้ปูน ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องจระเข้ปูน เมื่อพระมหาพุทธสาครเห็นพญานาคกำลังคาบหญิงสาวไปต่อหน้าต่อตา จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างพระมหาพุทธสาครกับพญานาค และอีกครั้งหนึ่งก็เนื่องมาจากว่าพญาจระเข้ยักษ์มาคาบตัวนางทองมเหสีของพระมหาพุทธสาครไปจากบึงในขณะที่นางทองกำลังอาบน้ำ จึงเกิดเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหโดยการใช้ไสยศาสตร์ จากตำนานเรื่องจระเข้ปูนพระมหาพุทธสาครใช้วิธีการในการช่วยหญิงสาวจากพญานาคและช่วยนางทองจากพญาจระเข้เป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการทางไสยศาสตร์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง จระเข้ปูน พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการใช้นโยบาย จำนวน 2 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 2

ตำนานท่อทองแดง

ท่อทองแดงเป็นท่อน้ำขนาดใหญ่ที่ทำด้วยทองแดงของจังหวัดกำแพงเพชร ใช้ระบายน้ำจากแม่น้ำปิงเข้าสู่คูเมืองและตัวเมืองชั้นใน ตำนานเกี่ยวกับท่อทองแดงมีดังนี้

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้งหนึ่งพม่ายกกองทัพเข้ามาทางด้านแม่ละเมา จังหวัดตาก เพื่อตีกรุงศรีอยุธยา ขณะที่ผ่านเมืองกำแพงเพชรก็ยกกองทัพเข้าตีเมืองกำแพงเพชร หวังจะใช้เป็นที่พักไพร่พลและสะสมเสบียงอาหาร แต่เมืองกำแพงเพชรมีกำแพงเมืองที่แข็งแรงอยู่ 4 ด้าน นอกจากนี้ยังมีคูน้ำขนาดใหญ่ล้อมเมืองกำแพงเพชรด้านนอกทั้ง 4 ด้านอยู่อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งคูน้ำนี้จะมีน้ำเต็มตลอดทั้งปี ทำให้พม่าไม่สามารถยกกองทัพฝาดูน้ำเข้าไปถึงเมืองกำแพงเพชรได้ น้ำในคูเมืองนี้ได้มาจากแม่น้ำปิง ทดผ่านท่อทองแดงที่ฝังอยู่ใต้ดินเหนือเมืองกำแพงเพชรเข้ามา

ขณะที่พม่ายกทัพมานั้น มีสามีภรรยาคนหนึ่งอพยพเข้าเมืองไม่ทันด้วยความกลัวว่าตนเองจะเป็นอันตราย จึงนำความลับไปบอกแม่ทัพพม่า

“ท่านแม่ทัพขอรับ อย่าทำอะไรข้าสองคนเลยนะ ถ้าท่านต้องการตีเมืองกำแพงเพชรให้แตกจริงๆ ข้ามีวิธีทำให้ท่านเข้าเมืองได้” ตาฉั่วพูดเสียงลั่น

“เจ้ามีวิธีอะไร บอกมา” แม่ทัพถาม

“คืออย่างนี้ท่าน การที่ท่านไม่สามารถเข้าตีเมืองกำแพงเพชรได้นั้น เป็นเพราะว่าข้างในเมืองมีคูน้ำล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง ท่านต้องทำให้น้ำในคูเมืองแห้งเสียก่อน ท่านจึงยกกองทัพเข้าไปได้” ฝ่ายชายพูดอธิบาย

“ก็ไหนะซี แล้วทำอย่างไรล่ะน้ำในคูเมืองจึงจะแห้ง” แม่ทัพย้อนถาม

“โธ่! ง่ายนิดเดียว ท่านก็นำศพทหารที่ตายแล้วมาอุดปากท่อไว้ซี พอศพขึ้นอืดก็จะอุดท่อน้ำไม่ให้น้ำไหลผ่านเข้าไป น้ำในคูเมืองก็จะแห้งงวดไปเอง”

“อืม...จริงซินะ ข้านึกไม่ถึงเลย ว่าแต่เจ้ามาบอกข้าทำไม เจ้าก็เป็นคนเมืองกำแพงเพชรญาติ-พี่น้องของเจ้าก็มีอยู่ในเมือง เจ้าไม่รักพวกพ้องของเจ้าหรือกริ” แม่ทัพย้อนถาม

“เออ...ถ้าข้าไม่ทำอย่างนี้ ท่านจะไว้ชีวิตข้าหรือ ข้าหวังว่าท่านคงไม่ทำอะไรข้านะ เพราะข้าก็บอกความลับของเมืองกำแพงเพชรให้แล้ว” สองผิวเมียอ้อนวอน

“ข้าไม่ทำอะไรเจ้าตอนนี้หรอก ฮะ ฮะ ฮะ ทหาร! นำสองผิวเมียไปขังไว้ก่อน” แม่ทัพสั่งเสียงเข้มแข็ง

“ได้โปรดเถอะท่าน อย่าทำอะไรซ้ำเลย ปล่อยข้าไปเถิด” สองผู้เมียตัวสั้นนั่งงก

ในที่สุด แม่ทัพพม่าก็ยกเข้าตีเมืองด้านทิศตะวันออกได้เป็นผลสำเร็จ สามารถยกกองทัพเข้าเมืองได้ ต่อมากำแพงเมืองนี้ได้ชื่อว่า “กำแพงหัก” หลังจากนั้น แม่ทัพพม่าได้สั่งให้นำผู้เมียคู่นั้นไปประหารชีวิตแล้วผ่าอกดูหัวใจว่าเป็นอย่างไรจึงทรมศต่อคนไทยด้วยกันได้ ที่วัดพิบูลริมหนองต้นด้านเหนือเมืองกำแพงเพชร

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ท่อทองแดง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 2 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ท่อทองแดง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	“คู่นี้จะมีน้ำเต็มตลอดทั้งปี ทำให้พม่าไม่สามารถยกกองทัพผ่าคูน้ำเข้าไปถึงเมืองกำแพงเพชรได้”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“โอ! ง่ายนิดเดียว ท่านก็นำศพทหารที่ตายแล้วมาอุดปากท่อไว้ซิ พอศพขึ้นอืดก็จะอุดทางน้ำไม่ให้น้ำไหลผ่านเข้าไป น้ำในคูเมืองก็จะแห้งงวดไปเอง”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พม่าได้ยกกองทัพมาเพื่อตีกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่สามารถยกกองทัพเข้าไปในตัวเมืองได้เพราะบริเวณรอบๆ ตัวเมืองนั้นมีคูน้ำล้อมรอบอยู่ ดังปรากฏในข้อความว่า

“คู่นี้จะมีน้ำเต็มตลอดทั้งปี ทำให้พม่าไม่สามารถยกกองทัพผ่าคูน้ำเข้าไปถึงเมืองกำแพงเพชรได้”

2. แนวทางการแก้ไข้ปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไข้ปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

ในขณะนั้นมีสองสามีภรรยาที่หนีเข้าตัวเมืองไม่ทันแล้วก็กลัวว่าตัวเองจะเป็นอันตรายจึงนำความลับของเมืองมาบอกแก่พม่าว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถตีเมืองกำแพงเพชรได้ ดังปรากฏในข้อความว่า

“โอ! ง่ายนิดเดียว ท่านก็นำศพทหารที่ตายแล้วมาอุดปากท่อไว้ซิ พอศพขึ้นอืดก็จะอุดทางน้ำไม่ให้น้ำไหลผ่านเข้าไป น้ำในคูเมืองก็จะแห้งงวดไปเอง”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ท่อทองแดง ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับธรรมชาติ จากตำนานเรื่องท่อทองแดง ในตำนานกล่าวถึงคูน้ำนี้จะมีน้ำเต็มตลอดทั้งปี ทำให้พม่าไม่สามารถยกกองทัพฝ่าคูน้ำเข้าไปถึงเมืองกำแพงเพชรได้จึงเกรงว่า จะไม่สามารถที่จะเข้าตีเมืองกำแพงเพชรได้เป็นความขัดแย้งกับธรรมชาติ

การแก้ไข้ปัญหา

แก้ไข้ปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องท่อทองแดง มีสองสามีภรรยาที่กลัวตายนำความลับมาบอกแก่ฝ่ายพม่าว่า โอ! ง่ายนิดเดียว ท่านก็นำศพทหารที่ตายแล้วมาอุดปากท่อไว้ซิ พอศพขึ้นอืดก็จะอุดทางน้ำไม่ให้น้ำไหลผ่านเข้าไป น้ำในคูเมืองก็จะแห้งงวดไปเอง ทำให้สามารถตีเมืองกำแพงเพชรได้ในที่สุด เป็นการแก้ไข้ปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ท่อทองแดง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับธรรมชาติ จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไข้ปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 3

ตำนานพระร่วง

โครงการร่วมเดินทางไปกับคณะสำรวจเส้นทางถนนพระร่วงกำแพงเพชร – สุโขทัยสำรวจตลอดระยะเวลา 5 วัน (วันที่ 2 – 6 เมษายน) ในการเดินทางสำรวจเส้นทาง นอกจากผู้เขียนจะได้รับทราบเกี่ยวกับแนวเส้นทางของถนนพระร่วงจากการบอกเล่าของชาวบ้านแล้วได้ทราบตำนานต่างๆ ของพระร่วงอีกพอสมควร จะได้กล่าวดังต่อไปนี้

กล่าวกันว่าพระยาอภัยคามณีเจ้าเมืองหริภุญชัย (เมืองลำพูนปัจจุบัน) ได้ไปจำศีลบนเขาหลวงในขณะเดียวกันก็ได้มีนางนาคตนหนึ่งซึ่งจำแลงตัวเป็นมนุษย์ ได้มาเที่ยวเล่นบนเขาหลวง (ปัจจุบันมีปล่องนางนาคอยู่) เกิดสมครรักใคร่ ได้อภิรมย์สมรสอยู่ด้วยกันนานถึง 7 วัน จึงได้แยกจากกัน นางนาคได้กลับไปเมืองบาดาลและเกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา เมื่อจวนจะคลอดลูกเห็นว่า

ถ้าคลอดลูกในเมืองบาดาลทารกต้องตาย เพราะมีเชื้อมนุษย์ปนอยู่ จึงได้ขึ้นมายังเขาหลวงอีกครั้ง แล้วคลอดลูกเป็นชายทิ้งไว้ในถ้ำใหญ่บนเขาหลวง พร้อมด้วยแหวนและผ้าห่มของที่พระยาอภัยคามณีประทานให้นางนาคไว้

ต่อมามีตายายคู่หนึ่งซึ่งเป็นพรานป่า ได้ไปพบทารกนั้นและได้พามาเลี้ยงไว้ โดยตายายได้ตั้งชื่อทารกนั้นว่า “พระร่วง” เกิดอัศจรรย์ที่ตัวเด็กอย่างมากมาย โดยเฉพาะในด้านวาทศิลป์ พูดคำไหนจะเป็นดังเช่นคำพูดนั้น ตายายกลัวเด็กจะเหงาจึงได้นำเอาไม้ทองหลางมาแกะสลักเป็นตุ๊กตา ตั้งชื่อว่า “พระลือ” ให้เล่นเป็นเพื่อนพระร่วง และด้วยวาทศิลป์ของพระร่วง ตุ๊กตาก็เกิดมีชีวิต ตายายเลยเลี้ยงไว้ทั้งคู่เป็นเพื่อนเล่นกัน

จากการที่เกิดอัศจรรย์ต่างๆ ปรากฏที่ตัวเด็กชายร่วงอย่างผู้มีบุญ ความทราบถึงพระยาอภัยคามณี จึงตรัสเรียกไปทอดพระเนตร เมื่อทราบเรื่องจากสองตายายที่ไปพบและทอดพระเนตรเห็นของที่อยู่กับตัวเด็ก ก็ทราบว่าเป็นราชบุตรที่เกิดด้วยนางนาค จึงประทานนามว่า “อรุณกุมาร” ส่วนพระลือให้ชื่อว่า “ฤทธิกุมาร” ทั้งสองเติบโตมาด้วยกันและเมื่อเข้าวัยหนุ่มพระยาอภัยคามณีจึงส่งขอราชธิดาเจ้าเมืองศรีสัตนาแลย์ให้อภิเษกสมรสกับอรุณกุมาร และได้ครองเมืองศรีสัตนาแลย์และกรุงสุโขทัยในเวลาต่อมา

ส่วนพระลือก็ได้สมรสกับราชธิดาพระยาเชียงใหม่และได้ครองเมืองเชียงใหม่เช่นเดียวกับพระร่วง ทั้งสองอาณาจักรมีเจ้าเมืองเป็นพี่น้องกัน บ้านเมืองก็เป็นพันธมิตรสืบต่อกันมา

กล่าวกันว่าอรุณกุมารหรือพระร่วงเป็นเชื้อมนุษย์กับพญานาคระคนกัน จึงมี อิทธิฤทธิ์ กล่าวเป็นตำนานต่างๆ มากมาย

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 3 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“จากการที่เกิดอัศจรรย์ต่างๆ ปรากฏที่ตัวเด็กชายร่วงอย่างผู้มีบุญ ความทราบถึงพระยาอภัยคามณี จึงตรัสเรียกไปทอพระเนตร”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“เมื่อทราบเรื่องจากสองตายายที่ไปพบและทอพระเนตรเห็นของที่อยู่กับตัวเด็กก็ทราบว่าเป็นราชบุตรที่เกิดด้วยนางนาค จึงประทานนามว่า อรุณกุมาร”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง เมื่อพระยาอภัยคามณีทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระร่วงว่าเป็นผู้มีบุญจึงเกิดนึกอยากจะพบกับพระร่วงเพราะคิดว่าน่าจะเป็นลูกของตนกับนางนาค ดังปรากฏข้อความว่า

“จากการที่เกิดอัศจรรย์ต่างๆ ปรากฏที่ตัวเด็กชายร่วงอย่างผู้มีบุญ ความทราบถึงพระยาอภัยคามณี จึงตรัสเรียกไปทอพระเนตร”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น เมื่อพระยาอภัยคามณีทราบความจากตายายที่ได้เลี้ยงดูพระร่วงแล้วจึงแน่ใจว่าเป็นลูกของตนเองกับนางนาค ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อทราบเรื่องจากสองตายายที่ไปพบและทอพระเนตรเห็นของที่อยู่กับตัวเด็กก็ทราบว่าเป็นราชบุตรที่เกิดด้วยนางนาค จึงประทานนามว่า อรุณกุมาร”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วง ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องพระร่วง ในตำนานกล่าวถึงพระยาอภัยคามณี ที่ได้ทราบความเรื่องพระร่วงเกี่ยวกับเรื่องอัศจรรย์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นก็ถึงสงสัยว่าจะเป็นลูกของตัวเองกับนางนาคนหรือไมซึ่งเป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพระร่วง กล่าวถึงเมื่อพระยาอภัยคามณีเกิดความสงสัยจึงให้ทหารพาพระร่วงมาให้เจอกับตนแล้วได้ทราบความจากตายายที่เก็บพระร่วงมาเลี้ยงจึงได้ทราบแน่ชัดว่าเป็นลูกของตนเองกับนางนาคนจริงๆ เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 4

ตำนานพระร่วงส่วยน้ำ

เรื่องพระร่วงในพงศาวดารเหนืออีกเรื่องหนึ่งนั้น เรียกว่า “เรื่องพระร่วงส่วยน้ำ” เรื่องเกิดขึ้นในจังหวัดสุโขทัย มีชายชาวเมืองละโว้คนหนึ่งชื่อ “คงครธา” เป็นนายกองคุมคนส่วยน้ำสำหรับตักน้ำในทะเลชุบศรส่งไปถวายพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ เมืองขอม อยู่มานายคงครธามีลูกชายคนหนึ่งให้ชื่อว่า “ร่วง” เด็กร่วงนั้นเกิดเป็นผู้มีบุญด้วย “วาจาสิทธิ์” คือถ้าว่าให้อะไร เป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นตั้งแต่เกิด แต่ไม่รู้ตัวว่ามีฤทธิ์เช่นนั้นมาจนได้อายุ 11 ปี วันหนึ่งพายเรือไปในทะเลชุบศร เรือทวนน้ำ เด็กร่วงพายเรือจนเหนื่อยจึงออกปากว่า “นี่ทำไม น้ำไม่ไหลไปทางโน้นมัง” พอขาดคำลงน้ำก็ไหลกลับไปอย่างว่า เด็กร่วงก็รู้ตัวว่ามีวาจาสิทธิ์แต่ปิดความไว้มิให้ผู้อื่นรู้ ครั้งนายคงครธาตาย พวกไพร่พร้อมใจกันยกนายร่วง ขึ้นเป็นนายกองส่วยน้ำแทนพอประจวบเวลานักคุ้มข้าหลวงขอมคุมเกวียนบรรทุกกล่องสำหรับใส่น้ำส่วยมาถึงเมืองละโว้สั่งให้นายร่วงเกณฑ์ไพร่ตักน้ำส่วยส่วยตามเคยนายร่วงเห็นว่า กล่องน้ำที่ทำมานั้นหนักนัก จึงสั่งให้ไพร่ส่วยส่วยส่วย ก็เป็นเช่นว่า นักคุ้มข้าหลวงเห็นเช่นนั้นก็กลัวฤทธิ์นายร่วง รีบรับส่วยส่วยกลับไป เมืองขอม ทูลพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ว่า มีผู้วิเศษเกิดขึ้นที่เมืองละโว้ เมื่อได้ยินดังนั้นพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ก็ทรงพระวิตกกังวลว่าจะเป็นชบด จึงแต่งกองทหารให้มาจับตัวนายร่วง แต่นายร่วงได้ยืมข่าวรู้ตัวก่อนจึงหนีออกจากเมืองละโว้ขึ้นไปยังเมืองเหนือ ไปบวชเป็นภิกษุอยู่ ณ วัดแห่งหนึ่งในเมืองสุโขทัย คนจึงเรียกกันว่า “พระร่วง” เพราะเหตุที่บวชเป็นพระ ฝ่ายทหารขอมมาถึงเมือง

ละโว้ รู้ว่านายร่วงรู้ตัวหนีขึ้นไปอยู่เมืองสุโขทัย มิรู้ว่าไปบวชเป็นพระ จึงดำดินลอดปราการเข้าไปในเมือง เผลอไปไผ่ขึ้นในลานวัดที่พระร่วงบวชอยู่ เวลานั้น พระร่วงกำลังลงกวาดลานวัด เห็นเข้าก็รู้ว่าขอม แต่ขอมไม่รู้จักพระร่วง ถามว่ารู้หรือไม่ว่า นายร่วงที่มาจากเมืองละโว้อยู่ที่ไหน พระร่วงก็ลั่นวาจาสิทธิ์สาปว่า “สู้อยู่ที่นั่นเถิด รูปจะไปบอกนายร่วง” พอว่าขาดคำ ขอมก็กลายเป็นหินติดคาแผ่นดินอยู่ตรงนั้น ด้วยอำนาจวาจาสิทธิ์ของพระร่วง ชาวเมืองสุโขทัยรู้ว่าพระร่วงเป็นผู้มีบุญ เมื่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยสิ้นพระชนม์ พวกเสนาอำมาตย์จึงพร้อมใจกันเชิญพระร่วงขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า “พระเจ้าศรีจันทราธิบดี”

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงช่วยน้ำ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 4 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงช่วยน้ำ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“เมื่อได้ยินดังนั้นพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ก็ทรงพระวิตกกลัวว่าจะเป็นขบถ”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“จึงแต่งกองทหารให้มาจับตัวนายร่วง”	1
2.	แก้ไขปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงหรือยอมแพ้	“แต่นายร่วงได้ยินข่าวรู้ตัวก่อนจึงหนีออกจากเมืองละโว้ขึ้นไปยังเมืองเหนือไปบวชเป็นภิกษุอยู่ ณ วัดแห่งหนึ่งในเมืองสุโขทัย”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

จากการที่มีทหารมาทูลพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ว่า มีผู้วิเศษเกิดขึ้นที่เมืองละโว้ ทำให้เจ้าปทุมสุริยวงศ์ทรงคิดมาก ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อได้ยินดังนั้นพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ก็ทรงพระวิตกกังวลว่าจะเป็นขบถ”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อพระเจ้าสุริยวงศ์ได้ยินว่ามีผู้วิเศษมาเกิดที่เมืองละโว้จึงมีรับสั่งให้ทหารไปจับตัวมา ดังปรากฏในข้อความว่า

“จึงแต่งกองทหารให้มาจับตัวนายร่วง”

2.2 การแก้ไขปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงหรือยอมแพ้

ฝ่ายพระร่วงทราบข่าวว่าทหารจะมาจับตัว จึงแก้ปัญหโดยการหลีกเลี่ยงไปอาศัยอยู่ที่อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

“แต่นายร่วงได้ยินข่าวรู้ตัวก่อนจึงหนีออกจากเมืองละโว้ขึ้นไปยังเมืองเหนือไปบวชเป็นภิกษุอยู่ ณ วัดแห่งหนึ่งในเมืองสุโขทัย”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงช่วยน้ำ

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องพระร่วงช่วยน้ำ ข้อความในตำนานกล่าวถึงพระเจ้าสุริยวงศ์ ได้ฟังทหารมาทูลว่ามีผู้วิเศษมาเกิดที่เมืองละโว้ จึงเกิดการวิตกกังวลกลัวว่าจะเป็นขบถ เป็นความขัดแย้งภายในตัวเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพระร่วงช่วยน้ำ ข้อความในตำนานกล่าวว่เมื่อพระเจ้าสุริยวงศ์ได้ยินว่ามีผู้วิเศษมาเกิดที่เมืองละโว้ก็วิตกกังวลว่าจะเป็นขบถ จึงแก้ปัญหโดยแต่งตั้งกองทหารให้มาจับตัวนายร่วง เป็นการแก้ไขปัญหโดยการพึ่งผู้อื่น

แก้ปัญหโดยการหลีกเลี่ยงหรือยอมแพ้ ดังข้อความในตำนานกล่าวถึงพระเจ้าสุริยวงศ์แต่งตั้งกองทหารให้มาจับตัวนายร่วง แต่นายร่วงรู้ก่อนจึงหนีออกจากเมืองละโว้ไปบวชเป็นพระอยู่ที่สุโขทัย เป็นการแก้ไขปัญหโดยการหลีกเลี่ยง

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงส่วยน้ำ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงหรือยอมแพ้ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 5

ตำนานพระร่วงเล่นว้าว

พวกเราได้เดินเข้าไปตามเส้นทางถนนพระร่วงได้พบปะกับชาวบ้านหลายๆ ท่านได้เล่าถึงพระร่วงซึ่งเป็นผู้สร้างถนนสายนี้ว่า พระร่วงได้ใช้เท้าเกลี่ยดินเพียงสามครั้งเท่านั้นก็ได้ถนนสายนี้ขึ้นมา พระร่วงเป็นกษัตริย์ที่ทรงโปรดการเล่นว้าวมาก ตลอดเส้นทางบนถนนสายนี้ชาวบ้านได้เล่าถึงการเล่นว้าวของพระร่วงคล้ายๆ กันในหลายๆ หมู่บ้านที่คณะสำรวจเดินผ่าน จะต่างกันก็เพียงสถานที่ที่พระองค์เล่นว้าวเท่านั้น ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างที่อำเภอพรานกระต่ายก็แล้วกัน

ในช่วงที่พระร่วงได้ครองราชย์อยู่ที่กรุงสุโขทัย วันหนึ่งพระองค์คิดถึงนางทองผู้เป็นมเหสีอยู่ที่เมืองพานจึงได้เสด็จมาหา ซึ่งในตอนนั้นนางทองเริ่มตั้งครรรภ์อ่อนๆ อยากทานมะดัน (ผลไม้ชนิดหนึ่ง) พระร่วงจึงเสด็จไปหามะดันเพื่อนำมาให้มเหสีรับประทาน ในระหว่างทางนึกสนุกอยากเล่นว้าวขึ้นมาขณะนั้นเดินทางมาถึงวัดโพธิ์ (วัดเก่าอยู่ใกล้ๆ วัดไตรภูมิในปัจจุบัน) จึงได้ไปเอาเชือกเพื่อมาเล่นว้าวและได้แข่งปอที่หนองกะโพ (โผล่) พอปอเหนียวดีแล้วจึงได้ออกวิ่งเล่นว้าววิ่งไปสะดุดเขาสว่างล้มลง บริเวณใกล้ๆ โรงพยาบาลพรานกระต่ายในปัจจุบันบริเวณที่ล้มกลายเป็นหนองน้ำ 2 แห่ง จากนั้นได้เก็บดอกโสนที่หนองโสนเข็ม รู้สึกเหนียวตัว เลยวกน้ำล้างที่หนองกระทำขึ้นไปเก็บดอกช้ำเหล่ากลายเป็นหนองช้ำเหล่าแล้ววิ่งว้าวเรื่อยมาหยุดนั่งเล่นว้าวที่หนองหินบริเวณนั้นยังมีรอยหินที่พระร่วงนั่งซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "หัวหินกอง" และจากการที่พระร่วงวิ่งมาไกลพอสมควรจึงเหนื่อย พระร่วงจึงได้เข้าไปขอน้ำชาวบ้านกิน แลวนองหัวว้าวบริเวณนั้นกันดาลน้ำมากประกอปกกับไม่รู้ว่าเป็นพระร่วงจึงไม่ยอมให้น้ำ แต่ให้โยนน้ำในบ่อเอง พระร่วงจึงเอาปอเชือกขวามาโขงน้ำแต่ไม่ได้จึงโกรธมากกระต๊อบทำสามที่บริเวณตาน้ำจนตาน้ำตันไปหมดและสาบให้ไม่มีน้ำใช้ชาวบ้านบริเวณนั้นจึงหาน้ำได้ยากมากต้องขุดบ่อลงไปลึกมากจึงจะมีโอกาสได้น้ำ และในที่สุดพระร่วงก็ได้วิ่งว้าวมาถึงคลองแห่งหนึ่งซึ่งมีลูกมะดันมากจึงได้เก็บเอามาเพื่อจะให้นางทองกิน ชาวบ้านเรียกคลองนั้นว่า "คลองมะดัน" ในเวลาต่อมา

หลังจากที่คณะสำรวจเส้นทางถนนพระร่วง บรรลุจุดมุ่งหมายแล้วคือ เดินทางถึงเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัยโดยเดินทางเข้าทางทิศตะวันออกเหมือนสมัยพระมหาสามีสั่งมราช

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงเล่นว่าว สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 5 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงเล่นว่าว

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ข้อความที่ 1 “พอปอเหนียวดีแล้วจึงได้ออกวิ่งเล่นว่าว วิ่งไปสะดุดเขาสว่างล้มลง” ข้อความที่ 2 “และจากการที่พระร่วงวิ่งมาไกล พอสมควรจึงเหนื่อย”	2
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาดูแลการฟังตนเองหรือ ผู้อื่น	ข้อความที่ 1 “พระร่วงจึงเสด็จไปหามะตันเพื่อนำมาให้ มเหสีรับประทาน” ข้อความที่ 2 “พระร่วงจึงได้เข้าไปขอน้ำชาชาวบ้านกิน”	2

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเนื่องจาก
พระร่วงได้ออกไปหามะตันเพื่อนำมาให้นางทองกนและระหว่างทางเกิดอยากเล่นว่าวจึงไปวิ่งว่าว
จนทำให้สะดุดเขาสว่างแล้วล้มลง และจากการที่วิ่งมาไกลจึงทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อย
ดังปรากฏในข้อความที่ 1 และ 2 ว่า

ข้อความที่ 1

“พอปอเหนื่อยแล้วก็เลยได้ออกวิ่งเล่นว่าวิ่งไปสะดุดเขาสว่างล้มลง”

ข้อความที่ 2

“และจากการที่พระร่วงวิ่งมาไกลพอสมควรจึงเหนื่อย”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา**2.1 การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น**

จากเหตุการณ์ในเรื่องนางทองมเหสีของพระร่วงได้ตั้งครุฑแล้วอยากทานมะดัน และอีกเหตุการณ์หนึ่งก็คือพระร่วงวิ่งมาไกลจึงเกิดอาการเหนื่อย ดังปรากฏในข้อความที่ 1 และ 2 ว่า

ข้อความที่ 1

“พระร่วงจึงเสด็จไปหามะดันเพื่อนำมาให้มเหสีรับประทาน”

ข้อความที่ 2

“พระร่วงจึงได้เข้าไปขอน้ำชาวบ้านกิน”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงเล่นว่าว

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากตำนานเรื่องพระร่วงเล่นว่าว ข้อความในตำนานกล่าวถึงการสะดุดเขาเนื่องจากการวิ่งและความเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง เป็นความขัดแย้งกับธรรมชาติ

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพระร่วงเล่นว่าว ข้อความในตำนานกล่าวถึงนางทองตั้งครุฑแล้วอยากทานมะดัน พระร่วงจึงแก้ปัญหาโดยการเสด็จออกไปหามะดันเพื่อนำมาให้นางทองทาน และเหตุการณ์ที่สองคือพระร่วงวิ่งมาไกลจึงหิวน้ำจึงเข้าไปขอน้ำจากชาวบ้านเพื่อมากิน เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองและผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระร่วงเล่นว่าว พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 2 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 6

ตำนานพรานกระต่าย

พรานกระต่ายเป็นชื่ออำเภอหนึ่งคืออำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ภาคเหนือของจังหวัด มีฐานะเป็นอำเภอมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยได้รับจัดตั้งขึ้นเป็นอำเภอเมื่อปี 2438 เป็นส่วนหนึ่งในการปกครองของจังหวัดกำแพงเพชร มีมณฑลนครเป็นหน่วยปกครองส่วนภูมิภาคอีกชั้นหนึ่ง ชื่ออำเภอ “พรานกระต่าย” มีประวัติความเป็นมาเป็นตำนานเล่าขานกันมาหลายชั่วคน ดังนี้

ประมาณปี พ.ศ. 1420 พรานกระต่ายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองพานมิมหาพุทธสาครเป็นกษัตริย์ ตัวเมืองตั้งอยู่ห่างจากอำเภอบัจจุบันทางทิศใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร เมืองพานนั้นเจริญรุ่งเรืองมากเพราะตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มน้ำใหญ่ไหลผ่านจากกำแพงเพชรไปสู่ที่จังหวัดสุโขทัย เป็นเส้นทางคมนาคมของเมืองใหญ่และเป็นแหล่งทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ บ้านเรือนเรียงขนานแน่นสองฝั่งคลอง ปัจจุบันมีเมืองเก่าแก่ทรุดโทรมอยู่ในป่ารกเป็นคันเมือง คูเมือง (วัดเก่าหลายแห่ง) หมู่บ้านในอดีตยังเป็นหมู่บ้านในปัจจุบันอยู่บ้าง เช่น วัดโคก บ้านวังไม้พาน และบ้านจำปี จำปา เป็นต้น สัญลักษณ์แห่งความเจริญสูงสุดก็คือการสร้างรอยพระพุทธรูปบาทจำลองสัมฤทธิ์ไว้ที่วัดนางทองบนเขานางทองใกล้เมืองพานชื่อ “นางทอง” เป็นชื่อของพระมเหสีพระร่วง มีถนนจากสุโขทัยผ่านอำเภอพรานกระต่ายไปถึงจังหวัดกำแพงเพชร เรียกว่า “ถนนพระร่วง”

กล่าวกันว่าในปี พ.ศ. 1800 เศษ พระร่วงซึ่งครองเมืองสุโขทัย ทรงมีนโยบายที่จะขยายอาณาเขตให้กว้างขวางและมั่นคง จึงดำริที่จะสร้างเมืองหน้าด่านขึ้นทุกทิศ ซึ่งได้รับสั่งให้นายพรานผู้ชำนาญเดินป่าออกสำรวจเส้นทางและชัยภูมิที่มีลักษณะดี กลุ่มนายพรานจึงได้กระจายกันออกสำรวจเส้นทางต่างๆ จนกระทั่งมาถึงบริเวณแห่งนี้ได้พบกระต่ายป่าขนสีเหลืองทองเปล่งปลั่งสวยงามมากจึงคิดอยากจะจับกระต่ายตัวนั้นมาเพื่อถวายแด่พระมเหสีของพระร่วงนายพรานจึงกราบถวายบังคมทูลขอราชาอนุญาตจากพระร่วงเจ้าไปติดตามจับกระต่ายขนสีทองตัวนี้มาถวาย เป็นราชบรรณาการถวายแด่พระมเหสีพระร่วง เมื่อเสร็จสิ้นนายพรานก็ได้กลับไปติดตามกระต่ายป่าตัวสำคัญ ณ บริเวณที่เดิมที่พบกระต่าย นายพราน ได้ใช้ความพยายามดักจับหลายครั้ง แต่กระต่ายตัวนั้นก็สามารถหลบหนีไปได้ทุกครั้ง นายพรานมีความ มุมนานะที่จะจับให้ได้จึงไปชักชวนเพื่อนฝูงนายพรานด้วยกันมาช่วยกันจับแต่ก็จับไม่ได้ นายพรานจึงอพยพลูกหลานพี่น้อง และกลุ่มเพื่อนฝูงต่างๆ มาสร้างบ้านถาวรขึ้นเพื่อที่จะจับกระต่ายขนสีทองให้ได้ ฝ่ายกระต่ายก็หลบหนีเข้าไปในถ้ำซึ่งหน้าถ้ำมีขนาดเล็กมากทำให้นายพรานเข้าไปไม่ได้ แม้พยายามหาทางเข้าเท่าไรก็ไม่พบตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ซึ่งต่อมาหมู่บ้านได้ขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จึงได้เรียกชุมชนนั้นว่า “บ้านพรานกระต่าย”

การวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง พรานกระต่าย

ตาราง 6 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พรานกระต่าย

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“นายพรานจึงกราบถวายบังคมทูลขอ ราชาอนุญาตจากพระร่วงเจ้าไปติดตาม จับกระต่ายขนสีทองตัวนี้มาถวายเป็น ราชบรรณาการถวายแด่พระมเหสีของ พระร่วง”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	“นายพรานมีความมุ่งมั่นที่จะจับให้ได้จึง ไปชักชวนเพื่อนฝูงนายพรานด้วยกันมา ช่วยกันจับ”	1
2.	แก้ไขปัญหาโดยการวิเสตีปัญญา	“กระต่ายก็หลบหนีเข้าไปในถ้ำซึ่งหน้าถ้ำ มีขนาดเล็กมากทำให้นายพรานเข้าไป ไม่ได้”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

นายพรานได้ออกเดินทางสำรวจเส้นทางตามที่พระร่วงมีรับสั่ง และได้ไปพบกระต่าย
ป่าขนสีเหลืองทองเปล่งปลั่งตัวหนึ่งคิดอยากจับมาถวายพระมเหสี จึงเกิดความขัดแย้งระหว่าง
นายพรานกับกระต่าย ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม ดังปรากฏในข้อความว่า

“นายพรานจึงกราบถวายบังคมทูลขอราชาอนุญาตจากพระร่วงเจ้าไปติดตามจับ
กระต่ายขนสีทองตัวนี้มาถวายเป็นราชบรรณาการถวายแด่พระมเหสีของพระร่วง”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหานายพราน ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยฟั้งตนเองหรือผู้อื่น

นายพรานด้กั้บกระต่ายหลายครั้งแต่กระต่ายก็หลบหนีไปได้ทุกครั้ง นายพรานจึงแก้ปัญหโดยการไปชวนเพื่อนมาจับกระต่าย ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหโดยการฟั้งผู้อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

“นายพรานมีความมุ่มานะที่จะจับให้ได้จึงไปชักชวนเพื่อนฝูงนายพรานด้วยกันมาช่วยกันจับ”

แนวทางการแก้ไขปัญหของกระต่าย ได้แก่

2.2 การแก้ไขปัญหโดยการใช้สติปัญญา

ฝ่ายกระต่ายรู้ว่านายพรานมาเพื่อจะจับตน กระต่ายจึงหลบหนีเข้าไปในถ้ำขนาดเล็กที่นายพรานไม่สามารถเข้าไปได้ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหโดยการใช้สติปัญญา ดังปรากฏในข้อความว่า

“กระต่ายก็หลบหนีเข้าไปในถ้ำซึ่งหน้าถ้ำมีขนาดเล็กมากทำให้นายพรานเข้าไปไม่ได้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พรานกระต่าย

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องพรานกระต่าย กล่าวถึงนายพรานได้ออกเดินทางสำรวจเส้นทางการที่พระร่วงได้มีรับสั่งและได้เจอกระต่ายป่าขนสีเหลืองทองเปล่งปลั่งตัวหนึ่ง อยากจับมาถวายจึงเกิดเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญห

แก้ไขปัญหโดยฟั้งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพรานกระต่ายนายพรานแก้ไขปัญหโดยการไปชวนเพื่อนๆ มาช่วยกันจับกระต่ายเป็นการแก้ปัญหโดยการฟั้งผู้อื่น

แก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องพรานกระต่ายเมื่อกระต่ายรู้ตัวว่าจะถูกนายพรานจับจึงหลบหนีเข้าไปในถ้ำที่มีขนาดเล็กทำให้นายพรานและเพื่อนๆ จับไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง พราณกระต่าย พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 7

ตำนานเมืองพลับพลา

กล่าวกันว่าบริเวณเมืองพลับพลาแห่งนี้ ครั้งหนึ่งได้มีผู้เดินทางไปตามถนนพระร่วงเช่นเดียวกับคณะสำรวจชุดนี้นั้นแหละ ได้พบกับชีปะขาวผู้หนึ่งยืนอยู่บริเวณนั้น ชาวบ้านเข้าไปถามก็ไม่ยอมพูดด้วย แม้จะซักถามหลายครั้งหลายครา ชาวบ้านผู้นั้นจึงได้นำเรื่องไปบอกพระยาพานซึ่งเป็นเจ้าเมืองบางพานในสมัยนั้น พระยาพานจึงได้เดินทางตามแนวถนนพระร่วงมาหาชีปะขาวด้วยตนเอง ชีปะขาวจึงยอมพูดว่าอยากจะเข้าเฝ้าพระเจ้าศรีธรรมโศก เจ้าเมืองกำแพงเพชร เพราะมีข่าวที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรที่จะทูลให้ทราบ พระยาพานจึงรีบไปเข้าเฝ้าพระเจ้าศรีธรรมโศกเพื่อบอกเรื่องราวที่เกิดขึ้น พระเจ้าศรีธรรมโศกจึงมีรับสั่งให้ปลุกพลับพลาขึ้นที่กลางป่าริมถนนพระร่วงที่ชีปะขาวยืนอยู่นั้น แล้วจึงเสด็จออกไปเชิญชีปะขาวผู้นั้นขึ้นมาบนพลับพลาและถามว่าเป็นผู้ใด และมีข่าวสำคัญอะไรมาบอก ชีปะขาวบอกว่าตนคือองค์อมรินทร์ทวาริราชการที่มานี้มีข่าวมาบอกเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรจะเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยกันอย่างหนัก ให้รีบสร้างเทวรูปพระเป็นเจ้าทั้ง 3 อันได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ขึ้นประดิษฐานไว้ที่อันควร เมื่อกล่าวจบชีปะขาวก็อันตรธานหายไปทันที พระเจ้าศรีธรรมโศกพอรู้ว่าองค์สมเด็จพระอมรินทร์ทวาริราชได้จำแลงพระองค์ลงมาบอกข่าวสำคัญเช่นนั้น ก็รีบเสด็จกลับเข้าไปในเมืองกำแพงเพชรและทำตามที่ชีปะขาวบอกไว้ทุกประการ

ต่อมาเมื่อเกิดเจ็บไข้ขึ้นจริงๆ ดังคำทำนาย จึงได้ใช้น้ำมนต์ตรงเทวรูปเป็นยารักษาโรคได้ ส่วนตำบลที่ปลุกพลับพลา ก็เลยถูกเรียกว่าเมืองพลับพลาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ขณะที่เล่าเรื่องนี้พวกเราในคณะสำรวจยังไม่สามารถตั้งสมมติฐานได้ว่าเมืองพลับพลา มีจริงหรือไม่และอยู่ตรงไหนกันแน่ เพราะไม่มีหลักฐานใดๆ ปรากฏเลย ส่วนพระเจ้าทั้ง 3 ที่พระเจ้าศรีธรรมโศกสร้างไว้ปัจจุบันเหลือเพียงพระอิศวรเท่านั้น

คณะสำรวจได้เดินเท้าสำรวจบนเส้นทางถนนพระร่วงต่อไป โดยเข้าสู่บ้านดงขวัญ ลัดเลาะไปเรื่อยๆ จนถึงบ้านวังพาน ตลอดเส้นทางจะพบเห็นซากวัตถุโบราณต่างๆ เป็นระยะๆ และจากการที่ได้พูดคุยกับชาวบ้านไปเรื่อยๆ จึงได้ทราบตำนานเกี่ยวกับพระร่วงโดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับการที่พระร่วงใช้อิทธิฤทธิ์สร้างถนนพระร่วงและการวิ่งเล่นว่าวของพระร่วงในหมู่บ้านต่างๆ

หลายแห่งมีลักษณะเรื่องราวคล้ายๆ กัน ต่างกันแต่ละสถานที่เท่านั้น จึงยกยอดไปเล่าเสียทีเดียว เลยก็คืออำเภอพรานกระต่ายๆ

สำหรับหมู่บ้านวังพานนี้ คณะสำรวจได้เดินทางบนถนนลูกรังที่สมบูรณ์ดีมาก เพราะเส้นทางถนนพระร่วงบางแห่งจะทับกับเส้นทางถนนสายที่สร้างขึ้นใหม่ซึ่งเป็นลูกรัง เป็นเส้นทางคมนาคมของชาวบ้าน โดยเส้นทางจะผ่านเขานางพันและมีแยกไปเขานางทองไปทับกับถนนเส้นพรานกระต่ายวังพาน ส่วนทางเขานางพันจะผ่านหมู่บ้านวังพาน บ้านวังพานเก่า ไล่คดเคี้ยวมาทางเหนือ จรดถนนสายพรานกระต่ายเขาศิริ เรื่อยมาจนถึงวัดพรานกระต่ายใต้ ซึ่งปัจจุบันไม่มีวัดแล้ว ผ่านไปจนเกือบถึงวัดไตรภูมิ และวัดพรานกระต่ายเหนือ (วัดเค่าและร้างไปแล้ว) ในที่สุดบนเส้นทางถนนพระร่วงช่วงนี้มีสถานที่สำคัญหลายแห่งที่ประกอบกันเป็นตำนานเล่าสืบทอดกันมา เช่นบริเวณเขานางทอง (ปัจจุบันเป็นวัดชื่อวัดเขานางทอง มีพระจำพรรษาอยู่จำนวนหนึ่ง) นางทองนี้เชื่อกันว่าเป็นชื่อมเหสีของพระร่วง ตามตำนานเล่าว่านางทองนี้ถูกพระยานาคกลืนเข้าไป พระร่วงตามมาถึงที่เขานี้ได้ล้วงนางทองออกมาจากพระยานาค แล้วเลยได้นางทองเป็นมเหสี

บนเขานางทองจะมีร่องรอยเจดีย์เก่าๆ และรอยพระพุทธรูป แต่ปัจจุบันไม่เหลือแล้ว เพราะในอดีตชาวบ้านไม่รู้เอาศิลาพระพุทธรูปที่กระเทาะออกมาเป็นส่วนๆ มาทำหินลับมีดบ้าง อย่างอื่นๆ บ้าง แต่บางส่วนของพิพิธภัณฑสถานได้นำมาเก็บไว้ นอกจากนี้ก็ยังมีถ้ำ ในอดีตมีค้างคาวอาศัยอยู่มาก แต่ปัจจุบันไม่เหลือแล้ว เป็นอาหารของชาวบ้านสุนัขพันธุ์ไปหมด ปากถ้ำก็ขำรดหินพังทับลงมา เขาเล่ากันว่าได้ดินบริเวณนั้นมีพระนอนองค์เท่ากับพระนอนจักรศรี จังหวัดสุโขทัย และคนปั้นเป็นคนๆ เดียวกันโดยปั้นองค์นี้ก่อนแล้วเลยไปปั้นที่จังหวัดสิงห์บุรี

บริเวณบนเขานางทองยังมีที่อีกแห่งเรียกที่ตากผ้าอ้อม บริเวณนั้นจะไม่มีต้นไม้หรือหญ้าขึ้นเลย เป็นหินศิลาแลง เขาเล่าว่ามเหสีพระร่วงคือนางทองใช้บริเวณนี้ตากผ้าอ้อม

จากเขานางทองคณะสำรวจก็เดินเท้ามาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงเขาอีลูกหนึ่งชื่อเขานางพัน เชื่อกันว่านางพันเป็นชื่อสนมหรือเมียน้อยของพระร่วง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดพรานทองศิริมงคล มีพระจำพรรษาอยู่เช่นกันมีศาลาวัดอยู่บนยอดเขาส่วนหมู่บ้านที่เรียกกันว่าบ้านวังพานเก่า บริเวณนี้ชาวบ้านเล่าว่าเป็นวังเก่ามีเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ บริเวณนี้จะเป็นวัดเก่าเป็นวัดร้าง ซึ่งปัจจุบันทางพิพิธภัณฑสถานได้มากั้นเขตไว้เป็นที่สาธารณะบริเวณนี้จะมีซากอิฐเก่าๆ ชาวบ้านเคยไถนาแล้วได้พระเรียกว่าพระอุทอง ซึ่งคาดว่าเป็นพิมพ์สมัยทวารวดี นอกจากนี้ก็ยังเคยได้พระวังพานเป็นต้น ภายในบริเวณวังเก่าจะมีอ่างเก็บน้ำหรือบึงใหญ่ที่เคยเล่าว่าเป็นที่อยู่ของพญาคอมจะเข้าใหญ่ที่เคยมาคาบเอานางทองไป (ดูตำนานจะเข้ปูน)

จากวังพานการเดินทางของคณะสำรวจค่อนข้างสบายขึ้นเพราะแนวถนนพระร่วงชัดเจน และบางช่วงก็เป็นถนนที่ชาวบ้านช่วยเดินทางติดต่อกันอยู่แล้ว ช่วงนี้จะผ่านมาทางตำบลเขาศิริ จึงเกิดความสงสัยว่าทำไมจึงชื่อเขาศิริก็ได้คำตอบจากชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้นดังนี้

และในที่สุดคณะสำรวจก็เข้าสู่อำเภอพรานกระต่าย ซึ่งผู้เขียนคุ้นเคยดีเพราะเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคมมานานพอสมควร จึงรู้ถึงตำนานถ้ากระต่ายทองหรืออาจจะเรียกตำนานพรานกระต่ายก็ได้ จึงได้นำมาเล่าสู่กันฟังดังนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพลับพลา สรุปได้ดังนี้

ตาราง 7 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพลับพลา

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“ชาวบ้านเข้าไปถามก็ไม่ยอมพูดด้วย แม่จะซักถามหลายครั้งหลายครา”	1
2.	ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ	“การที่มานี้มีข่าวมาบอกเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรจะเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยกันอย่างหนัก”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“ชาวบ้านผู้นั้นจึงได้นำเรื่องไปบอกพระยาพานซึ่งเป็นเจ้าเมืองบางพานในสมัยนั้น”	1
2.	การแก้ไขปัญหาโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี	“การที่มานี้มีข่าวมาบอกเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรจะเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยกันอย่างหนัก ให้รีบสร้างเทวรูปพระเป็นเจ้าทั้ง 3 อัน ได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ขึ้นประดิษฐานไว้ที่อันควร”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

ชาวบ้านที่ออกเดินสำรวจเส้นทางได้พบที่ปะชาวผู้หนึ่งยืนอยู่แต่เมื่อชาวบ้านพูดด้วยนางก็ไม่ยอมพูด ดังปรากฏในข้อความว่า

“ชาวบ้านเข้าไปถามก็ไม่ยอมพูดด้วย แม้จะซักถามหลายครั้งหลายครา”

1.2 ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ที่ปะชาวบอกว่าตนคือองค์อมรินทราริราช มาบอกว่าชาวกำแพงเพชรจะเจ็บป่วยหนัก ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังปรากฏในข้อความว่า

“การที่มานี้มีข่าวมาบอกเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรจะเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยกัน อย่างหนัก”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากเหตุการณ์ที่ชาวบ้านได้ไปพบเจอกับที่ปะชาวผู้หนึ่งซึ่งเมื่อชาวบ้านผู้นั้นเข้าไปพูดด้วยแล้วแต่ที่ปะชาวก็ไม่ยอมพูดด้วย ชาวบ้านจึงนำเรื่องนี้ไปบอกกับพระยาพาน ดังปรากฏในข้อความว่า

“ชาวบ้านผู้นั้นจึงได้นำเรื่องไปบอกพระยาพานซึ่งเป็นเจ้าเมืองบางพานในสมัยนั้น”

2.2 การแก้ไขปัญหาโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

จากเหตุการณ์ที่ที่ปะชาวหายได้มาบอกว่าตนคือองค์อมรินทราริราช และมาบอกว่าชาวกำแพงเพชรจะเจ็บป่วยหนักให้รีบสร้างเทวรูป ซึ่งเป็นกรแก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ดังปรากฏในข้อความว่า

“การที่มานี้มีข่าวมาบอกเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชรจะเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยกัน อย่างหนัก ให้รีบสร้างเทวรูปพระเป็นเจ้าทั้ง 3 อันได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ขึ้นประดิษฐานไว้ที่อันควร”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพลับพลา

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม ดังข้อความในตำนานกล่าวว่าชาวบ้านที่ออกเดินสำรวจเส้นทางได้พบที่ปะชาวผู้หนึ่งยืนอยู่แต่เมื่อชาวบ้านพูดด้วยนางก็ไม่ยอมพูดด้วย

ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังข้อความในตำนานกล่าวว่าชีปะขาวบอกว่าตนคือ องค์อมรินทราราช มาบอกว่าชาวกำแพงเพชรจะเจ็บป่วยหนัก

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่อง เมืองลับปลา จากเหตุการณ์ที่ชาวบ้านได้ไปพบเจอกับชีปะขาวผู้หนึ่งซึ่งเมื่อชาวบ้านผู้นั้นเข้าไปพูดคุยแล้วแต่ชีปะขาวก็ไม่ยอมพูดด้วย ชาวบ้านจึงนำเรื่องนี้ไปบอกกับพระยาพาน เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

การแก้ไขปัญหาโดยศาสนาวัฒนธรรมประเพณี จากตำนานเรื่องเมืองลับปลา ชีปะขาวหายได้มาบอกว่าตนคือองค์อมรินทราราช และมาบอกว่าชาวกำแพงเพชรจะเจ็บป่วยหนักให้รับสร้างเทวรูป เป็นการแก้ไขปัญหาโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่องเมืองลับปลา พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยศาสนาวัฒนธรรมประเพณี จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดตาก

ตำนานเรื่องที่ 8

ตำนานเชียงเมียง

เป็นตำนานที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมาว่า มีเจ้าพระยาซึ่งครองเมืองฯ หนึ่งมีทหารคนสนิทชื่อนายเชียงเมียง ซึ่งเป็นทหารที่ได้รับความไว้วางใจจากเจ้าพระยาให้ดูแลบ้านเมืองยามที่เจ้าพระยาไปราชการ หรือออกท่องเที่ยว ในวันหนึ่งเจ้าพระยา ก็มีความประสงค์จะออกไปล่าสัตว์ ในป่าจึงมีรับสั่งกับนายเชียงเมียงให้ดูแล บ้านเมืองและภรรยาแทน นายเชียงเมียงก็ได้รับคำอย่างมั่นเหมาะในขณะที่เจ้าพระยาไม่อยู่ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ก็คือ นายเชียงเมียงได้แอบมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับภรรยาของเจ้าพระยา ครั้นเจ้าพระยากลับมาลบล้างเรื่องก็เกิดความโมโห จึงเรียกนายเชียงเมียงมาสอบสวนแต่เชียงเมียงได้ปฏิเสธ เจ้าพระยาจึงให้มีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยการให้ถอดเสื้อผ้าดูลักษณะภายในว่าชาวบริสุทธิ์หรือไม่ เมื่อนายเชียงเมียงได้ยินดังนั้นจึงคิดอุบายโดยการนำแป้งมาทาทั่วตัว เมื่อเจ้าพระยาเปิดดูก็เห็นว่าร่างกายของ นายเชียงเมียงนั้น ชาวบริสุทธิ์ไม่มีพิรุณอะไรนายเชียงเมียงจึงพันโทษ ทั้งนี้เพราะปฏิภาณไหวพริบจึงเป็น คำพูดที่สืบต่อกันมาสำหรับคนที่มีความฉลาดแกมโกง ก็จะถูกเรียกว่า เชียงเมียง

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง เชียงเมียง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 8 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เชียงเมียง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม	“นายเชียงเมียงได้แอบมีความสัมพันธ์ ฉันขู้สาว กับภรรยาของเจ้าพระยา ครั้นเจ้าพระยากลับมากลับทราบเรื่อง ก็เกิดความโมโห”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหโดยใช้อุบายเล่ห์กล	“เมื่อนายเชียงเมียงได้ยินดังนั้นจึงคิด อุบายโดยการนำแป้งมาทาทั่วตัว เมื่อเจ้าพระยาเปิดดูก็เห็นว่าร่างกายของ นายเชียงเมียงนั้น ชาวบริสุทธ์ไม่มีพิรุฑ อะไร นายเชียงเมียงจึงพันโทษ”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งผู้อื่นภายในกลุ่ม นายเชียงเมียงเป็นทหารคนสนิทของเจ้าพระผู้ครอง
เมืองฯ หนึ่ง เวลาที่เจ้าพระยาไม่อยู่ก็จะฝากเชียงเมียงให้ดูแลบ้านเมืองแทน วันหนึ่งเจ้าพระยา
จะไปล่าสัตว์ก็ได้ฝากให้เชียงเมียงดูแลบ้านเมืองและภรรยาแทนตน แต่เชียงเมียงได้แอบไป
มีความสัมพันธ์กับภรรยาของเจ้าพระยา เมื่อเจ้าพระยารู้ก็โมโหมาก จึงเกิดความขัดแย้งระหว่าง
เชียงเมียงกับเจ้าพระยา ดังปรากฏข้อความว่า

“นายเชียงเมียงได้แอบมีความสัมพันธ์ฉันขู้สาว กับภรรยาของเจ้าพระยา
ครั้นเจ้าพระยากลับมากลับทราบเรื่องก็เกิดความโมโห”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล เจ้าพระยาให้นายเซียงเมียงพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยให้ถอดเสื้อผ้าดูภายในว่าขาวหรือไม่ เมื่อนายเซียงเมียงรู้ดังนั้นก็คิดอุบายเอาแป้งมาทาตัวให้ขาวเพื่อที่จะได้พ้นโทษในครั้งนี้ ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อนายเซียงเมียงได้ยินดังนั้นก็คิดอุบายโดยการนำแป้งมาทาทั่วตัว เมื่อเจ้าพระยาเปิดดูก็เห็นว่าร่างกายของ นายเซียงเมียงนั้น ขาวบริสุทธิ์ไม่มีพิรุณอะไร นายเซียงเมียงจึงพ้นโทษ”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น เรื่อง เซียงเมียง ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จากตำนานเรื่องเซียงเมียง เมื่อเจ้าพระยาไม่อยู่ได้ฝากให้เซียงเมียงดูแลบ้านเมืองและภรรยาแทน แต่เซียงเมียงกลับไปมีความสัมพันธ์กับภรรยาของเจ้าพระยา เมื่อเจ้าพระยาารู้จึงโมโหมาก เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น จากตำนานเรื่องเซียงเมียง เจ้าพระยาสั่งให้มีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเซียงเมียง เมื่อเซียงเมียงรู้จึงคิดอุบายเอาแป้งมาทาตัวเพื่อให้ตัวขาวเป็นการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถื่น เรื่อง เซียงเมียง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่นในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 9

ตำนานนกปูดตาแดง

ในกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เมื่อสัตว์ยังพูดจากันได้โดยไปมาหาสู่และเป็นเพื่อนกันมา มีอะไรก็พูดจาปรึกษากันได้ และในกาลครั้งนั้นยังมีนกกระปูดเป็นเพื่อนรักกันมากกับนกกวก อยู่มาวันหนึ่งนกกระปูดได้พบกับลูกสาวของนางนกเขาและเกิดรักลูกของนางนกเขามาก แต่ตนเองไม่กล้าที่จะพูด นั่งคิดนอนคิดอยู่หลายวันก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไรดี จึงคิดถึงเพื่อนรักคือนกกวก จึงให้นางนกกวกไปสู่ขอลูกสาวของนางนกเขาให้ นกกวกก็บอกว่าเอาอย่างนี้นะ ตนกรักเพื่อนมาก ดังนั้นตนจะเป็นสื่อกลางไปสู่ขอลูกสาวนางนกเขาให้รับรองได้แน่ๆ เพราะตนนั้นรู้จักนางนกเขาเป็นอย่างดี นกกระปูดได้ยินดังนั้นก็เกิดความยินดีและได้เดินทางกลับบ้าน ฝ่ายนกกวกเมื่อได้รับปากกับเพื่อนแล้วก็เดินทางไปหานางนกเขาและพูดจาในที่สุดก็เอ่ยปากขอลูกสาวนางนกเขาให้กับนกกระปูด ฝ่ายนางนกเขาก็เรียกลูกสาวออกมาแล้วบอกว่า นกกวกมาขอเจ้าให้กับนกกระปูด เจ้าจะ

ว่าอย่างไร นางลูกสาวนกเขาจึงบอกว่า นกกะปูดนั้นดีทุกอย่าง แต่มาเสียที่ว่าปล่อยปุดๆ อยู่เสมอ ถ้ารับปากว่าจะไม่ปล่อยปุดๆ ออกมาอีกตนก็ยินดีที่จะแต่งงานด้วยแน่นอน แต่ขอให้รับปากเท่านั้น ฝ่ายนกแก้วเมื่อได้ยินความดังนั้นก็กลับไปหานกกะปูดแล้วบอกความตามที่ลูกสาวนางนกเขาบอก และขอร้องมา ฝ่ายนกกะปูดก็ดีใจและด้วยความรักก็รับปากทันทีว่าจะไม่ทำปุดๆ อีกต่อไป ฝ่ายนกแก้วเมื่อได้รับข้อยืนยันจากนกกะปูดก็ไปบอกกับลูกสาวนางนกเขาแล้วเป็นอันว่าตกลงจะแต่งงานกัน นกกะปูดก็อดทนที่จะไม่ปล่อยปุดๆ ออกไปจนกระทั่งวันแต่งงาน ด้วยความร่าเริงและมีความสุขมากทำให้นกกะปูดเผลอตัวปล่อยปุดๆ ออกมาอีก นางนกแก้วจึงว่านกกะปูดขึ้นมาทันทีว่า “กูว่าหยกๆ กูว่าหยกๆ” นางลูกสาวนกเขาโกรธมากเพราะทำให้ตนต้องอับอายขายหน้าเพื่อนๆ จึงบอกเลิกการแต่งงานทันที แล้วร้องว่า “โกหกกู โกหกกู” มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ส่วนนกกะปูดนั้นก็เสียใจมากนั่งร้องไห้ตาแดงจนกระทั่งทุกวันนี้เช่นกัน

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง นกปูดตาแดง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 9 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง นกปูดตาแดง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	"อยู่มาวันหนึ่งนกกะปูดได้พบกับลูกสาวของนางนกเขาและเกิดรักลูกของนางนกเขามาก แต่ตนเองไม่กล้าที่จะพูด นั่งคิดนอนคิดอยู่หลายวันก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไรดี"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	"จึงคิดถึงเพื่อนรักคือนกแก้ว จึงให้นางนกแก้วไปสู่ขอลูกสาวของนางนกเขาให้"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง นกกระปูดกับนกกวักเป็นเพื่อนรักกันมาก วันหนึ่ง นกกระปูดได้พบกับลูกสาวของนกเขาและตกหลุมรัก แต่นกกระปูดก็ไม่กล้าที่บอกกับนกเขาดังปรากฏในข้อความว่า

“อยู่มาวันหนึ่งนกกระปูดได้พบกับลูกสาวของนางนกเขาและเกิดรักลูกของนางนกเขามาก แต่ตนเองไม่กล้าที่จะพูด นั่งคิดนอนคิดอยู่หลายวันก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไรดี”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น นกกระปูดคิดว่าตนมีเพื่อรักอยู่ตัวหนึ่ง คือ นางนกกวักและนางนกกวักเองก็สนิทกับนกเขา จึงคิดว่าจะให้นกกวักเป็นฝ่ายไปบอกนกเขาให้ว่าตนรักลูกสาวของนางนกเขา ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“จึงคิดถึงเพื่อนรักคือนกกวักจึงให้นางนกกวักไปสู่ขอลูกสาวของนางนกเขาให้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง นกปูดตาแดง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานนกปูดตาแดง นกกระปูดได้ตกหลุมรักลูกสาวของนางนกเขาแต่ไม่กล้าบอก เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานนกปูดตาแดง นกกระปูดคิดว่าตัวเองมีเพื่อนสนิทอยู่คือนางนกกวัก จึงคิดว่าจะให้นางนกกวักเป็นฝ่ายไปสู่ขอลูกสาวของนกเขาให้ตน เป็นการแก้ไขปัญหโดยการพึ่งผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง นกปูดตาแดง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเองจำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 10

ตำนานผีบ้าตะวอดอาละวาด

ในกาลก่อนครั้งนั้นแต่ละเมืองในภาคเหนือ จะมีเจ้าผู้ครองนครเป็นผู้ปกครองดูแลประชาราษฎร์ทั้งหลาย ในยุคนั้นเป็นยุคแห่งไสยศาสตร์ ทุกๆ ปีจะมีการเช่นผีครู และผีขุนเงินโดยใช้เด็กจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ ผู้ที่จำเป็นต้องเช่นสรวงบูชาครูของตนจึงต้องจ้างคนให้ทำการขโมย จึงเอาเด็กไปทำการเลี้ยงและเช่นผีนั้น คนที่ขโมยเด็กชาวบ้านเรียกว่า “ผีบ้าตะวอด” ผีบ้าตะวอดจะออกเที่ยวไป เมื่อพบเด็กอยู่ตามลำพังจะเอาปูนขาวกรอกปาก และจับใส่กระสอบ มีชายคนหนึ่งเป็นผู้รับจ้างขโมยเด็ก และได้เดินทางออกขโมยเด็ก แต่ปรากฏว่าพ่อแม่ของเด็กเข้มงวดกัน

เขาจึงไม่สามารถจับได้ วันเวลาแห่งการจับเช่นนี้ครูและขุนเงินใกล้เข้ามาทุกวัน เขาก็ไม่สามารถหาเด็กมาได้ เมื่อหมดหนทางเขาจึงใช้วิธีสุดท้ายคือนัดเพื่อนให้มาหาและให้รอคอยอยู่ที่ถุนบ้านของเขา นั่นเอง

เย็นวันนั้นเมื่อเขากลับไปบ้านและลงมือรับประทานอาหารเช้า ขณะนั้นมีดแล้ว ขณะที่รับประทานอาหารเช้าเขาแกล้งทำซอตกลงไปใต้ถุน เขาเหลียวมองหาลูกแล้วบอกว่า “ลูกรักไปเก็บซอให้พ่อที” ลูกเขาลงไปเก็บซอจนเวลาผ่านไปนานก็ยังไม่กลับขึ้นมา ภรรยาเห็นผิดปกติจึงลงไปดูก็ไม่พบ ในที่สุดนางก็ร้องไห้โฮออกมาด้วยความเสียใจ เพราะบุตรชายของตนถูกผีบ้าตะวอดจับตัวไป เขาเพียงรู้ว่ามีแผนปวดร้ายหัวใจ แต่ผลกรรมที่เขาทำได้กลับมาสนองเขา เพราะเมื่อเขาไม่สามารถจับใครได้ เขาจึงให้เพื่อนมารอที่ใต้ถุนบ้านเขาเพื่อจับลูกเขาเอง

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีบ้าตะวอดอาละวาด สรุปได้ดังนี้

ตาราง 10 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีบ้าตะวอดอาละวาด

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“ผีบ้าตะวอดจะออกเที่ยวไป เมื่อพบเด็กอยู่ตามลำพังจะเอาปูนขาวกรอกปากและจับใส่กระสอบ”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาดูโดยใช้อุบายเล่ห์กล	“เย็นวันนั้นเมื่อเขากลับไปบ้านและลงมือรับประทานอาหารเช้า ขณะนั้นมีดแล้ว ขณะที่รับประทานอาหารเช้าเขาแกล้งทำซอตกลงไปใต้ถุน เขาเหลียวมองหาลูกแล้วบอกว่า “ลูกรักไปเก็บซอให้พ่อที” ลูกเขาลงไปเก็บซอจนเวลาผ่านไปนานก็ยังไม่กลับขึ้นมา”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม ในยุคไสยศาสตร์ของภาคเหนือทุกๆ ปี จะมีการเซ่นผีครูและผีขุนโดยใช้เด็กในการเซ่น คนที่ขโมยเด็กชาวบ้านจะเรียกว่า ผีป่าตะวอด ซึ่งมีหน้าที่จับเด็กในหมู่บ้านไปเซ่นผี จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านกับผีป่าตะวอดขึ้น ดังปรากฏในข้อความว่า

“ผีป่าตะวอดจะออกเที่ยวไป เมื่อพบเด็กอยู่ตามลำพังจะเอาปูนขาวกรอกปาก และจับใส่กระสอบ”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยการใช้อุบายเล่ห์กล ชาวบ้านในหมู่บ้านเริ่มเข้มงวดกัน ทำให้ชายที่ขโมยเด็กหาเด็กไม่ได้เขาจึงใช้อุบายเพื่อที่จะจับลูกของเขาเองไปเซ่นไหว้ผีครู ดังปรากฏในข้อความว่า

“เย็นวันนั้นเมื่อเขากลับไปบ้านและลงมือรับประทานอาหารเช้า ขณะนั้นมืดแล้ว ขณะที่รับประทานอาหารเช้าแกลั่งทำช้อนตกลงไปได้ถุน เขาเหลียวมองหาลูกแล้วบอกว่า “ลูกรักไปเก็บช้อนให้พ่อที” ลูกเขาลงไปเก็บช้อนจนเวลาผ่านไปนานก็ยังไม่กลับขึ้นมา”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีป่าตะวอดอละวาด

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องผีป่าตะวอดอละวาด กล่าวว่าในยุคไสยศาสตร์ของภาคเหนือทุกๆ ปีจะมีการเซ่นไหว้ผีครูและผีขุน คนที่ขโมยเด็กไปเซ่นไหว้นั้นชาวบ้านเรียกกันว่า ผีป่าตะวอด ซึ่งมีหน้าที่จับเด็กในหมู่บ้านไปเซ่นผี จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านกับผีป่าตะวอดขึ้น เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยการใช้อยุบายเล่ห์กล จากตำนานเรื่องผีป่าตะวอดอละวาด กล่าวถึงชายที่มีหน้าที่จับเด็กไปเซ่นไหว้ผีครู เมื่อเขาหมดหนทางไม่สามารถจับเด็กในหมู่บ้านได้แล้วเขาจึงใช้อุบายเล่ห์กลเพื่อจับลูกตัวเองไปเซ่นไหว้ผีครู เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการใช้อยุบายเล่ห์กล

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีป่าตะวอดอละวาด พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่มจำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยการใช้อุบายเล่ห์กล จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 11

ตำนานผีปูพื้น

เดิมนี่เมืองฯ หนึ่งชื่อเมืองนครศิริธรรมราช ยังมีชายทุกตะ 2 คนพี่น้อง ผู้พี่ชื่ออัคคีธราช ผู้น้องชื่อโพธิธราช พ่อแม่พาออกจากเมืองไปอยู่หมู่บ้านเล็กๆ นอกเมือง เนื่องด้วยมีความผิดเคืองในเรื่องอาชีพ พ่อแม่และลูก 2 คน ได้ช่วยกันหักล้างถางป่าปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ พอเลี้ยงชีพไม่ถึงอดอยากเหมือนเช่นแต่กาลก่อน ต่อมาพ่อแม่ตายลง พี่น้องทั้งคู่อพยพไปหาที่ทำมาหากินใหม่ พวกกันเดินไปถึงฝั่งแม่น้ำที่หลวง พบที่ราบอุดมสมบูรณ์ดี ก็ช่วยกันถากถางป่าเพาะปลูกพืชพันธุ์ไม้ได้ผลงอกงามดี พอถึงฤดูน้ำหลาก สองพี่น้องช่วยกันทำลีดักปลาในแม่น้ำที่หลวง ได้ปลามากมากก็ทำปลาต้มปลาร้า ปลาย่างไว้ แล้วนำปลาที่เหลือไปจำหน่ายจ่ายแจกชาวบ้านอื่นๆ อยู่มาวันหนึ่งเมื่อสองพี่น้องนำปลาไปจำหน่าย กลับมาถึงเรือนมองเห็นปลาร้าปลาย่างที่เก็บไว้หายหมดเกิดความสงสัยยิ่งนัก สองพี่น้องพากันไปหาปลาย่างมาทำปลาร้าไว้อีก แล้วทำที่ออกจากบ้านเรือนไป แล้วจึงวกกลับมาซุ่มคอยดูอยู่ เวลาต่อมาในไม่ช้าก็เห็นผีปูพื้นรูปร่างแก่หง่อม ผมหาวทั้งหัวออกมาจากป่าเข้าไปกินปลาร้าปลาย่างที่เก็บไว้แล้วก็หลบตัวเข้าป่าไป สองพี่น้องกลับขึ้นไปค้นบนเรือนปรึกษาหารือว่าจะจับผีปูพื้นได้อย่างไร อัคคีธราชผู้พี่ก็กลัวว่าผีปูพื้นจะมากิน ตนก็ไม่ยอมร่วมคิดกำจัด แต่โพธิธราชน้องชายเป็นคนกล้าคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้บอกกับพี่ชายอย่างไร จึงได้ชวนพี่ชายไปป่าตัดหวายมาสานพ้อม

อยู่มาวันหนึ่งโพธิธราชนั่งสานพ้อมอยู่กลางลานบ้าน อัคคีธราชไปหาปลา ผีปูพื้นก็ออกมาจากป่า โพธิธราชจึงเชิญให้ผีปูพื้นขึ้นไปกินปลาร้าที่บนเรือน เมื่อผีกินหมดแล้วก็หันมาถามโพธิธราชว่า “สานนิหยัง” โพธิธราชตอบว่า “สานพ้อมไว้ใส่หมู” โพธิธราชบอกให้ผีปูพื้นช่วยสานอยู่ข้างในตนจะช่วยสานข้างนอก ผีปูพื้นหลงกลนึกว่าจะไม่มีอันตรายจึงเข้าไปอยู่ในพ้อมคอยรับเส้นหวายสานไปรอบๆ ผีปูพื้นพูดว่า “ส้มปลาของเจ้าแซบจัง” โพธิธราชตอบว่า “ส้มเนื้อแซบกว่านั้น” แล้วก็ช่วยกันสานต่อไป โพธิธราชสานให้ปากพ้อมแคบลงทุกทีแล้วก็รวบปากพ้อมไว้แน่น แล้วตะโกนเรียกพี่ชายมา สองพี่น้องช่วยกันลากผีปูพื้นจะทิ้งน้ำเสีย ผีปูพื้นตกใจกลัวจึงอ่อนวอนขอชีวิตไว้ สัญญาว่าเมื่ออยากได้อะไรก็ให้ไปหาที่ถ้าภูเขา พี่น้องสองคนก็ตามไป ผีปูพื้นจึงให้ม้ามณีกาบ ดาบกายสิทธิ์ และน้ำเต้าแก้วแก่สองพี่น้อง สองพี่น้องก็พากันกลับ ขณะที่เดินทางมาพบยายแก่คนหนึ่ง โพธิธราชหลงรัก นางจึงลวงโพธิธราชว่า ไม่สบายเห็นท่าจะตายเสียในป่า จึงนอนลงทำที่ว่าป่วยบอกให้โพธิธราชไปหายา พอโพธิธราชลับตาแล้วอัคคีธราชก็พานางขึ้นม้ามณีกาบเหาะหนีไปถึงเมืองนครศิริธรรมราช ได้แย่งชิงสมบัติจากเจ้าเมืองได้ จึงตั้งตัวเป็นเจ้าเมืองแทน มีนามว่าพระยาไพสวนโพธิธราชผู้น้องกลับมาไม่เห็นพี่ก็เสียใจจึงเก็บน้ำเต้าแก้วและดาบกายสิทธิ์ไว้แล้วออกติดตามพระอินทร์เนรมิตรกายเป็นพรานป่ามาบอกว่า อย่าติดตามต่อไปเลยให้ไปที่เมืองพาราณสีจะมี

ล้าโพธิราชจึงเดินทางต่อไปถึงเมืองพาราณสี เข้าไปอยู่ในวัดแห่งหนึ่ง เจ้าเมืองพาราณสีมีธิดา 7 องค์ ล้วนแต่มีรูปโฉมงดงาม องค์สวยสุดคือองค์สุดท้าย มีข่าวเล่าลือไปถึงพระยาไฟเจ้าเมืองนครสิริธรรมราชฯ จึงมีราชสาส์นมาขอธิดาทั้ง 7 องค์ไปเป็นมเหสี เจ้าเมืองพาราณสีไม่ยินยอมจึงได้ป่าวร้องชาวเมืองมีประชุมกัน ให้ธิดา 7 องค์เลือกเอาเป็นสามี ธิดา 6 องค์เลือกได้ชายหนุ่มรูปสวยเป็นสามี แต่ธิดาองค์ที่ 7 เลือกไม่ได้ เจ้าเมืองจึงถามเสนาอำมาตย์ว่า มีใครบ้างที่ไม่มาประชุมด้วย อำมาตย์บอกว่ายังมีชายหนุ่มคนหนึ่งอาศัยอยู่วัดไม่ได้มาประชุมด้วย เจ้าเมืองจึงสั่งให้อำมาตย์ไปนำตัวมา เมื่อโพธิราชถูกนำตัวมาให้ธิดาองค์ที่ 7 เลือก ธิดาองค์ที่ 7 เห็นก็นิกรักจึงเลือกเอาโพธิราชเป็นสามี เจ้าเมืองจึงจัดงานแต่งงานให้พร้อมกัน

จะกล่าวถึงพระยาไฟเมื่อได้รับสาส์นจากเจ้าเมืองพาราณสีไม่ยอมส่งธิดาทั้ง 7 องค์ ก็โกรธจึงยกทัพเข้ามาล้อมรอบเมืองพาราณสี ตนเองขี่ม้ามณีกาบเหาะมาทำการรบ บุตรเขยของเจ้าเมืองผู้พี่อาสาออกรบ แต่ก็พ่ายแพ้แก่พระยาไฟ โพธิราชออกทำการรบ ถูกลอบกายสิทธิ์ที่ผีปู่พื้นให้มา เข้าต่อสู้กับพระยาไฟได้ชัยชนะประหารพระยาไฟได้สำเร็จ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ครองนครเมืองพาราณสีแทนผู้เป็นพ่อตาสืบต่อมา

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีปู่พื้น สรุปได้ดังนี้

ตาราง 11 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ผีปู่พื้น

1. ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1. ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"สองพี่น้องพากันไปหาปลาอย่างมาทำปลาไร่ไว้อีก แล้วทำที่ออกจากบ้านเรือนไป แล้วจึงวกกลับมาซุ่มคอยดูอยู่ เวลาต่อมาในไม่ช้าก็เห็นผีปู่พื้นรูปร่างแก่หง่อมผมขาวทั้งหัว ออกมาจากป่าเข้าไปกินปลาไร่ปลาอย่างที่เก็บไว้แล้วก็หลบตัวเข้าป่าไป"	

ตาราง 11 (ต่อ)

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1. แก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล	“โพธิราชบอกให้ผีปู่พื้นช่วยสานอยู่ข้างใน ตนจะช่วยสานข้างนอก ผีปู่พื้นหลงกล นึกว่าจะไม่มีอันตรายจึงเข้าไปอยู่ในพ้อม คอยรับเส้นหวายสานไปรอบโพธิราชสาน ให้ปากพ้อมแคบลงทุกทีแล้วก็รวบปาก พ้อมไว้แน่น แล้วตะโกนเรียกพี่ชายมา สองพี่น้องช่วยกันลากผีปู่พื้นจะทิ้งน้ำเสีย”	

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม สองพี่น้องมีอาชีพหาปลาพอได้ปลามาก็จะนำมาทำปลาต้มปลาร้า ปลาอย่างเก็บไว้ แล้วส่วนที่เหลือก็จะนำไปแจกชาวบ้าน วันหนึ่งหลังจากที่นำปลาไปแจกชาวบ้านแล้วกลับมา ก็พบว่าปลาต้มปลาร้าที่ตนทำไว้หายไปเมื่อเช้านี้ก็เห็นว่าผีตนหนึ่งมากินปลา จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างผีกับสองพี่น้องขึ้น ดังปรากฏในข้อความว่า

“สองพี่น้องพากันไปหาปลาอย่างมาทำปลาร้าไว้อีก แล้วทำที่ออกจากบ้านเรือนไป แล้วจึงวกกลับมาซุ่มคอยดูอยู่ เวลาต่อมาในไม่ช้าก็เห็นผีปู่พื้นรูปร่างแก่หง่อม ผมหาวทั้งหัว ออกมาจากป่าเข้าไปกินปลาร้าปลาอย่างที่เก็บไว้แล้วก็หลบตัวเข้าป่าไป”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยการใช้อุบายเล่ห์กล สองพี่น้องได้ปรึกษากันว่าจะจับผีปู่พื้นที่มาขโมยกินปลาร้าของตนยังงัย ชายผู้หนึ่งจึงคิดอุบายที่จะจับผีปู่พื้นขึ้นมาได้โดยการหลอกให้ผีปู่พื้นมาช่วยสานพ้อมจากด้านในและจับขังไว้ในนั้น ดังปรากฏในข้อความว่า

“โพธิราชบอกให้ผีปู่พื้นช่วยสานอยู่ข้างในตนจะช่วยสานข้างนอก ผีปู่พื้นหลงกลนึกว่าจะไม่มีอันตรายจึงเข้าไปอยู่ในพ้อมคอยรับเส้นหวายสานไปรอบโพธิราชสานให้ปากพ้อมแคบลงทุกทีแล้วก็รวบปากพ้อมไว้แน่น แล้วตะโกนเรียกพี่ชายมา สองพี่น้องช่วยกันลากผีปู่พื้นจะทิ้งน้ำเสีย”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำนวณท้องถิ่น เรื่อง ฝิปปู่พื้น ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากคำนวณเรื่องฝิปปู่พื้น กล่าวว่าสองพี่น้องมีอาชีพหาปลาพอได้ปลามากก็จะนำมาทำปลาต้มปลาร้า ปลาอย่างเก็บไว้ แล้วส่วนที่เหลือก็จะนำไปแจกชาวบ้าน วันหนึ่งหลังจากที่นำปลาไปแจกชาวบ้านแล้วกลับมา ก็พบว่าปลาต้มปลาร้าที่ตนทำไว้หายไปเมื่อซุ่มดูก็เห็นว่ามีคนหนึ่งมากินปลา จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างฝิปปู่พื้นกับสองพี่น้องขึ้น เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหโดยการใช้อุบายเล่ห์กล จากคำนวณเรื่องฝิปปู่พื้น ในคำนวณกล่าวว่าสองพี่น้องได้ปรึกษากันว่าจะจับฝิปปู่พื้นที่มาขโมยกินปลาร้าปลาต้มของตนยังไงดี ชายผู้น้องจึงคิดอุบายที่จะจับฝิปปู่พื้นขึ้นมาได้โดยการหลอกให้ฝิปปู่พื้นมาช่วยสานพ้อมจากด้านในและจับขังไว้ในนั้น เป็นการแก้ไขปัญหโดยการใช้อุบายเล่ห์กล

จากการวิเคราะห์คำนวณท้องถิ่น เรื่อง ฝิปปู่พื้น พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหโดยการใช้อุบายเล่ห์กล จำนวน 1 ครั้ง

คำนวณเรื่องที่ 12

คำนวณสามเงา

สามเงาเป็นอำเภอหนึ่งที่อยู่กับจังหวัดตาก ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย ภูมิประเทศเป็นที่ราบและรายล้อมด้วยภูเขาใหญ่น้อยทั่วไป ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง มีการคมนาคมจากตัวเมืองตากสู่อำเภอสามเงา โดยทางหลวงสายพหลโยธิน ตอนตาก-เถิน เป็นระยะทาง 47 กิโลเมตร

ที่นับว่าสำคัญคือ เขื่อนกั้นน้ำขนาดใหญ่ คือ เขื่อนภูมิพล หรือมีชื่อเดิมว่า เขื่อนยันฮี ช่องละองค์ เรียกกันว่า ผาสามเงา

ที่นับว่าสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีหน้าผาเจาะเป็นสามช่อง ประดิษฐานพระพุทธรูปช่องละองค์กันว่าผาสามเงา สูงจากพื้นดินช่องละ 20 เมตร

ตามพงศาวดารโยนก เกี่ยวกับอำเภอสามเงานี้กล่าวว่า สมัยเมื่อพระนางจามเทวีราชธิดาของพระเจ้าอู่พราชผู้ครองนครกรุงละโว้ ได้รับเชิญจากพระวสุเทพยดาให้ไปครองนครหรือภูโยชซึ่งเป็นเวลาประมาณ 700 ปีเศษมาแล้ว ขณะที่พระนางจามเทวีเดินรอนแรมมากลางป่าพร้อมด้วยข้าทาสบริวารโดยต่อเรือล่องมาตามลำน้ำปิงจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง บางแห่งก็ต้องยกไพร่พลออกไปอยู่บนบก

ครั้นพอมาถึงหาดแห่งหนึ่ง ได้บังเกิดเหตุร้ายแรงขึ้น เรือของนางจามเทวีเกิดล่มเป็นเหตุให้น้ำเปียกจนถึงกับต้องถอดเสื้อผ้าออก บรรดาข้าทาสบริพารที่ไปด้วยซึ่งอยู่บนเรือก็พลอยเปียกปอนไปตามๆ กัน จึงถอดเสื้อผ้าออกตากเช่นกัน หมู่บ้านนั้นจึงได้ชื่อว่า บ้านตาก คือที่ตั้งของจังหวัดตากในปัจจุบันนี้

จากบ้านตาก พระนางจามเทวีกับคณะราชบริพารผู้ติดตามก็ได้รอนแรมขึ้นทางเหนือเรื่อยต่อไปอีก จนถึงหมู่บ้านที่เป็นที่บรรจบกันของแม่น้ำวังกับแม่น้ำปิง บรรดาไพร่พลของพระนางจามเทวีต่างพากันนั่งวงแหวนนอนไปตามๆ กัน หมู่บ้านนั้นจึงได้ชื่อว่าจามเหงาหรือยามเหงา

พระนางจามเทวี ได้ร่วมกับไพร่พลสร้างพระพุทธรูปไว้สามองค์บนภูเขาลูกหนึ่งทั้งนี้เพื่อเป็นพระพุทธรูปในยามที่พระนางหงอยเหงาเศร้าซึม ต่อมาอีกเป็นเวลาหลายร้อยปีตำบลที่มีชื่อว่า “จามเหงา” ก็ค่อยๆ เรียกเพี้ยนไปเป็น “สามเงา” ซึ่งเป็นชื่ออำเภอหนึ่งของจังหวัดตากในปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง สามเงา สรุปได้ดังนี้

ตาราง 12 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง สามเงา

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“บรรดาไพร่พลของพระนางจามเทวีต่างพากันนั่งวงแหวนนอนไปตามๆ กัน”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี	“พระนางจามเทวีกับไพร่พลสร้างพระพุทธรูปไว้สามองค์บนภูเขาลูกหนึ่งทั้งนี้เพื่อเป็นพระพุทธรูปในยามที่พระนางหงอยเหงาเศร้าซึม”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับตนเอง

พระนางจามเทวีกับคณะราชบริพารผู้ติดตามได้รอนแรมขึ้นทางเหนือ จนถึงหมู่บ้านที่เป็นที่บรรจบกันของแม่น้ำวังกับแม่น้ำปิงก็เกิดอาการง่วงเหงาหาวนอน จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างตนเองขึ้น ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับตนเอง ดังปรากฏในข้อความว่า

“บรรดาไพร่พลของพระนางจามเทวีต่างพากันง่วงเหงาหาวนอนไปตามๆ กัน”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหของพระนางจามเทวี ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

เมื่อเกิดอาการง่วงเหงาหาวนอนของพระนางจามเทวีกับคณะราชบริพาร พระนางจามเทวีจึงคิดแก้ไขปัญหโดยการสร้างพระพุทธรูป ซึ่งเป็นกรแก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ดังปรากฏในข้อความว่า

“พระนางจามเทวีกับไพร่พลสร้างพระพุทธรูปไว้สามองค์บนภูเขาสูงหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นพระพุทธรูชาในยามที่พระนางหงอยเหงาเศร้าซึม”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง สามเงา

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องสามเงา พระนางจามเทวีกับคณะราชบริพารผู้ติดตามได้รอนแรมขึ้นทางเหนือ จนถึงหมู่บ้านที่เป็นที่บรรจบกันของแม่น้ำวังกับแม่น้ำปิงก็เกิดอาการง่วงเหงาหาวนอน จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างตนเอง

การแก้ไขปัญห

แก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี จากตำนานเรื่องสามเงา เมื่อเกิดอาการง่วงเหงาหาวนอนของพระนางจามเทวีกับคณะราชบริพาร พระนางจามเทวีจึงคิดแก้ไขปัญหโดยการสร้างพระพุทธรูป ซึ่งเป็นกรแก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง สามเงา พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหโดยศาสนา วัฒนธรรมประเพณี จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 13

ตำนานหงส์หิน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเมืองอยู่เมืองหนึ่ง มีกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา พระราชามีมเหสี 7 องค์ พระองค์ทรงรักและโปรดปรานมเหสีองค์แรกมาก พระนางทรงครรภ์ได้ 9 เดือน พระราชาทรงห่วงใยและคอยเอาพระทัยใส่มากทำให้มเหสีองค์อื่นๆ อิจฉาริษยา คิดกลั่นแกล้งมเหสีใหญ่ตลอดมา กระทั่งมเหสีใหญ่กำเนิดพระโอรส พวกมเหสีทั้งหลายจึงนำลูกสุนัขมาเปลี่ยนแทนและช่วยกันยุแหย่ว่าพระนางและโอรสเป็นกาลกิณี พระราชาจึงขับไล่มเหสีใหญ่ออกนอกเมืองและนำพระโอรสไปลอยแพ พระมเหสีต้องเดินทางรอนแรมไปขออาศัยอยู่กับตายายที่กระท่อมปลายนา ส่วนพระโอรสเป็นผู้มีบารมีร้อนถึงฤๅษีผู้มีวิชาแก่กล้า จึงกำหนดทิศทางตรงไปยังทิศบอกเหตุ เดินมาริมแม่น้ำมองเห็นทารกน้อยติดต่อน้ำ จึงนำเด็กไปเลี้ยงไว้ให้ชื่อว่าหงส์หิน หงส์หินเป็นคนฉลาดสอนวิชาอะไรก็รับรู้ได้รวดเร็ว วันหนึ่งหงส์หินก็ถามฤๅษีว่า หลวงตาครับพ่อแม่ข้าคือใครอยู่ที่ไหน ฤๅษีจึงบอกความจริงให้หงส์หินเดินทางไปพบแม่และเล่าความจริงตามที่ฤๅษีบอกและรับแม่มาอยู่ด้วย เพราะตายายผู้อารีตายจากไปนานแล้ว ฝ่ายในพระราชวังมเหสีทั้งหลายต่างให้กำเนิดพระโอรสอายุไล่เลี่ยกัน พวกโอรสมักจะออกมาทอยสบ่ำ ที่ทำด้วยทองคำ หงส์หินก็ชอบไปยืนดูแล้วเกิดอยากได้สบ่ำทองคำ ก็กลับไปเล่าให้มารดาฟัง นางจึงเข้าป่าหาลูกสบ่ำแดงตามมาให้หงส์หินเล่นแทน รุ่งขึ้นหงส์หินนำลูกสบ่ำแดงเข้าวังไปเล่นกับโอรส โดยให้เหตุผลว่าข้ายินดีเป็นผู้รับใช้ทุกอย่างพระเจ้าข้า ทุกครั้งที่เล่น หงส์หินก็เป็นฝ่ายชนะ ผลตอบแทนคือได้ข้าวห่อไปฝากแม่ทุกวัน ต่อมามียักษ์ออกมาจับชาวบ้านกิน พระราชาทรงกลุ่มพระทัยมากทรงปรึกษากับพระโอรส พระโอรสนั่งเงียบไม่มีใครกล้าอาสา พระราชาจึงตรัสต่อว่าเมื่อไม่มีใครอาสา พ่อก็สั่งพวกเจ้าไปช่วยกันปราบยักษ์ พระโอรสจึงคิดปรึกษากันว่าจ้างหงส์หินไปปราบยักษ์ หงส์หินก็สามารถปราบยักษ์ได้ โอรสให้รางวัลตอบแทนคือข้าวห่อ พระราชาก็ชมเชยพระโอรส และสั่งให้ไปตามหาเสด็จย่าที่ถูกยักษ์จับตัวไป พระโอรสก็ไปจ้างหงส์หินอีก หงส์หินจึงปรึกษากับพระฤๅษี พระฤๅษีก็เสกหินให้กลายเป็นหงส์ พาเหาะข้ามทะเลผ่านป่าเขา จนถึงถ้ำจึงเข้าไปช่วยเสด็จย่า ปล่อยคนที่ยักษ์จับไปขังและนำกลับพระนคร ระหว่างทางหงส์หินพบนางคนหนึ่งเกิดพอใจรักใคร่ จึงได้นางเป็นภรรยา หงส์หินมอบเสด็จย่าให้พระโอรส พระโอรสทำร้ายหงส์หินถึงแก่ความตาย นางผู้เป็นภรรยาได้แต่ร่ำไห้เดินทางไปพบฤๅษี ฤๅษีให้น้ำมนต์ชุบชีวิตนางนำกลับไปชุบชีวิตสามี จนฟื้น เสด็จย่าทรงมีอาการเศร้ายิ่ง คิดถึงแต่ชายหนุ่มผู้ช่วยชีวิต พระราชาจึงรับปากตามหาชายหนุ่มผู้นั้น เมื่อมีงานรับขวัญเสด็จย่า มีประชาชนมาเที่ยวมากมาย เสด็จย่ามองเห็นหงส์หิน จึงให้ทหารไปนำตัวมาเข้าเฝ้า ส่วนพระราชารู้ความจริงทุกอย่าง นับตั้งแต่มเหสีใหญ่ถูกกลั่นแกล้ง ความผิดของพระมเหสีและพระโอรสไม่นำให้อภัยจึงขับไล่ออกจากพระนครไปโดย

ตรัสว่า คนโกหกหลอกลวงใจดำอำมหิตผิดมนุษย์อยู่กับเราไม่ได้จงออกไปให้พ้นพระนคร
ทั่วพระนครจึงจัดงานสมโภชรับขวัญมเหสีใหญ่และโอรสหงส์หินผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง หงส์หิน สรุปได้ดังนี้

ตาราง 13 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง หงส์หิน

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม	"พระราชาทรงห่วงใยและคอยเอาพระทัย ใส่มากทำให้มเหสีองค์อื่นๆ อิจฉาริษยา คิดกลั่นแกล้งมเหสีใหญ่ตลอดมา"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล	"กระทิงมเหสีใหญ่กำเนิดพระโอรส พวกมเหสีทั้งหลายจึงนำลูกสุนัขมาเปลี่ยน แทนและช่วยกันยุแหย่ว่าพระนางและ โอรสเป็นกาลกิณี พระราชาจึงขับไล่มเหสี ใหญ่ออกนอกเมืองและนำพระโอรสไป ลอยแพ"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม พระราชาองค์หนึ่งมีมเหสี 7 องค์
แต่พระราชาองค์นี้รักมเหสีองค์แรกมาก ทำให้มเหสีองค์ทั้ง 6 องค์ ไม่ชอบมเหสีองค์แรกและ
คอยกลั่นแกล้งตลอดเวลา ดังปรากฏข้อความว่า

"พระราชาทรงห่วงใยและคอยเอาพระทัยใส่มากทำให้มเหสีองค์อื่นๆ อิจฉาริษยา
คิดกลั่นแกล้งมเหสีใหญ่ตลอดมา"

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2.1 การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้อุบายเล่ห์กล มเหสีองค์แรกตั้งท้องได้ 9 เดือน พวกรมเหสีทั้ง 6 จึงคิดกำจัดมเหสีองค์แรกเสีย เมื่อมเหสีองค์แรกคลอดลูกมเหสีทั้ง 6 ได้เอาลูกสุนัข มากเปลี่ยนและใส่ร้ายกับพระราชาวามเหสีองค์แรกคลอดลูกออกมาเป็นสุนัขซึ่งเป็นกาลกิณี ดังปรากฏในข้อความว่า

“กระท่อมเหสีใหญ่กำเนิดพระโอรส พวกรมเหสีทั้งหกจึงนำลูกสุนัขมาเปลี่ยนแทน และช่วยกันยุแหย่ว่าพระนางและโอรสเป็นกาลกิณี พระราชาจึงขับไล่มเหสีใหญ่ออกนอกเมืองและ นำพระโอรสไปลอยแพ”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในตำนานท้องถิ่น เรื่อง หงส์หิน ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จากตำนานเรื่องหงส์หิน พระราชามีมเหสี 7 องค์ แต่ทรงรักมเหสีองค์แรกมากที่สุด ทำให้มเหสี 6 องค์ที่เหลือไม่ชอบมเหสีองค์แรก และคอย ก่อกวนเกลียดชังตลอดมา จึงเกิดความขัดแย้งระหว่งมเหสีองค์แรกกับมเหสีอีก 6 องค์ เป็นความขัดแย้ง กับผู้อื่นภายในกลุ่ม

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้อุบายเล่ห์กล จากตำนานเรื่องหงส์หิน เมื่อมเหสีองค์แรกคลอดลูก มเหสีทั้ง 6 จึงคิดกำจัดมเหสีองค์แรกโดยนำลูกสุนัขไปเปลี่ยนแล้วใส่ร้ายกับพระราชาวามเหสีองค์แรกคลอดลูกเป็นสุนัขซึ่งเป็นกาลกิณีทำให้มเหสีองค์แรกถูกพระราชาล้อออกจากวัง เป็นการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวโดยใช้อุบายเล่ห์กล

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง หงส์หิน พบประเด็นความขัดแย้งและ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้อุบายเล่ห์กล จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์

ตำนานเรื่องที่ 14

ตำนานโกรกพระ

เมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมา “บ้านโกรกพระ” มีชื่อเรียกสั้นๆ ว่า “บ้านโกรก” เพราะบริเวณ นั้นเป็นโกรกที่มีความสูงชันประดุจหน้าผาแห่งขุนเขา ตั้งอยู่กึ่งกลางของท้องทุ่งวังวน โกรกตานที่ เจริญตระหง่านด้านกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวกรากมาจากคลองสามง่าม และกระแสน้ำอันไหลเชี่ยวของ แม่น้ำเจ้าพระยา

ในฤดูน้ำหลาก ทางน้ำไหลทั้งสองทาง ต่างก็ไหลอย่างเชี่ยวแรงมากกระทบกับโกรกตาดน ก็กลายเป็นคลื่นวนอันน่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก แพน้อยใหญ่ที่พลัดหลงเข้ามา ถึงแม้จะผูกมัดด้วยเกลียวหวายอันเหนียวแน่นสักปานใด ก็พังพินาศไปชั่วพริบตา หรือแม้กระทั่งซุงทั้งต้น วังวนนี้ก็สามารถถูดึงลงสู่ก้นบึ้งในเวลาอันรวดเร็ว ความร้ายกาจหนักกลัวของวังวนแห่งนี้เป็นที่คร่ำเกรงของชาวเรือชาวแพอย่างยิ่ง

ต่อมาสันนิษฐานว่าคงเป็นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น หรืออาจจะเป็นกรุงสุโขทัยตอนปลาย ซึ่งเป็นสมัยที่คนไทยนิยมสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในลักษณะปางต่างๆ ไว้สักการบูชา ตายายสองสามีภรรยา ก็เช่นเดียวกัน เดิมสองสามีภรรยามีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา การทำมาหากินฝืดเคือง จึงย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินที่ทางเมืองเหนือ จนกระทั่งร่ำรวยมีเงินทองฐานะมั่นคง ทั้งสองตายายไม่มีลูกหลาน ได้แต่ทำบุญสุนทาน ยายคิดจะกลับบ้านเกิดเมืองนอนจึงปรึกษาตา

“ตา เรามีเงินทองเรียกสวนไร่นามากมาย แต่ฉันรู้สึกเจ็บเหงาไม่มีความสุขเลยจะตา ฉันคิดถึงบ้านเกิด เรากลับบ้านกันนะตานะ” ยายบอกความรู้สึกของตนให้ตารับรู้

“เฮ้อ! ยายเอ๊ย ฉันก็คิดเหมือนกับยายนั่นแหละ แล้วทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ทางนี้ละจะ จะทำอย่างไร” ตาเป็นห่วงทรัพย์สินสมบัติ

“ก็ขายให้หมดนี่แหละตา นะตานะ” ยายเสนอความคิด

“อืม...เรากล้าบอกเหลือเกินนะยายกว่าจะได้มันมา ฉันเสียดาย” ตายังตัดใจไม่ขาด

“ตาเอ๊ย! ที่นี้ไม่ใช่บ้านของเราญาติพี่น้องของเราก็ไม่มี อายุจนปุนนี้แล้ว ฉันของเถอะนะความสุขในบั้นปลายชีวิต มันจะอยู่กับเราได้ไม่นานหรอกตา เราตายไปก็เอาไปด้วยไม่ได้ เราขายเสียเถอะนะตา แล้วไปซื้อใหม่ที่บ้านของเรา อยู่ใกล้ๆ กับญาติพี่น้องดีกว่านะตา” ยายให้เหตุผลยาว

“เฮ้อ อย่างนั้นก็ได้นะยาย ฉันตามใจยาย” ตายอมแพ้

เมื่อชายทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดด้วยความเลื่อมใสในพุทธศาสนา สองตายายจึงเข้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่นำไปด้วย เพื่อเป็นที่สักการบูชาแม้ว่าจะต้องเสียเงินทองไปมากมายก็ตาม

การที่จะนำพระพุทธรูปองค์ใหญ่มิมาไปด้วยนั้น เป็นการยากลำบากพอสมควร แต่ด้วยความศรัทธาตายายต้องเดินทางด้วยแพซุงเพื่ออาราธนาพระพุทธรูปมาบนหลังแพด้วย ล่องแพมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้ามาถึงเขตบ้านโกรก แพของตายายพร้อมทั้งพระพุทธรูปองค์โตก็หันเหเข้าสู่วังวน กระแสน้ำกำลังถาโถมเข้าหากัน ชั่วพริบตาเดียวแพของสองตายายก็แยกแตกออกจากกัน พระพุทธรูปเลื่อนตุ้มลงสู่ใต้ท้องวังวน ผู้คนทั้งหมดที่อยู่บนแพต้องช่วยเหลือตัวเองเพื่อเอาชีวิตรอด

ไม่มีใครได้รับอันตราย แต่อนิจจา! พระพุทธรูปที่จมหายไปไม่สามารถจะนำขึ้นมาได้ ในที่สุดสองตายายก็ต้องจำใจทิ้งพระพุทธรูปไว้เป็นสิริมงคลของวังวนโกรกदान

ชายบ้านโกรกผู้เฒ่าคนหนึ่ง ได้บอกชาวบ้านว่า

“นี่พวกเรา ข้ามีเรื่องประหลาดจะเล่าให้ฟัง” ผู้เฒ่าพูดด้วยความตื่นเต้น

“มีอะไรหรือผู้เฒ่า” ชาวบ้านต่างก็อยากรู้

“เมื่อคืนนี้ ข้าฝันว่าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่จมอยู่ในวังวน ท่านมาบอกว่าเป็นเพราะบุญวาสนาของชาวบ้านโกรก ท่านจึงบันดาลให้แพลัดหลงเข้ามาในวังวน ไม่ได้เป็นการบังเอิญหรือเคราะห์กรรมใดๆ ทั้งสิ้น ขอให้พวกเราได้นำท่านขึ้นมากราบไหว้ต่อไป” ผู้เฒ่าเล่าความฝันติดต่อกันยี่ดียว

“สาธุ...” เสียงของชาวบ้านเปล่งอนุโมทนาพลาญยกมือท่วมศีรษะ

“พวกเราต้องช่วยกันนำท่านขึ้นมาจากน้ำให้ได้” เสียงชาวบ้านกล่าวด้วยความมุ่งมั่น

ชาวบ้านโกรกต่างปลาบปล้ำยินดีในบุญวาสนาของพวกเขา ต่างก็ช่วยกันวางแผนและแบ่งหน้าที่ในการทำงาน บ้างตั้งเสาบันจัน บ้างตั้งวงมโหรีปี่พาทย์ บ้างจัดหาเชือกหนัง แล้วพิธีชักลากพระพุทธรูปก็เริ่มขึ้นตามฤกษ์ที่กำหนดไว้

ชาวบ้านนำเชือกหนังเกลียวอันแน่นลงไปผูกกับองค์พระเรียบร้อยแล้วก็ช่วยกันชักลากเมื่อพระเศียร พระนลาฏและพระเนตรโผล่ขึ้นมา เสียงโห่ร้องยินดีของชาวบ้านก็ดังขึ้น พร้อมกับเสียงของมโหรีปี่พาทย์ ชาวบ้านทั้งหญิงชายหนุ่มสาวหรือคนแก่ต่างก็วิ่งวุ่นเข้าจุดลากด้วยหวังจะให้พระพุทธรูปองค์ใหญ่หิมานั้นขึ้นสู่ยอดเสาบันจัน แต่อนิจจา! ความหวังของชาวบ้านต้องหลุดลอยไป เมื่อเสียงเชือกหนังขาดผึงสะบัดลงพระพุทธรูปก็จมดิ่งลงสู่วังวนอีกครั้ง ท่ามกลางความผิดหวังของชาวบ้าน

และในคืนวันนั้นเอง ผู้เฒ่าก็ฝันอีก โดยในฝันพระพุทธรูปบอกว่าท่านไม่ชอบให้มีวงมโหรีปี่พาทย์ และเสียงโห่ร้องคะนึงของชาวบ้าน ถ้าต้องการนำท่านขึ้นมาสักการะแล้ว ต้องทำพิธีให้ถูกต้อง คือ ให้นิมนต์พระมา 5 รูป สวดชยันโตเท่านั้นพอ

พิธีชักลากพระพุทธรูปก็เกิดขึ้นเป็นครั้งที่สอง สองวันต่อมาพระพุทธรูปก็ค่อยๆ โผล่ขึ้นมาเหมือนกับครั้งแรก ชาวบ้านต่างก็ดีใจในความสำเร็จ แต่ไม่ทันไร เชือกหนังสามเกลียวก็ขาดผึงอีก ชาวบ้านหมดกำลังใจ การชักลากพระต้องล้มเหลวเป็นครั้งที่สอง

ตกกลางคืนตาเฒ่าคนนั้นก็ฝันอีก ครั้งนี้ฝันว่า พระพุทธรูปบอกว่าขอให้สร้างวัด สร้างโบสถ์ใหม่ โบสถ์เก่าเล็กเกินที่จะเข้าไปอยู่ได้ สร้างเสร็จเมื่อไหร่ค่อยนำท่านขึ้นมา ชาวบ้านต่างทอดอาลัยหมดหวังที่จะได้พระพุทธรูปมากกราบไหว้ พระพุทธรูปยังคงอยู่ใต้วังวนมาจนถึงทุกวันนี้

และด้วยเหตุนี้เอง ชาวบ้านจึงเปลี่ยนชื่อจาก “บ้านโกรก” เป็น “บ้านโกรกพระ” เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านทั้งหลายทั้งปวง

วันหนึ่งมีชายต่างถิ่นมีอาชีพทอดแหจับปลา ได้เข้ามาลักลอบจับปลาในบริเวณวัด ซึ่งเป็นเขตหวงห้ามจับสัตว์น้ำ แต่ชายคนนั้นยังแอบมาจับปลาในตอนกลางคืน เป็นที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่ง เพราะเขาจับปลาไม่ได้เลยสักตัวเดียว จนกระทั่งมาถึงหน้าวัด เขาทอดแหลงไปอีก ครั้งนี้แหติดเขาจึงลงไปงม แต่แทนที่จะเป็นต่อไม้อย่างที่คิด เขาคลับไปคลำมากลายเป็นพระพุทธรูปขนาดมहीมาจมอยู่ในทรายแค่เขา เขายังเล่าว่านี่พระพุทธรูปโตเท่านอง รุกมุกแต่ละข้างมีปลาตัวโตสามารถเข้าไปอยู่ได้หลายตัวทีเดียว

ตรงที่วังวนนี้เอง มีข่าวเล่าลือว่า บางคืนจะมีแสงรัศมีสีเขียววนลคล้ายแสงนีออนพวยพุ่งเป็นลำตรงจากพื้นดินให้คนได้เห็น ชาวบ้านแน่ใจว่าเป็นแสงอันเกิดจากรศมีขององค์พระพุทธรูปที่จมอยู่ในวังวนนั่นเอง

ปัจจุบันโกรกदानที่ยืนหยัดต่อสู้กับกระแสน้ำมาหลายร้อยปีนั้นนั้นได้พังทลายลงจนหมดพร้อมกับการสิ้นสูญของวังน้ำวน เพราะมันไม่สามารถต้านทานดิน ทราย ที่ไหลมาจากทางเหนือพร้อมกับน้ำชั่วคราวที่ปีนั้นได้ เจ้าดินทรายที่เอ่อไหลมาลบรอยแห่งความร้ายแรงของวังวนให้ดับสูญไปแล้ว ยังคงเหลือแต่ชื่อไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง โกรกพระ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 14 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง โกรกพระ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	"ตา เรามีเงินทองเรือกสวนไร่นามากมาย แต่ฉันรู้สึกเจ็บเหงาไม่มีความสุขเลยจะ ตา ฉันคิดถึงบ้านเกิด เรากลับบ้านกันนะ ตานะ"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา	"ตาเอ๊ย! ที่นี่ไม่ใช่บ้านของเราญาติพี่น้อง ของเราก็ไม่มี อายุจนปุ่นนี้แล้ว ฉันขอ เถอะนะ ความสุขในบ้านปลายชีวิต มันจะ อยู่กับเราได้ไม่นานหรอกตา เราตายไปก็ เอาไปด้วยไม่ได้ เราขายเสียเถอะนะตา แล้วไปซื้อใหม่ที่บ้านของเรา อยู่ใกล้ๆ กับญาติพี่น้องดีกว่านะตา"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

สองตายายเมื่อย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินที่เมืองเหนือจนมีเงินทองและที่นามากมายแล้วแต่ก็ยังไม่มีความสุขจึงคิดอยากที่จะกลับไปบ้านเกิดของตน จึงเกิดเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง ดังปรากฏในข้อความว่า

"ตา เรามีเงินทองเรือกสวนไร่นามากมาย แต่ฉันรู้สึกเจ็บเหงาไม่มีความสุขเลยจะตา ฉันคิดถึงบ้านเกิด เรากลับบ้านกันนะตานะ"

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาค้นคว้า

2.1 การแก้ไขปัญหาค้นคว้าโดยใช้สติปัญญา

เมื่อตายายได้ปรึกษากันแล้วว่าอยากกลับไปที่บ้านเกิดของตน ยายจึงใช้ความคิดว่าจะทำอย่างไรดีและตัดสินใจขายทรัพย์สินสมบัติที่มีรวมทั้งที่ดินเพื่อย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านเกิดของตน ดังปรากฏในข้อความว่า

“ตาเอ๊ย! ที่นี้ไม่ใช่บ้านของเราญาติพี่น้องของเราก็ไม่มี อายุจนป็นนี้แล้ว ฉันขอเถอะนะ ความสุขในบั้นปลายชีวิต มันจะอยู่กับเราได้ไม่นานหรอกตา เราตายไปก็เอาไปด้วยไม่ได้ เราขายเสียเถอะนะตา แล้วไปซื้อใหม่ที่บ้านของเรา อยู่ใกล้ๆ กับญาติพี่น้องดีกว่านะตา”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาค้นคว้าในตำนานท้องถิ่น เรื่อง โกรกพระ ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องโกรกพระ เนื่องจากตาและยายได้ย้ายถิ่นฐานเพื่อมาทำมาหากินในต่างบ้านต่างเมือง เมื่อเขาสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวได้และมีทรัพย์สินสมบัติมากพอ ยายจึงคิดอยากกลับไปอยู่ที่บ้านเกิดของตน เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหาค้นคว้า

การแก้ไขปัญหาค้นคว้าโดยใช้สติปัญญา เมื่อยายมีความเห็นว่าอยากกลับไปอยู่ที่บ้านเกิดของตนในบั้นปลายของชีวิตตนเองจึงปรึกษากับตาว่าจะทำอย่างไรดี และได้ข้อสรุปว่าตนนั้นควรขายทรัพย์สินสมบัติรวมทั้งที่ดินที่มีเพื่อที่จะได้กลับไปซื้อบ้านใหม่ที่บ้านเกิดของตน เป็นการแก้ปัญหาค้นคว้าโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่องโกรกพระ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาค้นคว้าที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาค้นคว้า โดยใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 15

ตำนานดงแม่นางเมือง

“ดงแม่นางเมือง” เป็นเมืองที่เคยมีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีตเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้วเจ้าผู้ครองนคร “ดงแม่นางเมือง” เป็นเจ้าหญิงที่มีพระสิริโฉมงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่วแคว้น แคว้น พระนางทรงพระนามว่า “แม่ศรีเมือง” ด้วยเหตุที่พระนางแม่ศรีเมืองทรงมีพระสิริโฉมงามนี้เอง จึงทำให้บรรดาเจ้าชายแห่งเมืองต่างๆ หมายปองที่จะอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงผู้เลอโฉมองค์นี้

เจ้าชายแห่งเมืองกำแพงเพชร เจ้าชายแห่งเมืองพิบูลย์ และเจ้าชายนิรนามอีกเมืองหนึ่ง เจ้าชายทั้งสามเมืองต่างก็ส่งเครื่องราชบรรณาการมาสู่ขอเจ้าหญิง

ฝ่ายพระนางแม่ศรีเมืองทรงปรึกษาอำมาตย์ราชมนตรี

“เจ้าชายทั้งสามเมืองต่างส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นชั้นหมากมาสู่ขอพร้อมกันอย่างนี้ ข้าจะทำประการใดดี” เจ้าหญิงตรัสปรึกษาเหล่าอำมาตย์

“เกล้ากระหม่อมคิดว่าพระองค์ควรเลือกเจ้าชายที่มีความเก่งกล้าสามารถเพื่อจะได้ปกป้องคุ้มครองไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่อย่างสงบสุขได้พระเจ้าข้า” อำมาตย์กราบทูล

“ไม่ได้หรอกท่าน ถ้าเจ้าชายอีกเมืองไม่ยอมจะทำอย่างไร มิกลายเป็นสงครามใหญ่โต ประชาชนมิเดือดร้อนหรือ” อำมาตย์อีกท่านหนึ่งทูลคัดค้าน

“ข้าก็คิดถึงข้อนี้เหมือนกัน” เจ้าหญิงตรัสด้วยดวงพักตร์ที่ครุ่นคิด “เพื่อไม่ให้เสียใจหรือกระทบกระเทือนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข้าจะรับเครื่องบรรณาการไว้ทั้ง 3 เมือง” พระนางตรัสด้วยสุรเสียงที่เด็ดเดี่ยว

“พระองค์! จะยังไม่เป็นการยุ่งยากหรือพระเจ้าข้า” อำมาตย์กล่าวด้วยความสงสัย “จะมีการอภิเษกทั้งสามพระองค์หรือ?”

“ข้าไม่ได้หมายความว่าเช่นนั้น ข้าหาทางออกได้แล้ว และจะเป็นการยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ปัญหาการบาดหมางใจกันก็จะไม่มี” พระนางแม่ศรีเมืองยิ้มตรวลด้วยความพอพระทัยในแผนการ

“พวกท่านไปเตรียมการต้อนรับเจ้าชายทั้งสามเมืองให้สมพระเกียรติ ปัญหาทั้งหมดข้าจะแก้ไขเอง พวกท่านสบายใจได้ จะไม่มีการสู้รบหรือประชาชนเดือดร้อน” ตรัสสั่งแก่เหล่าอำมาตย์

เมื่อเจ้าชายทั้งสามเมืองเสด็จมาถึง “ดงแม่นางเมือง” และได้เข้าเฝ้าเจ้าหญิง “แม่ศรีเมือง” เจ้าชายทั้งสามเกิดความปฏิพัทธ์ลุ่มหลงในตัวเจ้าหญิงอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

เจ้าหญิงได้เสนอข้อตัดสินแก่เจ้าชายทั้งสามอย่างพระปรีชาว่า

“กระหม่อมฉันทูลขอข้อเสนอให้เจ้าชายทั้งสามพระองค์สร้างถนนจากเมืองของหม่อมฉัน ไปจนถึงเมืองของเจ้าชายแต่ละองค์ ถ้าองค์ใดสร้างเสร็จก่อน หม่อมฉันจะอภิเษกสมรสด้วยพระองค์”

เจ้าชายทั้งสามตกลงตามข้อเสนอนั้นที แล้วเจ้าชายทั้งสามก็รีบออกมาจองถนนเพื่อที่จะสร้างไปให้ถึงเมืองของตน

เจ้าชายแห่งเมืองกำแพงเพชรเริ่มสร้างจากทางทิศตะวันตกของเมือง ที่บ้านบึงเต่า ทรงเกณฑ์ทหารจากเมืองกำแพงเพชรมามากมายเพื่อระดมสร้างถนน

เจ้าชายเมืองพิจิตรก็เช่นเดียวกัน ได้นำเหล่าทหารเมืองพิจิตรมาสร้างถนนไปยังเมืองพิจิตร โดยเริ่มจากทางทิศเหนือของ “ดงแม่นางเมือง”

ฝ่ายเจ้าชายองค์สุดท้าย ทรงเริ่มสร้างถนนที่บ้านทุ่งท่าเสา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของดงแม่นางเมือง แต่ทรงสร้างภายหลังเจ้าเมืองทั้งสององค์ ขณะที่สร้างถนนอยู่นั้น ทรงเห็น

ว่าต้องแพ้เจ้าชายทั้งสององค์แน่ๆ เกิดความท้อแท้เสียพระทัย จึงเทชนมมนมเนยและชันมากที่เตรียมเอาไว้เกลื่อนกลาด ในบริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่า “ทุ่งชนมหมก” ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลด่านช้าง เมื่อเจ้าชายเทชนมทิ้งแล้วก็ยังไม่กลับไปบ้านเมืองของตน คงตั้งค่ายคอยคุมเชิงอยู่ ส่วนเจ้าชายอีกสององค์ก็แข่งขันกันต่อไป

เจ้าชายเมืองพิจิตรกับเจ้าชายเมืองกำแพงเพชรก็ได้ระดมไพร่พลสร้างถนนด้วยความอดทน มานะพยายาม เพื่อจะได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแม่ศรีเมือง ระยะเวลาที่สร้างก็ใกล้เคียงกัน เจ้าชายทั้งสองจึงวางแผนคอยกลั่นแกล้งไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามสร้างถนนเสร็จก่อน จนกลายเป็นเรื่องราวลูกกลามใหญ่โต ต่างระดมไพร่พลต่อสู้ประหัตประหารกัน ไม่เป็นอันสร้างถนน และต้องล้มเลิกไปในที่สุด เพราะทั้งสองฝ่ายหันมาต่อสู้กันจนทหารทั้งสองฝ่ายล้มตายลงเป็นอันมาก

เจ้าชายที่เทชนมทิ้งเห็นเป็นการได้เปรียบที่กำลังรื้อพลของเจ้าชายเมืองพิจิตรกับเจ้าชายเมืองกำแพงเพชรอ่อนกำลังลง จึงเข้าโจมตีทหารของทั้งสองฝ่าย กลายเป็นสงครามแผ่ขยายออกเป็นสามทัพ ซ้ำพินกันตายเกลื่อนกลาด

ในขณะนั้นเอง เจ้าหญิงแม่ศรีเมืองทรงเป็นห่วงประชาราษฎร์ของพระนางว่าจะได้รับผลกระทบต่อสงครามครั้งนี้ พระนางทรงเลิกล้มความคิดเดิมเพราะเกรงว่าสงครามจะต้องลูกกลามมาจนถึง “ดงแม่นางเมือง” แน่นนอน พระนางจึงอพยพไพร่ฟ้าประชาราษฎร์หนีออกจาก “ดงแม่นางเมือง” ไปสร้างเมืองใหม่ที่บ้านหาดไทรงาม ซึ่งอยู่เหนือตลาดปากน้ำโขงในปัจจุบัน

การต่อสู้รบพุ่งของเจ้าชายทั้งสามยังคงดำเนินต่อไป ต่างฝ่ายต่างก็เสียกำลังไพร่พลไปเป็นอันมาก จนกระทั่งเจ้าชายทั้งสามได้ทราบข่าวว่า พระนางแม่ศรีเมืองพาไพร่ฟ้าประชาชนหนีไปแล้ว ถ้ามรบกันต่อไปก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด ประกอบกับเหล่าทหารของแต่ละฝ่ายล้มตายเป็นจำนวนมาก เจ้าชายทั้งสามพระองค์ทรงได้สติ จึงเจรจาสงบศึก แล้วทำพิธีฝังศพแม่ทัพนายกองและเหล่าทหารที่ตายไป ณ บริเวณเมืองเก่า จากนั้นเจ้าชายทั้งสามพระองค์ก็เสด็จกลับไปยังบ้านเมืองของตน

“ดงแม่นางเมือง” จึงกลายเป็นเมืองร้าง เคยมีผู้คนไปขุดหาพระหรือทรัพย์สมบัติ แต่ก็พบเพียงกระดูกซากศพเท่านั้น ที่ทิ้งไว้เป็นตำนานเล่าขานถึงเรื่องศึกชิงนาง อันเป็นต้นเหตุของการทำศึกสงครามและการสูญเสียของผู้คน

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ดงแม่นางเมือง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 15 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ดงแม่นางเมือง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"เจ้าชายทั้งสามเมืองต่างส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นขันหมากมาสู่ขอพร้อมกัน อย่างนี้ ข้าจะทำประการใดดี"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	"กระหม่อมฉันทูลขอข้อเสนอให้เจ้าชายทั้งสามพระองค์สร้างถนนจากเมืองของ หม่อมฉันไปจนถึงเมืองของเจ้าชายแต่ละ องค์ ถ้าองค์ใดสร้างเสร็จก่อน หม่อมฉัน จะอภิเษกสมรสด้วยเพคะ"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

แม่ศรีเมือง เจ้าหญิงแห่งนคร "ดงแม่นางเมือง" นางมีพระสิริโฉมงามมากจนทำให้เจ้าชายทั้งสามเมืองส่งเครื่องราชบรรณาการมาสู่ขอเจ้าหญิง นางจึงเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจตนเองขึ้นว่าควรจะทำเช่นไรกับเจ้าชายทั้งสามเมืองนี้ดี ดังปรากฏข้อความว่า

"เจ้าชายทั้งสามเมืองต่างส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นขันหมากมาสู่ขอพร้อมกัน
อย่างนี้ ข้าจะทำประการใดดี"

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา

เมื่อมีเจ้าชายมาสู่ขอทีละียวพร้อมกันสามองค์แม่ศรีเมืองจึงคิดว่าควรจะทำ
อย่างไรกับเจ้าชายทั้งสาม และต้องมีความยุติธรรมกับเจ้าชายทั้ง3ด้วย เมื่อใช้สติปัญญาคิดนางก็
คิดว่าควรแก้ปัญหาครั้งนี้อย่างไร ดังปรากฏในข้อความว่า

“กระหม่อมฉันทูลขอข้อเสนอให้เจ้าชายทั้งสามพระองค์สร้างถนนจากเมืองของหม่อมฉันไปจนถึงเมืองของเจ้าชายแต่ละองค์ ถ้าองค์ใดสร้างเสร็จก่อน หม่อมฉันจะอภิเษกสมรสด้วยพระองค์”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ดงแม่นางเมือง ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องดงแม่นางเมือง เนื่องจากมีเจ้าชายทั้งสามเมืองส่งเครื่องราชบรรณาการมาสู่ขอเจ้าหญิง จึงทำให้เจ้าหญิงเกิดความขัดแย้งกับตนเองว่าควรจะทำอย่างไรดีที่จะไม่ให้เจ้าชายของทั้งสามเมืองนั้นโกรธ เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาดูโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องดงแม่นางเมือง เมื่อเจ้าหญิงต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้ นางก็ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาดูโดยการเสนอให้เจ้าชายทั้งสามองค์สร้างถนนจากเมืองของหม่อมฉันไปจนถึงเมืองของเจ้าชายแต่ละองค์ ถ้าองค์ใดสร้างเสร็จก่อนนางก็จะอภิเษกสมรสด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาดูโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ดงแม่นางเมือง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาดูที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาดูโดยใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 16

ตำนานบึงบอระเพ็ด

บึงบอระเพ็ดตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยและอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ของ 3 อำเภอรวมกันเข้าในตัวของบึงบอระเพ็ด คือ อำเภอเมือง อำเภอชุมแสง อำเภอท่าตะโก ก่อนจะเป็นบึงบอระเพ็ดเป็นที่ราบลุ่มเป็นป่า ในใจกลางของป่ามีลำคลองแล่นมาบรรจบลำแม่น้ำน่านทางตะวันตกออกก็แล่นไปจนถึงตัวอำเภอท่าตะโกเป็นลำคลองเก่าแก่

แรกที่จะเกิดเป็นบึงบอระเพ็ดนั้น มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นมากมายหลายพันธุ์ เช่น ต้นกระทุ่ม ต้นตะแบก ต้นตะบาก ต้นเต็ง ต้นรัง ฯลฯ และอีกมากมายที่เป็นไม้เถาวัลย์ เช่น เชือกเถา คัดเค้า เถาวัลย์ เปรียง และที่มากที่สุดเห็นจะเป็นเถาบอระเพ็ดขึ้นเต็มไปหมด นอกจากจะมีพืชต่างๆ แล้วยังมี เสือ ช้าง หมูป่า ค่าง บ่าง ชะนี และสัตว์อื่นๆ อีกมาก พื้นที่เหมาะแก่การทำนาเพาะปลูกมาก ชาวบ้านจังหวัดต่างๆ รู้ข่าวว่าเป็นที่รกร้างว่างเปลามีในจังหวัดนครสวรรค์ ก็อพยพครอบครัวเข้ามาจับจองเป็นพื้นที่เพาะปลูก บุกรุกถางป่าเป็นพื้นที่ทำกินเป็นเนื้อที่ในตัวบึงบอระเพ็ดประมาณหลายแสนไร่

เมื่อมีผู้ทำมาหากินกันมากขึ้น ชาวบ้านได้รวมตัวกันสร้างวัดหนึ่งขึ้นหนึ่งวัด มีพระเดิน
 ถุดงค์มาองค์เดียว ชาวบ้านได้นิมนต์ท่านจำพรรษาที่วัด ท่านก็รับนิมนต์ พระองค์นี้ชื่อหลวงตาสาต
 ท่านมีวิชาอาคมขลังมาก ชาวบ้านเกรงกลัวท่านนัก นอกจากท่านจะเก่งทางไสยศาสตร์แล้ว ท่านยัง
 เก่งในการเป็นหมอโบราณอีกด้วย ท่านรักษาโรคด้วยเครื่องสมุนไพรต่างๆ เมื่อชาวบ้านเกิดเจ็บไข้
 ได้ป่วย

วันหนึ่งเป็นวันพระเข้าปุริมพรรษา พวกชาวบ้านได้มาทำบุญกันมาก หลวงตาสาตท่านก็
 ได้ปรารภขึ้นว่า วัดที่ท่านอยู่นี้ยังมีได้ตั้งชื่อเลย ท่านขอให้ชาวบ้านช่วยกันตั้งชื่อ ชาวบ้านก็ตั้งชื่อกัน
 ต่างๆ นานา แต่ก็ไม่มีใครตั้งได้เหมาะสม ต่างถกเถียงกันมากแทบจะลงไม้ลงมือกันเลย หลวงตาสาต
 ท่านก็ว่าเอาอย่างนี้เถอะ เรามาดูเนื้อที่ส่วนประกอบแล้วเราก็เห็น พวกเราส่วนใหญ่เจ็บไข้ได้ป่วย
 อาตมาก็รักษาพวกเราด้วยสมุนไพร สมุนไพรที่อาตมารักษานั้นก็ใช้ของป่านี้ทั้งนั้น เช่น หญ้าแพรก
 ใบมะกา ฝักคูดง เถาหญ้านาง ขมิ้น อ้อย บอระเพ็ด และอื่นๆ อีกมาก ท่านเห็นว่าอะไรมากกว่าเขา
 ทุกคนก็ลงเอยกันที่บอระเพ็ด ก็เลยตั้งชื่อวัดว่า “วัดบอระเพ็ด” และชาวบ้านก็เรียกชื่อวัดบอระเพ็ด
 ตามที่หลวงตาตั้งเมื่อครั้งนั้น ชื่อของบึงบอระเพ็ดจึงเรียกตามวัดว่า “บึงบอระเพ็ด” จนถึงบัดนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
 ทองถิ่น เรื่อง บึงบอระเพ็ด สรุปได้ดังนี้

ตาราง 16 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงบอระเพ็ด

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม	“ชาวบ้านก็ตั้งชื่อกันต่างๆ นานา แต่ก็ไม่มีใครตั้งได้เหมาะสม ต่างถกเถียงกันมาก แทบจะลงมือกันเลย”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการเจรจา	“พวกเราส่วนใหญ่เจ็บไข้ได้ป่วยอาตมาก็ รักษาพวกเราด้วยสมุนไพร สมุนไพรที่ อาตมารักษานั้นก็ใช้ของป่านี้ทั้งนั้น เช่น หญ้าแพรง ใบมะกา ฝักคุณ เถาหญ้านาง ขมิ้น อ้อย บอระเพ็ด และอื่นๆ อีก มากมาย ท่านเห็นว่าอะไรมากกว่าเขา ทุกคนก็ลงเอยกันที่บอระเพ็ด ก็เลยตั้งชื่อ วัดว่า วัดบอระเพ็ด”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม

วันหนึ่งเป็นวันพระเข้าปุริมพรรษา พวกชาวบ้านได้มาทำบุญกันมาก หลวงตาสาต
ท่านก็ได้ปรารภขึ้นว่า วัดที่ท่านอยู่นี้ยังมีได้ตั้งชื่อเลย ขอให้ชาวบ้านช่วยกันตั้งชื่อ จึงเกิดความ
ขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม ดังปรากฏในข้อความ
ว่า

“ชาวบ้านก็ตั้งชื่อกันต่างๆ นานา แต่ก็ไม่มีใครตั้งได้เหมาะสม ต่างถกเถียงกันมาก
แทบจะลงมือกันเลย”

2. แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

แนวทางการแก้ไข้ปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไข้ปัญหาโดยการเจรจา

เมื่อชาวบ้านต่างถกเถียงกันมากแทบจะลงมือกัน หลวงตาสาตท่านก็เลยทำให้เอาอย่างนี้เถอะ เรามาดูที่ส่วนประกอบดีกว่า ซึ่งเป็นกรแก้ไข้ปัญหาโดยการเจรจา ดังปรากฏในข้อความว่า

“พวกเราส่วนใหญ่เจ็บไข้ได้ป่วยอาตมาก็รักษาพวกเราด้วยสมุนไพร สมุนไพรที่อาตมารักษานั้นก็ใช้ของป่านี้ทั้งนั้น เช่น หญ้าแพรก ใบมะก่า ผักคูน เถาหญ้านาง ขมิ้น อ้อย บอระเพ็ด และอื่นๆ อีกมากมาย ท่านเห็นว่าอะไรมากกว่าเขา ทุกคนก็ลงเอยกันที่บอระเพ็ด ก็เลยตั้งชื่อวัดว่า วัดบอระเพ็ด”

**สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงบอระเพ็ด
ความขัดแย้ง**

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จากตำนานเรื่องบึงบอระเพ็ด ในวันพระเข้าบุริมพรรษา พวกชาวบ้านได้มาทำบุญกันมาก หลวงตาสาตท่านก็ได้ปรารภขึ้นว่า วัดที่ท่านอยู่นี้ยังมีได้ตั้งชื่อเลย ขอให้ชาวบ้านช่วยกันตั้งชื่อ จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม

การแก้ไข้ปัญหา

แก้ไข้ปัญหาโดยการเจรจา จากตำนานเรื่องบึงบอระเพ็ด เมื่อชาวบ้านต่างถกเถียงกันมากแทบจะลงมือกัน หลวงตาสาตท่านก็เลยทำให้เอาอย่างนี้เถอะ เรามาดูที่ส่วนประกอบดีกว่า เป็นการแก้ไข้ปัญหาโดยการเจรจา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงบอระเพ็ด พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ ปรากฏความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไข้ปัญหาโดยใช้วิธีการเจรจา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร

ตำนานเรื่องที่ 17

ตำนานไกรทอง

เรื่องนี้เกิดขึ้นที่จังหวัดพิจิตรซึ่งมีถ้ำอยู่ในแม่น้ำแห่งหนึ่งและถ้ำนั้นก็เป็ถ้ำของจระเข้ กล่าวกันว่าในถ้ำมีลูกแก้ววิเศษซึ่งส่องประกายแวววาวทำให้บริเวณถ้ำนั้นสว่างไสวอยู่เป็นนิตย์ดูเวลากลางวันเลยทีเดียว เมื่ออยู่ในถ้ำจระเข้ทุกตัวก็จะกลายร่างเป็นมนุษย์ได้ และจะไม่รู้สึกหิวอะไรเลยหากอยู่ภายในถ้ำ

มีพญาจระเข้ผู้เฒ่าตัวหนึ่งชื่อว่า ทำวราไพ เป็นราชาแห่งจระเข้ที่ไม่ยอมกินสิ่งมีชีวิตและ บำเพ็ญตนถือศีลมาเป็นเวลานาน จระเข้ผู้เฒ่านี้มีบุตรอยู่ตัวหนึ่งชื่อว่า ทำวโคจร และทำวโคจรเอง ก็มีบุตรตัวหนึ่งชื่อว่า ชาละวัน ในเวลาต่อมาทำวโคจรเกิดทะเลาะวิวาทกับพญาจระเข้ด้วยกัน ชื่อ ทำวพันตา และพญาพันวัง ทั้งสามต่อสู้กันเพื่อชิงความเป็นใหญ่แห่งแม่น้ำ แต่ผลปรากฏว่า ทั้งสามต้องมาจบชีวิตลงจากบาดแผลที่เกิดจากการต่อสู้กันนั้น ดังนั้นพญาชาละวันจึงได้ ครอบครองความเป็นใหญ่ในถ้ำโดยไม่มีใครกล้าท้าทายอำนาจ หลังจากนั้นก็ได้นางจระเข้สองตัว เป็นภรรยา คือ นางวิมาลา และนางเลื่อมลายวรรณ โดยธรรมชาติของสัตว์กินเนื้อถึงแม้ว่าจะกลายเป็นมนุษย์ได้ก็ตามที่ พญาชาละวันก็ยังมิมีนิสัยร้ายและชอบกินเนื้อมนุษย์ไม่เหมือนกับจระเข้ ที่เป็นปู่ของตน พญาจระเข้ตัวใหม่นี้ไม่รักชาติแต่อย่างใด

วันหนึ่งพญาชาละวันออกมาจากถ้ำเพื่อหาเนื้อมนุษย์กินเป็นอาหาร ได้ว่ายตามน้ำมา จนถึงทำน้ำเมืองพิจิตรเวลานั้นสองสาวพี่น้องคือ ตะเภาแก้วและตะเภาทอง บุตรสาวของเจ้าเมือง พิจิตรกำลังลงเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำหน้าบ้านของตนอยู่พอดี สองพี่น้องห้อมล้อมด้วยบ่าวไพร่ หลายคน ด้วยความงามของนางตะเภาทองเป็นที่ต้องตาต้องใจของชาละวันมาก มันเกิดความรัก ในมนุษย์ขึ้นมาทันที เจ้าสัตว์ร้ายเปลี่ยนใจทันทีจากความต้องการที่จะกินเนื้อเหยื่อกลับกลายเป็น รักเหยื่อ ดังนั้นมันจึงว่ายน้ำตรงรี่เข้าไปหาหญิงสาวแล้วคาบนางไว้ท่ามกลางความตกตะลึงของ บ่าวไพร่

ในขณะเดียวกัน หลังจากได้ทราบข่าวที่ทำให้ตกตะลึงนี้แล้ว เจ้าเมืองพิจิตรก็เกิดวิตก กังวลเป็นอย่างมากเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูกสาวตนและแค้นเคืองเจ้าสัตว์ร้าย จึงหาทางเพื่อ กำจัดเจ้าจระเข้เจ้าเมืองพิจิตรจึงต้องการหาคนมาช่วยในครั้งนี้ ท่านเจ้าเมืองจึงป่าวประกาศว่าผู้ใด ก็ตามสามารถสังหารจระเข้ได้และสามารถนำลูกสาวของตนกลับมาในขณะที่มีชีวิต จะได้แต่งงาน กับนางและได้ส่วนแบ่งในทรัพย์สินสมบัติของตน

ขณะนั้นมีชายหนุ่มวัยแตกพานอายุ 18 ปีคนหนึ่งชื่อว่า “ไกรทอง” เป็นชาวจังหวัดนนทบุรี ได้คุมเรือไปทำการค้าขายอยู่ที่เมืองพิจิตรและได้ถือโอกาสเล่าเรียนวิชาอาคมกับอาจารย์ที่นั่น เขามีความชำนาญในการปราบจระเข้และสามารถกระโดดน้ำเป็นทางเดินเข้าไปได้ เมื่อไกรทองรู้ข่าว การประกาศให้รางวัล เขาก็อาสาปราบจระเข้โดยไม่รีรอ ก่อนอื่นเขาไปพบอาจารย์และเล่าให้ท่าน ฟังเกี่ยวกับการผจญภัยในครั้งนี้ อาจารย์ของเขาจึงได้ทำการตรวจดูดวงชะตาราศีและตรวจดูฤกษ์ ยาม เห็นว่าไกรทองจะต้องมีชัยชนะในการพิชิตจระเข้ร้ายได้อย่างแน่นอน แต่เนื่องจากจระเข้ร้ายนี้ มีเขี้ยวแก้วจึงไม่มีอาวุธใดที่จะระคายผิวของมันได้ อาจารย์จึงได้มอบของวิเศษ 3 อย่าง ให้ไกรทองไป

ซึ่งก็ได้แก่ เทียนชัย ใช้จุดระเบิดน้ำเป็นทางเดินไปจนถึงที่หมาย มีดหมอลงอาคม และหอก
สกัดโลหะ พร้อมให้พรให้ไกรทองประสบชัยชนะ

ฝ่ายซาละวันหลังจากได้ตะเกาทองเป็นภรรยาคนที่สามแล้ว คืบวันหนึ่งได้ฝันว่าเกิดมีไฟ
ไหม้ขึ้นและมีเทวดาผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ใช้พระขรรค์ตัดคอตนขาดกระเด็น หลังจากตื่นขึ้นก็ตกใจรีบไป
ปรึกษาปู่ของตน คือท้าวรำไพผู้ซึ่งรู้ได้ทันทีว่าหลานของตนกำลังตกอยู่ในอันตราย จึงสั่งให้ซาละวัน
จำศีลอยู่ในถ้ำเป็นเวลา 7 วัน เพราะถ้าเขาขึ้นออกไปก็จะต้องประสบกับอันตรายอย่างแน่นอนแท้
ซาละวันเกิดความกลัวจึงสั่งให้บริวารจะเข้ นำหินมาปิดปากถ้ำไว้อย่างแน่นหนาและเริ่มถือศีล
ตามคำแนะนำของจะเข้ผู้เป็นปู่

ในขณะที่เดียวกันหลังจากกล่าวลาอาจารย์แล้ว ไกรทองก็ต่อพลอยลงน้ำและประกอบพิธี
เรียกราชาแห่งจะเข้มาต่อสู้อัน ชาวบ้านที่อยากดูเหตุการณ์เมื่อรู้ข่าวการล่าพญาจะเข้ ทั้งอยู่ใกล้
ไกลก็แห่กันมาดูเหตุการณ์อยู่บนฝั่งแม่น้ำอย่างใจจดใจจ่อ แม้ว่าพญาซาละวันจะพยายามปกป้อง
ชีวิตของตนอย่างดีที่สุดแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถหนีโชคชะตาไปได้ ดังนั้นพิธีของไกรทองจึงทำให้
ซาละวันรู้สึกแสร้งเหมือนถูกไฟเผา เมื่อสุดจะทนไหวแล้ว ซาละวันก็ลืมนำคำสั่งของผู้เป็นปู่เสียสนิท
พญาซาละวันจึงแผลงฤทธิ์ฟั่งประตูถ้ำออกมาแล้วโผล่ขึ้นเหนือน้ำกลายเป็นจะเข้ใหญ่น่ากลัว
แม่น้ำที่สงบเสียบก็ปั่นป่วนด้วยฤทธิ์ของสัตว์ร้าย ทันทีที่ทั้งคู่เผชิญหน้ากันก็เกิดการต่อสู้กันสุดมุน
ท้ายที่สุดไกรทองก็ได้แทงสัตว์ร้ายเข้าที่ใต้ราวนม ด้วยหอกสกัดโลหะ ทันใดนั้นท้าวทั้งลำน้ำก็กลับ
กลายเป็นสีแดงฉานพร้อมทั้งกลิ่นคาวเลือด เพื่อปกป้องชีวิตของตนไว้ พญาซาละวันจึงหนีเข้าไป
ซ่อนตัวอยู่ในถ้ำใต้น้ำ แต่ไกรทองตามคู่ต่อสู้ลงไปใต้น้ำ โดยจุดเทียนชัยระเบิดน้ำเป็นทางลงไป
ใต้น้ำ

เมื่อเข้าไปในถ้ำไกรทองเห็นนางวิมาลา ภรรยาของซาละวันก็แกล้งทำเป็นเข้าไปลวนลาม
เพื่อให้นางสงเสียดจะได้ยั่วให้สัตว์ร้ายที่กำลังได้รับบาดเจ็บออกมาที่ซ่อน ซาละวันเองเข้าไปหาปู่
ของตนเพื่อให้ช่วยรักษาบาดแผลให้ แต่จะเข้เฒ่าก็ไม่สามารถจะช่วยอะไรได้เพราะซาละวัน
ไม่รักษาสัญญาที่ให้ไว้ เสียงหวีดร้องของภรรยาทำให้เจ้าสัตว์ร้ายเดือดดาลยิ่งนักถึงกับออกมาจาก
ที่ซ่อน แต่ก็มาถูกแทงตายอยู่ตรงนั้นเอง ไกรทองสามารถช่วยตะเกาทองออกมาได้และนำนางขึ้นสู่
เหนือผิวน้ำท่ามกลางเสียงโห่ร้องของฝูงชน

ด้วยความดีใจอย่างสุดซึ้ง ท่านเจ้าเมืองพิชิตจึงมอบรางวัลให้ไกรทองตามสัญญาพร้อมกับ
ยกลูกสาวอีกคนหนึ่งคือตะเกาทองให้เป็นภรรยาของไกรทองด้วย ดังนั้นไกรทองจึงได้สองพี่น้อง
เป็นภรรยาพร้อมกับสมบัติอีกส่วนหนึ่งจากท่านเจ้าเมือง ทั้งสามจึงใช้ชีวิตอยู่ในเมืองพิชิตอย่างมี
ความสุข

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง ไกรทอง สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 17 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ไกรทอง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“ในขณะที่เดียวกัน หลังจากได้ทราบข่าวที่ทำให้ตกตะลึงนี้แล้ว เจ้าเมืองพิจิตรก็เกิดวิตกกังวลเป็นอย่างมากเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูกสาวตนและแค้นเคืองเจ้าสัววิชัย จึงหาทางเพื่อกำจัดเจ้าจะเข้เสีย”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“เจ้าเมืองพิจิตรจึงต้องการหาคนมาช่วยในครั้งนี่”	1
2	แก้ไขปัญหาโดยให้รางวัล	“ท่านเจ้าเมืองจึงป่าวประกาศว่าผู้ใดก็ตามสามารถสังหารจะเข้ได้และสามารถนำลูกสาวของตนกลับมาในขณะที่มีชีวิตจะได้แต่งงานกับนางและได้ส่วนแบ่งในทรัพย์สมบัติของตน”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม พญาชาละวันได้ออกหาเนื้อมนุษย์กิน และได้ร่ายน้ำมาเจอนางตะเกาทองจึงเกิดความรักจึงเปลี่ยนใจร่ายน้ำเข้าไปคาบนางตะเกาทอง เมื่อเจ้าเมืองพิจิตรพ่อของตะเกาทองทราบข่าวจึงโกรธมากที่จะเข้ามาจับลูกสาวของตนไป จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับจระเข้ ดังปรากฏข้อความว่า

“ในขณะที่เดียวกัน หลังจากได้ทราบข่าวที่ทำให้ตกตะลึงนี้แล้ว เจ้าเมืองพิจิตรก็เกิดวิตกกังวลเป็นอย่างมากเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูกสาวตนและแค้นเคืองเจ้าสัตว์ร้าย จึงหาทางเพื่อกำจัด เจ้าจระเข้เสีย”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้นเจ้าเมืองพิจิตรจึงหาทางกำจัดจระเข้และช่วยเหลือลูกสาวของตนโดยการพึ่งผู้อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

“เจ้าเมืองพิจิตรจึงต้องการหาคนมาช่วยในครั้งนี้”

2.2 การแก้ไขปัญหาโดยให้รางวัล เมื่อคิดได้แล้วว่าจะประกาศหาคนมาช่วยจับจระเข้และช่วยลูกสาวของตนเจ้าเมืองพิจิตรจึงมีรางวัลให้เพื่อเป็นข้อเสนอในครั้งนี้ ดังปรากฏในข้อความว่า

“ท่านเจ้าเมืองจึงป่าวประกาศว่าผู้ใดก็ตามสามารถสังหารจระเข้ได้และสามารถนำลูกสาวของตนกลับมาในขณะที่มีชีวิต จะได้แต่งงานกับนางและได้ส่วนแบ่งในทรัพย์สินสมบัติของตน”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ไกรทอง ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องไกรทองเมื่อเจ้าเมืองพิจิตรทราบข่าวว่ามีจระเข้มาจับตัวลูกสาวของตนไป จึงเกิดความแค้นซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับจระเข้เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องไกรทองเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วเจ้าเมืองพิจิตรจึงหาทางกำจัดจระเข้และช่วยเหลือลูกสาวของตน จึงเกิดความคิดว่าต้องพึ่งชายหนุ่มผู้มีความสามารถถือ เป็นการแก้ปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

การแก้ไขปัญหโดยให้รางวัล จากตำนานเรื่องไกรทองเมื่อเจ้าเมืองพิชิตรคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาได้แล้วนั้นว่าต้องมีการพึ่งผู้อื่นจึงมีข้อเสนอในการจับจะเข้และช่วยลูกสาวตนคือ การให้รางวัลแก่ผู้ที่สามารถฆ่าจะเข้และช่วยลูกสาวของตนกลับมาได้ถือ เป็นการแก้ปัญหาโดยให้รางวัล

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ไกรทอง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยให้รางวัล จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 18

ตำนานก้นโล่ควาย

มีชายคนหนึ่งทำไร่อยู่ชายป่าใหญ่ อยู่มาถึงฤดูแล้ง เขาก็ไปทำการหักล้างถางป่าเป็นการใหญ่ พอรุ่งเช้าเมื่อเขากลับมาปรากฏว่าต้นไม้ต่างๆ ที่เขาฟันเมื่อวานนี้กลับตั้งต้นอย่างเดิม เขารู้สึกแปลกใจยิ่งนัก ในวันต่อมาก็ฟันป่าอีก ครั้นรุ่งขึ้นก็ปรากฏว่าต้นไม้ต่างๆ ที่เขาฟันไว้ต่างตั้งต้นอย่างเดิม ด้วยความสงสัยว่าเหตุไรหนอ ต้นไม้เหล่านั้นจึงกลับคืนมาอย่างเดิมเช่นนี้ ดังนั้นในวันต่อมาเมื่อฟันต้นไม้แล้วชายหนุ่มก็ซ่อนตัวคอยเฝ้าดูว่ามีสัตว์อะไรหนอที่ทำให้ต้นไม้เหล่านั้นตั้งต้นอย่างเดิมอยู่ได้ คืนนั้นขณะที่ทุกสิ่งทุกอย่างเงียบสงบ ปรากฏว่ามีสิงตว์หนึ่งนำเอาขี้มามาตีเมื่อตีขี้มอดต้นไม้ต่างๆ ที่ถูกฟันก็กลับมที่ตั้งต้นอย่างเดิม ชายหนุ่มค่อยๆ คลานเข้าไปจนสามารถจับเอาสิงตว์นั้นได้ ด้วยความโกรธเขาตั้งใจจะฆ่าสิงตว์นั้นเสีย สิงร้องขอชีวิตและกล่าวว่า “ถ้าปล่อยชีวิตข้าพเจ้าจะมอบขี้มอพิเศษให้ท่าน ประรณาสสิ่งใด เมื่อตีขี้มอขึ้นก็จะได้สมปรารถนาทุกประการ”

ชายหนุ่มกล่าวว่า “ข้าไม่ต้องการสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น ขณะนี้ข้าเบื่อเหลือเกินที่ควายมากจนไล่ไม่เว้นแต่ละวัน จนไม่เป็นอันหลับอันนอน ข้าต้องการให้ก้นของข้าโล่ควายได้” สิงจึงตีขี้มอ 3 ครั้ง แล้วจากไป นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เวลาความเข้าไร่เข้าสวนก้นของเขาก็จะตะโกนโล่ควาย ปรากฏว่าควายวิ่งหนีไปทันที ทำให้เขามีความสุขมาก กาลเวลาล่วงไป ต่อมาเกิดฝนแล้งไรที่เคยปลูกพืชได้ผลกลับมีแต่ความแห้งแล้ง ไม่สามารถปลูกพืชใดๆ ได้ ชายหนุ่มอยากจนลงไม่มีผักและอาหารรับประทาน ด้วยความจำเป็นตกลงใจว่า จะไปขโมยควายชาวบ้าน แต่ก้นของเขามันไม่ชอบควาย พอพบก็ตะโกนโล่ทุกคราว เพื่อก้นมิให้ก้นได้ตะโกน เขาจึงเอาหญ้าอ่อนอุตุทวารหนักไว้แล้วจึงไปขโมย ขณะกำลังแก้เชือกความยออยู่ก็มีลูกควายตัวหนึ่งหิวหญ้า พอมันเห็นหญ้าอ่อนอุตุทวารของชายนั้น มันจึงตรงเข้าไปคาบและดึงหญ้ามากิน

พอหญ้าที่อุดหลุดออกจากกันก็ตะโกนไล่ควายออกมาดั่งๆ ว่า “เอื้อยออกไปควายๆ”
ฝูงควายตกใจวิ่งหนีออกจากคอก เจ้าของรู้ตัวออกมาไล่ตาม ชายหนุ่มเห็นท่าไม่ดีจึงต้องหนีเอา
ตัวรอด

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง กันไล่ควาย สรุปได้ดังนี้

ตาราง 18 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง กันไล่ควาย

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“พอรุ่งเช้าเมื่อเขากลับมาปรากฏว่าต้นไม้อื่นๆ ที่เขาฟันเมื่อวานนี้กลับตั้งต้นอย่างเดิม เขารู้สึกแปลกใจยิ่งนัก”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหโดยใช้การพิสูจน์	“ตั้งนั้นในวันต่อมาเมื่อฟันต้นไม้แล้วชายหนุ่มก็ชวนตัวคอยเฝ้าดูว่ามีสัตว์อะไรหนอที่ทำให้ต้นไม้เหล่านั้นตั้งต้นอย่างเดิมอยู่ได้”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง ชายคนหนึ่งทำไร่อยู่ในป่าใหญ่เมื่อถึงฤดูแล้งเขาก็ไปตัดต้นไม้ในป่า วันรุ่งขึ้นเมื่อเขากลับมาที่ป่าก็พบว่าต้นไม้นั้นกลับมที่ตั้งต้นอย่างเดิมเขาจึงแปลกใจมากกว่าต้นไม้ที่ถูกฟันไปแล้วกลับมาเหมือนเดิมได้อย่างไร ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“พอรุ่งเช้าเมื่อเขากลับมาปรากฏว่าต้นไม้อื่นๆ ที่เขาฟันเมื่อวานนี้กลับตั้งต้นอย่างเดิม เขารู้สึกแปลกใจยิ่งนัก”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ เมื่อชายคนนั้นพบว่าต้นไม้ที่ฟันไปแล้วกลับมาเป็นอย่างเดิมได้เขาจึงเกิดความสงสัยและแก้ปัญหาโดยเขาได้ตัดต้นไม้และแอบซุ่มดูอยู่ในป่าว่าต้นไม้กลับมาเป็นอย่างเดิมได้อย่างไร ดังปรากฏในข้อความว่า

“ดังนั้นในวันต่อมาเมื่อฟันต้นไม้แล้วชายหนุ่มก็ซ่อนตัวคอยเฝ้าดูว่ามีสัตว์อะไรหนอที่ทำให้ต้นไม้เหล่านั้นตั้งต้นอย่างเดิมอยู่ได้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ก้นไล่ควาย

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องก้นไล่ควาย ชายคนหนึ่งได้เข้าไปตัดต้นไม้ในฤดูแล้งแล้วพบว่าพอเข้ามาต้นไม้ที่ตนได้ฟันไปแล้วก็กลับมาเป็นแบบเดิม จึงเกิดความสงสัยเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจตนเอง

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ จากตำนานเรื่องก้นไล่ควาย เมื่อเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจขึ้น ชายคนนั้นจึงคิดหาคำตอบให้ตัวเอง โดยการฟันต้นไม้และแอบซุ่มดูว่าต้นไม้กลับมาเป็นอย่างเดิมได้อย่างไร เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ก้นไล่ควาย พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 19

ตำนานกำเนิดยุง

ในสมัยก่อนมีหมู่บ้านอยู่หมู่บ้านหนึ่ง ในหมู่บ้านนั้นก็มีครอบครัวที่มีลูกสาวสวยมากสวยกว่าสาว ๆ ในหมู่บ้านนั้นทุกคน หญิงสาวคนนั้นก็เป็นที่หมายปองของบรรดาหนุ่มใหญ่และหนุ่มน้อยทั้งหลายในหมู่บ้านนั้น จนวันหนึ่งบ้านของหญิงสาวผู้นั้นเรียกได้ว่า หัวบันไดบ้านไม่แห้งก็แล้วกัน มีแต่บรรดาหนุ่ม ๆ นำของมากำหนดทุกวันมิได้ขาด แต่สาวผู้นั้นก็ไม่ได้มีที่ท่าว่าจะชอบใครเป็นพิเศษ คงพูดจาทักกับทุกๆ คนดีเสมอกันไปหมด

จนกระทั่งวันหนึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านก็พากันตกใจ โดยเฉพาะหากหนุ่ม ๆ เมื่อได้ทราบข่าวว่าหญิงผู้นั้นอยู่ๆ เกิดเป็นลมตายขึ้นมากะทันหัน เมื่อได้ข่าวพวกชาวบ้านก็พากันไปที่บ้านหญิงสาวผู้นั้น ก็พบพ่อแม่ นั่งคร่ำครวญอยู่กับศพลูกสาว ทุกคนพากันเสียใจ โดยเฉพาะพ่อผู้ชายในบรรดาผู้ชายทั้งหลายที่หมายปองหญิงสาวผู้นั้นอยู่ ก็มีอยู่คนหนึ่งที่ว่ารักหญิงสาวมากกว่าใคร

ถึงกับวิ่งไปร้องให้คร่ำครวญกับเทพดา บนบานศาลกล่าวต่างๆ เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก จนเทพดาเกิดความสงสาร ปรากฏกายให้เห็น แล้วบอกวิธีที่จะช่วยให้หญิงสาวผู้นั้นฟื้นเป็นคนขึ้นมาใหม่ โดยให้ชายคนนั้นกรีดเลือดตัวเอง 3 หยดๆ ลงในปากของหญิงสาวๆ คนนั้นก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีก

เมื่อเทพดาบอกเช่นนั้นแล้ว เขาก็รีบกลับไปบ้านของหญิงสาวไปถึงก็รีบจัดการตามที่เทพดาบอก ปรากฏว่าพอเลือดหยดสุดท้ายหยดตอปากของหญิงสาว หญิงสาวผู้นั้นก็มีชีวิตใหม่ขึ้นมาจริงๆ ทุกคนต่างพากันดีใจ พ่อแม่เลยยกให้เป็นคู่หมั้นของชายคนนั้น

ตอนแรกๆ ก็รักใคร่กับคู่หมั้นคืออยู่หอกรอก เพราะเห็นว่ามีบุญคุณเป็นผู้ให้ชีวิตใหม่กับตัวเอง แต่ต่อมามีภายหลังหญิงสาวก็ไปพบลูกชายกำนัน ซึ่งทั้งรูปหล่อ พ่อรวย และปากหวาน เลยแอบจู้จี้กับลูกชายกำนัน ให้ชายหนุ่มผู้เป็นคู่หมั้นเห็นตำตาบ่อยครั้งเข้า ทางหนุ่มก็อดไม่ไหวเลยทวงบุญคุณ และตำว่าหญิงสาวๆ ก็โกรธเลยบอกว่าเลือดแค่ 3 หยดทวงบุญคุณอยู่ได้ อยากได้ก็เอาไปซิ ว่าแล้วก็หยิบมีดกรีดเลือดสะบัดไปที่ชายคู่หมั้น พอเลือดแตะถูกชายหนุ่ม 3 หยด หญิงสาวก็เลยล้มลงสิ้นชีวิต และร่างกายก็กลับกลายเป็นยุ่งไป

เมื่อร่างกายเป็นยุ่งก็สำนึกขึ้นได้และเสียดายเลยพยายามที่จะดูดเลือด 3 หยดคืนให้ได้ แต่ปรากฏว่ายุงตัวเล็กนิดเดียว ดูดเท่าไรๆ ก็ไม่ได้ 3 หยดเท่าเดิม จึงต้องกลายเป็นยุ่งตัวเมียที่เที่ยวดูดเลือดคนอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง กำเนิดยุง สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 19 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง กำเนิดยุง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“เมื่อได้ทราบข่าวว่าหญิงผู้นั้นอยู่ๆ เกิดเป็นลมตายขึ้นมากะทันหัน เมื่อได้ข่าวพวกชาวบ้านก็พากันไปที่บ้านหญิงสาวผู้นั้น”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“ก็มีอยู่คนหนึ่งที่ว่ารักหญิงสาวมากกว่าใครถึงกับวิ่งไปร้องให้คร่ำครวญกับเทพยดาบนบานศาลกล่าวต่างๆ เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก จนเทพดาเกิดความสงสารปรากฏกายให้เห็น แล้วบอกวิธีที่จะช่วยให้หญิงสาวผู้นั้นฟื้นเป็นคนขึ้นมาใหม่”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง ครอบครัวหนึ่งในหมู่บ้านมีลูกสาวสวยมากจนเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มทั้งหลายในหมู่บ้าน อยู่มาวันหนึ่งชายหนุ่มได้ทราบข่าวว่าหญิงสาวคนสวยนั้นตายต่างก็ตกใจมากดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“เมื่อได้ทราบข่าวว่าหญิงผู้นั้นอยู่ๆ เกิดเป็นลมตายขึ้นมากะทันหัน เมื่อได้ข่าวพวกชาวบ้านก็พากันไปที่บ้านหญิงสาวผู้นั้น”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น ชายหนุ่มคนหนึ่งรักสาวสวยคนนั้นมากเมื่อทราบว่าเธอตายก็ร้องให้คร่ำครวญกับเทพยดาจนในที่สุดเทพยดาก็ปรากฏกายให้เห็นและบอกวิธีช่วยเหลือหญิงสาวคนนั้นให้แก่ชายหนุ่ม ดังปรากฏในข้อความว่า

“ก็มีอยู่คนหนึ่งที่ว่ารักหญิงสาวมากกว่าใครถึงกับวิ่งไปร้องให้คร่ำครวญกับเทพยดา บนบานศาลกล่าวต่างๆ เป็นที่นาเวทนายิ่งนัก จนเทวดาเกิดความสงสาร ปราบกฏกายให้เห็น แล้วบอกวิธีที่จะช่วยให้หญิงสาวผู้นั้นฟื้นเป็นคนขึ้นมาใหม่”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง กำเนิดขลุ่ย ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องกำเนิดขลุ่ย ครอบครัวยุคหนึ่งในหมู่บ้านแห่งหนึ่งมีลูกสาวสวยมากจนเป็นที่หมายปองของหนุ่มๆ ภายในหมู่บ้าน อยู่มาวันหนึ่งหญิงสาวคนนั้นก็ตาย ชายหนุ่มต่างตกใจมากจึงเกิดความขัดแย้งขึ้นกับตนเองว่าทำไมหญิงสาวคนนั้นถึงตาย เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องกำเนิดขลุ่ย มีชายหนุ่มคนหนึ่งที่รักหญิงสาวคนนั้นมากเมื่อรู้ว่าเธอตายชายหนุ่มคนนี้ก็ร้องให้คร่ำครวญกับเทพยดาจนในที่สุดเทพยดาก็ปราบกฏกายให้เห็นพร้อมทั้งบอกวิธีช่วยเหลือหญิงสาว เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง กำเนิดขลุ่ย พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 20

ตำนานพระศรีธรรมยา

พระศรีธรรมยาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า พ่อตาพระธรรมยา มีชื่อเดิมว่า ถมยา เป็นบุคคลที่อยู่ในตำนานของอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พระศรีธรรมยาเป็นผู้มีความสามารถและคุณงามความดี เป็นที่ยกย่องนับถือของชาวบ้านตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก มาจนถึงปัจจุบัน

นายถมยา เกิดที่หมู่บ้านหนองบัว (ปัจจุบันคืออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์) บิดามารดาไม่ปรากฏชื่อ เมื่อเป็นหนุ่มชอบเรียนวิชาเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังจนเชี่ยวชาญวิชา “คาถาบั้งไพร” จึงชอบเข้าป่าล่าสัตว์และคล้องช้างป่า คาถาบั้งไพรเป็นคาถาที่ศักดิ์สิทธิ์มาก นายถมยาท่องคาถาบทนี้ขึ้นเมื่อใด สัตว์ป่าทั้งหลายจะเห็นตัวท่านเป็นป่า ทำให้เขาสามารถล่าสัตว์ได้มากมาย นอกจากนี้คาถาบั้งไพรยังมีส่วนสำคัญในการคล้องช้างป่า เพราะนายถมยาจะตัดกิ่งไม้ที่มีใบดกหนา 1 กิ่ง แล้วปลุกเสกด้วยคาถานี้เดินถือนำหน้าโขลงช้าง เมื่อช้างเห็นก็นึกว่าเป็นป่าจะเดินตามไปจนเข้าเพนียด (วงล้อมทำเป็นคอกสำหรับคล้องช้าง)

วันหนึ่ง นายถมยาไปเที่ยวป่าที่หนองบัว ขณะที่เดินอยู่ในป่าก็พบขี้ข้างประหลาดมีกลิ่นหอมตลบอบอวล เขาจึงหยิบขึ้นมาดมก็มีความรู้สึกว่ขี้ข้างนั้นหอมเหมือนกับใบเนียม (ชื่อไม้พุ่มขนาดเล็กชนิดหนึ่งดอกเล็กสีม่วงอ่อนใบมีกลิ่นหอม ใช้ประสมปูนกินกับหมาก) และชวนให้ดมซ้ำๆ อยู่เรื่อยๆ

“ข้าเข้าป่าล่าสัตว์มาหลายปีแล้ว แต่ไม่เคยพบขี้ข้างที่หอมอย่างแปลกประหลาดเช่นนี้มาก่อน ดมดูแล้วก็ทำให้อยากดมอีก เห็นทีข้าจะต้องเก็บเอาขี้ข้างนี้ห่อผ้ากลับบ้านไปเสียแล้ว” นายถมยา ร่ำพียงกับตนเอง

เมื่อนายถมยานำขี้ข้างกลับมาไว้ที่บ้าน ก็ทำให้บ้านของเขามีกลิ่นหอมตลบอบอวลไปหมด ซึ่งข้างที่เป็นเจ้าของนี้เป็นข้างงาเนียม (งาเนียม คือ ข้างที่ใหญ่แต่สั้นและมักชี้ตรง) เนื่องจากมีหางเหมือนใบโพธิ์ผิดจากข้างทั่วไป ชาวบ้านจึงเรียกข้างงาเนียมตัวนี้ว่า “อ้ายโพธิ์หางกร่าง” ชาวบ้านต่างพากันมาดูและดมขี้ข้างนี้ จนกิตติศัพท์เล็ดลือไปถึงกรุงศรีอยุธยา เมืองหลวงของไทย จนพระเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้นคือ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหรือพระเจ้าข้างเผือก ทรงสนพระทัยเพราะมีความเชื่อกันว่าหากกษัตริย์พระองค์ใดมีข้างเผือกเข้ามาในแผ่นดินแล้วละก็ แสดงว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง

พระเจ้าแผ่นดินพร้อมด้วยมหาดเล็กคู่ใจ 2-3 คนจึงปลอมตัวเป็นสามัญชน เสด็จพระราชดำเนินสืบเสาะชาวอ้ายโพธิ์หางกร่างมาจนถึงบ้านของนายถมยา ซึ่งเขาก็ให้การต้อนรับขับสู้แบบธรรมดาสามัญชนทั่วไป ด้วยการเอาขอดหวานเผาและเนื้อย่างมาให้กิน เพราะไม่ทราบว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หลังจากเสวยอาหารแล้ว พระองค์โปรดมาก คุยกับนายถมยาเป็นที่ถูกอกถูกใจทั้งสองฝ่ายแล้ว ก็ผูกสมัครเป็นเพื่อนเกลอกัน

“เกลอถมยา ข้าได้ข่าวว่าเกลอเก็บขี้ข้างหอมงาเนียมมาจากป่า จึงอยากจะขอดมดูสักหน่อยว่าหอมจริงสมดังคำร่ำลือหรือเปล่า” พระเจ้าแผ่นดินได้ซักถาม

“ได้สิเกลอ เรื่องแค่นี้เอง ก็พวกเราเป็นเกลอกัน ข้าไม่หวงหรอก เดียวข้าจะไปหยิบมาให้ดูนะ” นายถมยาตอบพลางลุกเข้าไปหยิบขี้ข้างมาให้ดู

“อือ! ขี้ของมันหอมจริงๆ ด้วย เกิดมาข้าก็เพิ่งเคยเห็นเป็นครั้งแรก แล้วเกลอเคยเห็นข้างเผือกเนียมตัวนี้หรือเปล่าละ ข้าอยากชวนเกลอถมยาไปจับข้างตัวนี้ เกลอจะว่าอย่างไร” ตรัสชวน

“ไปจับข้างเผือกงาเนียม ไขโพธิ์หางกร่างตัวนี้หรือ อย่าไปเลย คนธรรมดาอย่างพวกเรา จับเอาไปใช้งานไม่ได้เพราะบุญไม่ถึง แต่ถ้าหากจับได้ ก็ต้องเอาไปถวายพระมหากษัตริย์ เพราะว่าข้างเผือกนั้นเป็นสัตว์คู่บุญบารมีของพระองค์ท่าน ข้าว่าเกลออย่าไปจับมันเลยนะ” นายถมยาให้เหตุผล

“เกลอถมยา ข้าอยากไปจับข้างเผือกตัวนี้มากอย่างไม่เคยรู้สึกเช่นนี้มาก่อน ถ้าข้าไม่ได้จับมันแล้วละก็คงไม่มีความสุขไปตลอดชีวิต ข้าขอร้องเถิดนะ...เกลอถมยา เจ้าไปช่วยข้าจับ ไขโพธิ์หางกร่างข้างเผือกงาเนียมตัวนี้กับข้าให้ได้เถิดนะ” พระเจ้าแผ่นดินของร้องเสียงอ่อน

นายถมยาขัดคำขอของพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ ก็ตกลงพากันเดินทางเข้าไปในป่า การเดินทางเต็มไปด้วยความลำบาก แต่ก็ไม่มีผู้ใดบิปรึบกัน ทั้งสองเดินทางผ่านหมู่บ้านหลายหมู่บ้านเพื่อตามจับข้างเผือกงาเนียม ในที่สุดก็จับได้ที่หมู่บ้านหนองเต่า พระเจ้าแผ่นดินทรงพอพระทัยมาก พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้นายถมยาเป็น “พระศรีธรรมยา” แล้วยกที่ดินส่วนหนึ่งให้ปกครอง แล้วให้เก็บส่วยอากรบำรุงท้องที่เองโดยไม่ต้องส่งเข้าท้องพระคลังหลวง พระองค์พระราชทานนามที่ดินส่วนปกครองของพระศรีธรรมยาว่า “เมืองภูมิพระราชทาน” (ปัจจุบัน คือ ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร) นอกจากนี้ยังพระราชทานเสื้อสีเหลืองให้เป็นรางวัลอีกด้วย ทำให้พระศรีธรรมยาพอจะรู้ว่าเพื่อนของตนคนนี้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

พระเจ้าแผ่นดินและพระศรีธรรมยานำข้างเผือกงาเนียมไปแะพักที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง แล้วฆ่าเต่านำเนื้อมาปรุงอาหาร หนองน้ำนั้นจึงได้ชื่อว่า “หนองเต่า” จากนั้นก็นำข้างเผือกไปกินน้ำที่ทำน้ำแห่งหนึ่ง ปัจจุบันเรียกว่า “บ้านท่าข้าง” วันรุ่งขึ้นก่อนที่จะเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินพระราชทาน “ตราพระราชา” ให้นายถมยาแล้วรับสั่งว่า

“ถ้าเกลอถมยาคิดถึงข้าก็ไปเยี่ยมเยียนได้ บ้านของข้าอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา มียอดแหลมๆ 3 ยอด จงเอาตรานี้ไปให้คนเฝ้าประตูแล้วบอกให้เขาพาเข้าไปหาข้า เขาก็จะพาเกลอเข้าไปเอง เวลาไปให้เอายอดหวายเผากับเนื้อย่างไปฝากข้าด้วยนะ เพราะข้าชอบกินมาก”

หลังจากที่พระศรีธรรมยาครองเมืองภูมิมาหลายปี ก็คิดถึงเพื่อนผู้สูงศักดิ์จึงทำมิดได้ อดีดีไปฝาก โดยทำมาจากเหล็กหักปฏักด้วนจากกองฟอนที่ใช้เผาไม้ 7 วัด ตำบลโลกศพ 7 ป่าช้า เหล็กจากหลังคาโบสถ์ หลังคาศาลา นำมาหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วตีออกมาเป็นมิดได้ พร้อมกับปลุกเสกด้วยคาถาอาคม พระศรีธรรมยาตั้งใจว่าจะให้มิดได้นี้เป็นอาวุธคู่ใจของเพื่อน นอกจากมิดได้แล้วยังมีอาหารใส่ชะลอมนำไปฝากตามคำสั่งด้วย เมื่อเดินทางถึงประตูวัง พระศรีธรรมยาก็นำตราพระราชาแสดงให้ทหารวังดู จึงได้เข้าไปพบเพื่อนที่เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

พระศรีธรรมยานำของฝากออกมาให้ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินรับแต่เพียงยอดหวายเผากับเนื้ออย่างเท่านั้น ส่วนมิดได้ทรงรับสั่งว่า

“อาวุธแบบนี้ข้ามีมากกว่าและดีกว่านี้อีก เกลอลมยาเอากลับไปไว้ใช้เองก็แล้วกันนะ ข้าไม่รับหรอก ข้าจะให้เงินทองนี้แก่เกลอล จงรับไว้ด้วยนะ”

พระศรีธรรมยาพึงรับสั่งก็รู้สึกน้อยใจและเสียใจที่อุทิศสิ่งที่ตั้งใจทำมิดอย่างดี แต่พระเจ้าแผ่นดินไม่รับ จึงลากกลับมาก ระหว่างที่เดินออกมาจากที่เข้าเฝ้า พระศรีธรรมยาถือมิดได้เอาปลายมิดลากพื้น ความคมของมิดทำให้ท้องพระโรงแยกออกจากกันทันทีตามรอยมิดเป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก ต่อมาที่นั่นกลายเป็น “คลองตุ้ม” ในปัจจุบัน พระศรีธรรมยานำมิดไปโยนลงแม่น้ำใกล้กับพระราชวัง ทำให้น้ำบริเวณนั้นวนเป็นวงกลม เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบว่ามิดได้นั้นมรอาณุภาพมาก ก็มีรับสั่งให้ทหารดำน้ำลงไปงมมิด แต่ปรากฏว่าทหารทุกคนถูกมิดบาดคอตายหมด สถานที่นั้นจึงเรียกว่า “วังน้ำวน”

พระศรีธรรมยาปกครองประชาชนในเมืองภูมิพระราชทานด้วยความผาสุกจนสิ้นชีวิตถึงแม้ว่าท่านจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ดวงวิญญาณของท่านก็ยังคอยอยู่ดูแล ประชาชนในเมืองภูมิของท่านให้อยู่เย็นเป็นสุข ที่เมืองนี้ผู้ใดจะมาเก็บภาษีอากรจากราษฎรไม่ได้ จะต้องมีอันเป็นไปทุกคน สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะท่านไม่เคยเก็บภาษีอากรจากราษฎรเลยก็เป็นได้

ในปัจจุบันประชาชนชาวตำบลภูมิได้ตั้งศาลพ่อตาพระธรรมยาขึ้นที่วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ท่านได้อยู่อย่างสุขสบาย ในวันขึ้นปีใหม่ของทุกปี ชาวบ้านหนองเต่าจะทำพิธีทรงเจ้าพ่อตาพระธรรมยา และจัดงานฉลองอย่างเอิกเกริก ซึ่งถือว่าเป็นงานที่สนุกสนานอีกงานหนึ่งของชาวบ้านในตำบลนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระศรีธรรมยา สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 20 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระศรีธรรมยา

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหรือพระเจ้าข้างเฝือก ทรงสนพระทัยเพราะมีความเชื่อกันว่าหากกษัตริย์พระองค์ใดมีข้างเฝือกเข้ามาในแผ่นดินแล้วละก็ แสดงว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“เกลอถมยา ข้าอยากไปจับข้างเฝือกตัวนี้มากอย่างไม่เคยรู้สึกเช่นนี้มาก่อน ถ้าข้าไม่ได้จับมันแล้วละก็คงไม่มีความสุขไปตลอดชีวิต ข้าขอร้องเกิดนะเกลอถมยา เจ้าไปช่วยข้าจับอ้ายโพธิ์หางกร่างข้างเฝือกงานเฝือกตัวนี้กับข้าให้ได้เกิดนะ”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

ข่าวนายถมยาพบขี้ข้างหอมแล้วลือไปถึงกรุงศรีอยุธยาเมืองหลวงของไทย จนพระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหรือพระเจ้าข้างเฝือก ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับข่าวนี้ และอยากได้ข้างเฝือกตัวดังกล่าวมาครอบครอง ดังปรากฏข้อความว่า

“สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหรือพระเจ้าข้างเฝือก ทรงสนพระทัยเพราะมีความเชื่อกันว่าหากกษัตริย์พระองค์ใดมีข้างเฝือกเข้ามาในแผ่นดินแล้วละก็ แสดงว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสนพระทัยและอยากได้ช้างเผือกมาครอบครอง จึงปลอมตัวมาหานายถมยาพร้อมทั้งพุดคุยและเจรจาขอความช่วยเหลือให้นายถมยาพาไปหาช้างเผือกตัวที่ว่าในป่าแห่งหนึ่ง ดังปรากฏในข้อความว่า

“เกลอถมยา ช้าอยากไปจับช้างเผือกตัวนี้มากอย่างไม่เคยรู้สึกเช่นนี้มาก่อน ถ้าข้าไม่ได้จับมันแล้วละก็คงไม่มีความสุขไปตลอดชีวิต ข้าขอร้องเถิดนะ...เกลอถมยา เจ้าไปช่วยข้าจับอ้ายโพธิ์หางกว้างช้างเผือกงาเนียมตัวนี้กับข้าให้ได้เถิดนะ”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระศรีธรรมยา

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องพระศรีธรรมยา ชาวนายถมยาพบช้างเผือกหอม เล่าลือไปถึงกรุงศรีอยุธยาเมืองหลวงของไทย จนพระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหรือพระเจ้าช้างเผือก ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับชาวนี้อะไรและอยากได้ช้างเผือกตัวดังกล่าวมาครอบครอง จึงเกิดความขัดแย้งขึ้น เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพระศรีธรรมยา เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสนพระทัยและอยากได้ช้างเผือกมาครอบครองจึงปลอมตัวมาหานายถมยาพร้อมทั้งพุดคุยและเจรจาขอความช่วยเหลือให้นายถมยาพาไปหาช้างเผือกตัวที่ว่าในป่าแห่งหนึ่ง เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง พระศรีธรรมยา พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก

ตำนานเรื่องที่ 21

ตำนานจ่านกร้องจำการบุญ

จ่านกร้องกับจำการบุญ ทั้งสองมีชื่อเต็มว่า “จ่านกร้องเร่งรุ่ง” และ “จำการบุญเร่งรัด” จำหมายถึงหัวหน้า ตามตำนานกล่าวว่าจ่านกร้องกับจำการบุญ เป็นผู้สร้างเมืองพิษณุโลก ดังนี้

ในสมัยนครเชียงใหม่รุ่งเรือง มีเจ้าครองนครองค์หนึ่งนามว่า “พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก” ทรงอภิเษกสมรสกับ “พระนางประทุมเทวี” พระราชธิดาของพระเจ้าพสุจราช แห่งนครศรีสัตนาคนหุต พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกมีทหารเอกคู่พระทัยที่มีฝีมือเข้มแข็งคอยรับใช้ใกล้ชิด 2 นาย คือ จ่านกร้อง กับจ่าการบุญ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกกับพระนางประทุมเทวี ปกครองนครเชียงใหม่ด้วยความสุข สืบมา ไม่นานก็ให้กำเนิดพระราชโอรส 2 พระองค์ คือ “เจ้าไกรสรราช” กับ “เจ้าชาติสาคร” พระกุมารทั้งสองทรงเจริญวัยขึ้นตามลำดับและมีบุญญาธิการมาก

วันหนึ่ง ขณะที่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกและพระนางประทุมเทวีประทับอยู่ที่เมืองศรีสัตนาคนหุตนั้น พระองค์สุบินนิมิตว่า ใกล้ภูเขาพนมสมอ (เขาสมอแคว) ทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำไหลผ่าน เป็นบริเวณที่เจริญและอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะสร้างเมือง ประกอบกับพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างเมืองใหม่ให้พระราชโอรสครอง จึงให้ทหารเอกทั้งสองเดินทางไปเสาะหา ภูมิประเทศ

“จ่านกร้องกับจ่าการบุญ ข้าต้องการสร้างเมืองให้ลูกทั้งสองของข้าครองคนละเมือง เจ้าทั้งสองจงนำกองเกวียนพร้อมบริวารฝ่ายละ 500 คน เดินทางไปทางทิศตะวันออกของ เขาพนมสมอ ชัยภูมิที่เหมาะสมที่ข้าฝัน จงสร้างเมืองให้เสร็จ แล้วกลับมาบอกข้า” พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกตรัสสั่งทหารเอกทั้งสอง

จ่านกร้องกับจ่าการบุญรับบัญชาแล้วก็นำบริวารออกเดินทางไปค้นหาภูมิประเทศตามที่ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกประสงค์ เมื่อค้นพบแล้วก็หยุดตั้งกองเกวียนไว้ จ่านกร้องและจ่าการบุญออกสำรวจรอบๆ บริเวณพบว่า ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำมีพราหมณ์ตั้งบ้านเรือนอยู่ 150 หลัง ส่วนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำก็มีพราหมณ์ตั้งบ้านเรือนอยู่ 100 หลัง เช่นกัน ทั้งสองจึงตกลงสร้าง เมืองกันคนละฝั่งแม่น้ำ

“ท่านจ่าการบุญ เราทั้งสองก็รับพระบัญชาให้มาสร้างเมืองด้วยกันคนละเมือง บัดนี้เราก็ มีพบชัยภูมิที่เหมาะสมแล้ว เอาจังนี้ดีกว่าเรามาสร้างเมืองแข่งกัน ใครสร้างเสร็จก่อนผู้นั้นเป็น ผู้ชนะ ท่านจ่าการบุญสร้างเมืองทางฝั่งตะวันออก ส่วนข้าจะสร้างเมืองทางฝั่งตะวันตกเอง ดีไหมท่าน” จ่านกร้องเสนอความเห็น

“ตกลงท่านจ่านกร้อง ข้ารับคำท้าของท่าน แต่ชัยภูมิที่เราทั้งสองจะสร้างเมืองนี้ มีบ้านเรือนของพราหมณ์ตั้งอยู่ ข้าว่าเราทั้งสองควรไปขออนุญาตเขาก่อน ในฐานะที่เขาอยู่มาก่อน เราควรให้เกียรติเขา ดีไหมท่าน” จ่าการบุญเสนอแนะ

“นั่นซิ... ข้าเห็นด้วยกับท่าน ถ้าเช่นนั้นเราไปขออนุญาตท่านพราหมณ์ด้วยกันเดี๋ยวนี้เลย ดีกว่า” จ่านกร้องสนับสนุน

จ่านกร้อกับจ่าการบุญจึงเดินทางไปแสดงความเคารพคารวะพราหมณ์เจ้าของถิ่น แล้วแสดงตนให้รู้ว่าเป็นขุนนางเมืองเหนือ พร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ในการมาให้ทราบ พราหมณ์เจ้าของถิ่นอนุญาตและให้ความร่วมมือในการก่อสร้างเมืองทั้งสองเป็นอย่างดี เวลาผ่านไป 1 ปี 7 เดือน เมืองทั้งสองก็เสร็จสมบูรณ์พร้อมๆ กัน จ่าทั้งสองให้พราหมณ์เจ้าของถิ่นดูแลเมืองไว้ แล้วพากองเกวียนพร้อมทั้งบริวารกลับไปเฝ้าพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก

“ขอเดชะพระอาญาไม่พินเกล้า บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองสร้างเมืองใหม่เสร็จแล้ว พระเจ้าข้า ขออัญเชิญพระองค์ พระมเหสี พระราชโอรสทั้งสองพระองค์ พระญาติพระวงศ์ เสด็จไปทอดพระเนตรเมืองใหม่ด้วยพระเจ้าข้า”

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก พระนางปทุมเทวี เจ้าไกรสรราชและเจ้าชาติสาคร จึงเสด็จไปเมืองใหม่พร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ ข้าราชการบริวารทั้งหลาย โดยการนำของจ่าทั้งสอง ท่ามกลางการต้อนรับและอวยพรของพราหมณ์ทั้งปวง จากนั้น พราหมณ์ผู้ใหญ่ก็นำจ่านกร้อกับจ่าการบุญทำพิธีถวายเมืองใหม่แด่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก หลังจากรับมอบเมืองแล้ว พระองค์ทรงปรึกษากับพราหมณ์ผู้ใหญ่และเสนาอำมาตย์ในการตั้งชื่อเมือง ซึ่งพราหมณ์ผู้ใหญ่ก็กราบทูลว่า

“ขอเดชะพระอาญาไม่พินเกล้า พระองค์ทรงเสด็จมาถึงเมืองใหม่ในยาม “พระพิษณุ” ซึ่งเป็นยามศุภมงคลฤกษ์ยิ่งนัก ข้าพระพุทธเจ้ามีความเห็นว่า ควรจะตั้งชื่อเมืองว่า “พิษณุโลก” ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดพระเจ้าข้า”

“อืม! เป็นชื่อที่ดีมาก ข้าเห็นด้วยกับท่าน ข้าจะให้เจ้าไกรสรราชครองเมืองนี้ แล้วแต่งตั้งให้จ่านกร้อกับจ่าการบุญเป็นมหาอำมาตย์ซ้ายขวา ช่วยเจ้าไกรสรราชปกครองดูแลบ้านเมือง ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป” พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกเห็นดีด้วย

ด้วยคุณงามความดีของจ่านกร้อกับจ่าการบุญที่มีต่อเมืองพิษณุโลก ทางราชการจึงจัดสร้างอนุสรณ์ไว้เป็นที่ระลึกแก่ท่านทั้งสองคือ ถนนจ่านกร้อและโรงเรียนจ่านกร้ออยู่ทางด้านฝั่งตะวันตก ถนนจ่าการบุญและโรงเรียนจ่าการบุญอยู่ทางฝั่งตะวันออก ทั้งนี้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ระลึกถึงพระคุณของท่านสืบไป ตลอดกาลนาน

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จ่านกร้อจ่าการบุญ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 21 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จำนวนร่องจ่าการบุญ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“วันหนึ่ง ขณะที่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก และพระนางปทุมเทวีประทับอยู่ที่เมืองศรีสัตนาคนาน้อย พระองค์สุบินนิมิตว่า ใกล้เคียงเขาพนมสมอ (เขาสมอแควม) ทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำไหลผ่านเป็นบริเวณที่เจริญและอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะสร้างเมือง ประกอบกับพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างเมืองใหม่ให้พระราชโอรสครอง”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	“จำนวนร่องกับจ่าการบุญ ชำต้องการสร้างเมืองให้ลูกทั้งสองของข้าครองคนละเมือง เจ้าทั้งสองจงนำกองเกวียนพร้อมบริวาร ฝ่ายละ 500 คน เดินทางไปทางทิศตะวันออกของเขาพนมสมอ ชัยภูมิที่เหมาะสมที่ข้าฝัน จงสร้างเมืองให้เสร็จแล้วกลับมาบอกข้า”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก มีพระโอรสสององค์วันหนึ่งพระองค์ฝันว่าใกล้เคียงเขาพนมสมอเป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ จึงคิดอยากจะสร้างเมืองให้โอรสของตน ดังปรากฏข้อความว่า

“วันหนึ่ง ขณะที่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกและพระนางปทุมเทวีประทับอยู่ที่เมืองศรีสัตนาลัยนั้น พระองค์สุบินนิมิตว่า ไกล่ภูเขพนมสมอ (เขาสมอแคม) ทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำไหลผ่านเป็นบริเวณที่เจริญและอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะสร้างเมือง ประกอบกับพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างเมืองใหม่ให้พระราชโอรสครอง”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกมีความคิดอยากจะสร้างเมืองให้โอรสของคนครองกันคนละเมือง จึงมีรับสั่งให้ทหารคนสนิท คือ จ่านกร้องกับจ่าการบุญไปสร้างเมืองให้เสร็จ ดังปรากฏในข้อความว่า

“จ่านกร้องกับจ่าการบุญ เข้าต้องการสร้างเมืองให้ลูกทั้งสองของข้าครองคนละเมือง เจ้าทั้งสองจงนำกองเกวียนพร้อมบริวารฝ่ายละ 500 คน เดินทางไปทางทิศตะวันออกของเขพนมสมอ ชัยภูมิที่เหมาะสมที่ข้าฝัน จงสร้างเมืองให้เสร็จ แล้วกลับมาบอกข้า”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จ่านกร้องจ่าการบุญ

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องจ่านกร้องจ่าการบุญ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกมีพระโอรสสององค์วันหนึ่งพระองค์ฝันว่าไกล่ภูเขพนมสมอเป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ จึงคิดอยากจะสร้างเมืองให้โอรสของตน เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องจ่านกร้องจ่าการบุญ เมื่อพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกมีความคิดอยากจะสร้างเมืองให้โอรสของคนครองกันคนละเมือง จึงมีรับสั่งให้ทหารคนสนิท คือ จ่านกร้องกับจ่าการบุญไปสร้างเมืองให้เสร็จ เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง จ่านกร้อง จ่าการบุญ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 22

ตำนานน้ำตกแก่งนางคอย

เล่ากันว่าในสมัยก่อน บริเวณนี้ยังไม่มีน้ำตก แต่จะเป็นธารน้ำไหลและมีหน้าผาอยู่ จึงมักจะมีหนุ่มสาวมานั่งคุยกันเป็นคู่ๆ เพราะหน้าผานี้สวยมาก วันหนึ่งหญิงสาวคนหนึ่งมานั่งรอคนรัก เธอรอนานมาก แต่ฝ่ายชายก็ไม่มาตามนัดหมาย ด้วยความน้อยใจและเสียใจเธอก็กระโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีใครมาเที่ยวบริเวณนี้อีก ดวงวิญญาณของหญิงสาวผู้โกรธแค้นคนรักจึงทำให้น้ำป่าไหลหลากลงมาท่วมบริเวณหน้าผาจนหน้าผาล่มกลายเป็นธารน้ำและน้ำตกที่สวยงามมากแต่ก็ยังมีใครกล้าไปเที่ยวน้ำตกนี้ จนกระทั่งพ่อแม่ของหญิงสาวมาสร้างศาลเพียงตาและเชิญวิญญาณลูกสาวเข้าอยู่ที่ศาลนั้น ทำให้ไม่มีความน่ากลัวอีกต่อไป ตั้งแต่นั้นมาน้ำตกแห่งนี้ก็มีคนไปเที่ยวชมเสมอ และมีชื่อว่า น้ำตกแก่งนางคอย หรือปัจจุบันเรียกว่าน้ำตกแก่งโสกา

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง น้ำตกแก่งนางคอย สรุปได้ดังนี้

ตาราง 22 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง น้ำตกแก่งนางคอย

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม	“วันหนึ่งหญิงสาวคนหนึ่งมานั่งรอคนรัก เธอรอนานมากแต่ฝ่ายชายก็ไม่มาตามนัดหมาย”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น	“ด้วยความน้อยใจและเสียใจเธอก็กระโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม หญิงสาวคนมานั่งรอคนรักที่น้ำตก เธอรอนานมากแต่คนรักก็ยังไม่มาตามนัด จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างหญิงสาวกับคนรัก ดังปรากฏข้อความว่า

“วันหนึ่งหญิงสาวคนหนึ่งมานั่งรอคนรักเธอรอนานมากแต่ฝ่ายชายก็ไม่มาตามนัดหมาย”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น เมื่อคนรักของหญิงสาวไม่มาตามที่นัดหมายกันไว้ด้วยความน้อยใจและเสียใจหญิงสาวจึงแก้ปัญหามาโดยการกระโดดหน้าผาดังปรากฏในข้อความว่า

“ด้วยความน้อยใจและเสียใจเธอจึงกระโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น เรื่อง น้ำตกแก่งนางคอย

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จากคำานานเรื่องน้ำตกแก่งนางคอย หญิงสาวคนมานั่งรอคนรักที่น้ำตก เธอรอนานมากแต่คนรักก็ยังไม่มาตามนัด จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างหญิงสาวกับคนรัก เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหามาโดยการลงโทษตนเองหรือผู้อื่น จากคำานานเรื่องน้ำตกแก่งนางคอย เมื่อคนรักของหญิงสาวไม่มาตามที่นัดหมายกันไว้ด้วยความน้อยใจและเสียใจหญิงสาวจึงแก้ปัญหามาโดยการกระโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย เป็นการแก้ไขปัญหามาโดยการลงโทษตนเอง

จากการวิเคราะห์คำานานท้องถื่น เรื่อง น้ำตกแก่งนางคอย พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหามาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหามาโดยการลงโทษตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

คำานานเรื่องที่ 23

คำานานบ้านบึงพระ

ยังมีหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีบึงขนาดใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน บึงนี้จะมีน้ำอยู่ตลอดทั้งปีไม่เคยแห้ง อยู่มาวันหนึ่ง ได้มีสองตายายผู้มีอาชีพทอดแหปลาได้พายเรือทอดแหที่กลางบึงแล้วแหไปติดเอาเศียรพระพุทธรูปเข้า ทำอย่างไรรู้ก็ไม่หลุด ทั้งสองตกใจมาก จึงวิ่งไปบอกเพื่อนบ้านให้ไปช่วยกันดึงพระพุทธรูปขึ้นจากบึง เพื่อที่จะได้นำไปประดิษฐานไว้ที่วัด ชาวบ้านพากันมาดึงพระพุทธรูปอย่างล้นหลาม แต่พยายามเท่าไรๆ ก็ไม่สามารถดึงขึ้นมาได้ ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุอันใด

ต่อมาฝนได้ตกลงมาอย่างหนักจนน้ำท่วมบึง ทำให้พระพุทธรูปจมลงไปอีก จมลงไปเรื่อยๆจนกระทั่งมิดองค์ ตั้งแต่นั้นมาเรื่องที่จะเอาพระพุทธรูปขึ้นจากบึงก็ไม่มีอะไรต้องพูดกันอีก เพราะไม่มีวันที่จะเอาขึ้นมาได้อีกแล้ว

ในปัจจุบันมีชาวบ้านเล่ากันว่า บางวันเราจะได้ยินเสียงดนตรีไทย ส่งเสียงบรรเลง ขับกล่อม ดังมาจากทางบึงนั้น เหมือนกับว่ามีงานฉลองอะไรหรือจัดงานอะไรขึ้นมาทำนองนั้น

ที่ตรงนั้นได้ถูกชาวบ้านพากันเรียกว่า บ้านบึงพบพระ อาศัยเหตุที่ชาวบ้านพบพระในบึง แล้วไม่สามารถนำขึ้นมาประดิษฐานในวัดได้

ภายหลังที่ตรงนั้น คือบ้านบึงพระนั้นได้เป็นชื่อของตำบล ชื่อตำบลบึงพระ อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ้านบึงพระ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 23 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ้านบึงพระ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"แหไปติดเอาเศียรพระพุทธรูปเข้าทำ อย่างไรก็ไม่หลุด ทั้งสองตกใจมาก"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	"จึงวิ่งไปบอกเพื่อนบ้านให้ไปช่วยกันดึง พระพุทธรูปขึ้นจากบึง เพื่อที่จะได้นำไป ประดิษฐานไว้ที่วัด"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

วันหนึ่งได้มีสองตายายผู้มีอาชีพทอดแหปลาได้พ่ายเรือทอดแหที่กลางบึงแล้วแหไปติดกับอะไรบางอย่าง จึงเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างตายายกับสิ่งของบางอย่าง ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม ดังปรากฏในข้อความว่า

"แหไปติดเอาเศียรพระพุทธรูปเข้า ทำอย่างไรก็ไม่หลุด ทั้งสองตกใจมาก"

2. แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

แนวทางการแก้ไข้ปัญหาของตายาย ได้แก่

2.1 การแก้ไข้ปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อแห่ไปติดเอาเศียรพระพุทธรูปเข้า ทำอย่างไรก็ไม่หลุด ทั้งสองตกใจมาก จึงไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการแก้ไข้ปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

"จึงวิ่งไปบอกเพื่อนบ้านให้ไปช่วยกันดึงพระพุทธรูปขึ้นจากบึง เพื่อที่จะได้นำไปประดิษฐานไว้ที่วัด"

**สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ้านบึงพระ
ความขัดแย้ง**

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องบึงพระ สองตายายผู้มีอาชีพทอดแหปลาได้พายเรือทอดแหที่กลางบึงแล้วแห่ไปติดกับอะไรบางอย่าง จึงเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างตายายกับสิ่งของบางอย่าง เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไข้ปัญหา

แก้ไข้ปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องบึงพระ เมื่อแห่ไปติดเอาเศียรพระพุทธรูปเข้า ทำอย่างไรก็ไม่หลุด ทั้งสองตกใจมาก จึงไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เป็นการแก้ไข้ปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ้านบึงพระ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไข้ปัญหาที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไข้ปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

ตำนานเรื่องที่ 24

ตำนานถ้ำใหญ่น้ำหนาวพญานาคแห่งเพชรบูรณ์

อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จัดเป็นอุทยานที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันหลากหลาย และมีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี โดยหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวก็คือ "ถ้ำใหญ่น้ำหนาว" หรือ "ถ้ำน้ำริน"

ถ้ำแห่งนี้มีตำนานเกี่ยวกับพญานาคเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ในอดีตก่อนที่จะมีบ้านห้วยลาดบริเวณนี้มีหมู่บ้านเก่าแก่อยู่หมู่บ้านหนึ่ง ชาวหมู่บ้านนี้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เมื่อถึงเดือนหก (เดือนพฤษภาคม) ของทุกปีจะมีการทำบุญเดือนหก สมัยนั้นมีความเชื่อ

กันว่าบริเวณถ้ำใหญ่มีทางเดินที่สามารถเข้าสู่เมืองบาดาลได้ ทุกๆ ปีพญานาคและบริวารจะแปลงกายเป็นมนุษย์รูปร่างงดงามทั้งชาย-หญิง และแต่งกายอย่างงดงามโดยทุกคนจะถือขันทองคำใส่อาหารมาร่วมทำบุญเดือนหกกับชาวบ้านที่วัดบ้านธาตุ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของถ้ำใหญ่ไปประมาณ 500 เมตร

แต่อยู่มาปีหนึ่งหลังการทำบุญเสร็จสิ้น ปรากฏว่าขันทองคำของพญานาคได้หายไปหนึ่งใบ พญานาคและบริวารต่างพากันออกค้นหาขันทองคำใบนั้น และสอบถามจากพระสงฆ์สามเณร รวมทั้งพวกชาวบ้าน แต่ก็ไม่มีใครได้เห็นหรือยอมรับว่านะขันทองคำใบนั้นไป ซึ่งตามความจริงแล้วมีสามเณรรูปหนึ่งเป็นผู้ขโมยทองคำใบนั้นไป

เมื่อพญานาคไม่สามารถค้นหาขันทองคำได้จึงโกรธมากแล้วก็ประกาศจะไม่มาทำบุญร่วมกับชาวบ้านนี้อีกตลอดไป พร้อมกับแปลงร่างจากมนุษย์กลายเป็นพญานาคพากันเลื้อยหายเข้าไปในถ้ำใหญ่เกิดเป็นเสียงก้องกัมปนาทและพื้นพสุธาไหวไหว ทำให้พระสงฆ์ สามเณร และชาวบ้านต่างพากันวิ่งหนี และแผ่นดินที่ตั้งของวัดบ้านธาตุและบริเวณใกล้เคียงได้ดูดกลืนผู้คนทั้งพระสงฆ์ สามเณร พร้อมทั้งชาวบ้านอีก 50 ครอบครัวหายไป ส่วนสามเณรที่ขโมยขันทองคำไปได้วิ่งหนีอย่างสุดชีวิตไปทางหน้าถ้ำเพื่อที่จะขึ้นถ้ำใหญ่ เมื่อก้าวได้ 7-8 ก้าวแผ่นดินก็ได้ทรุดตัวลงอย่างรวดเร็วเป็นหลุมลึกมาก ซึ่งต่อมาจึงเรียกหลุมหรืออุโมงค์นี้ว่า “หลุมเณร” หรือ “หลุมหิน” มาจนถึงปัจจุบัน

และนั่นก็คือตำนานของถ้ำใหญ่ที่เล่าขานสืบกันต่อมา จนเกิดเป็นประเพณีท้องถิ่นนั่นก็คือ งานบุญบั้งไฟเพื่อบูชาพญานาค (พระยาแถน) ที่จัดขึ้นในเดือนแปดของทุกๆ ปีเพื่อให้เจ้าพ่อปกปักรักษาและให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีงานเลี้ยงประจำปี “เจ้าพ่อถ้ำใหญ่” ที่จัดขึ้นในเดือนหกของทุกๆ ปี เจ้าพ่อถ้ำใหญ่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งถ้ำใหญ่น้ำหนาวที่ชาวบ้านละแวกนั้นต่างเคารพศรัทธา ซึ่งเชื่อกันว่า เจ้าพ่อถ้ำใหญ่ก็คือพญานาคนั่นเอง

นอกจากตำนานเกี่ยวกับพญานาคแล้ว ภายในถ้ำใหญ่น้ำหนาวยังเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยมากมาย อีกทั้งภายในถ้ำยังมีลำธาร ธรรมชาติที่มีน้ำใสเย็นจัดตลอดทั้งปี ไหลออกมาจากปากถ้ำไม่เคยเหือดแห้ง

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ถ้ำใหญ่น้ำหนาวพญานาคแห่งเพชรบูรณ์ สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 24 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ถ้ำใหญ่หน้าหนองพญานาคแห่งเพชรบูรณ์

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“แต่อยู่มาปีหนึ่งกลางการทำบุญเสร็จสิ้น ปรากฏว่าขันทองคำของพญานาคได้ หายไปหนึ่งใบ”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	“พญานาคและบริวารต่างพากันออก ค้นหาขันทองคำใบนั้น และสอบถามจาก พระสงฆ์ สามเณร รวมทั้งพวกชาวบ้าน”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

พญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์เพื่อมาร่วมทำบุญในเดือนหกโดยถือขันทองคำใส่อาหารมาด้วยแต่เมื่อเสร็จพิธีทำบุญขันทองคำของพญานาคได้หายไปพญานาคจึงโกรธมากดังปรากฏข้อความว่า

“แต่อยู่มาปีหนึ่งกลางการทำบุญเสร็จสิ้น ปรากฏว่าขันทองคำของพญานาคได้หายไปหนึ่งใบ”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อขันทองคำของพญานาคหายไป พญานาคและบริวารจึงช่วยกันหาขันทองคำใบนั้น ดังปรากฏในข้อความว่า

“พญานาคและบริวารต่างพากันออกค้นหาขันทองคำใบนั้น และสอบถามจากพระสงฆ์ สามเณร รวมทั้งพวกชาวบ้าน”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ถ้ำใหญ่ น้ำหนาวพญานาคแห่งเพชรบูรณ์

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องพญานาคแห่งเพชรบูรณ์ พญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์เพื่อมาร่วมทำบุญในเดือนหกโดยถือขันทองคำใส่อาหารมาด้วย แต่เมื่อเสร็จพิธีทำบุญขันทองคำของพญานาคได้หายไปพญานาคจึงโกรธมากจึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างพญานาคกับมนุษย์ เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องพญานาคแห่งเพชรบูรณ์ เมื่อขันทองคำของพญานาคหายไป พญานาคและบริวารจึงช่วยกันหาขันทองคำใบนั้น เป็นการแก้ไข ปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ถ้ำใหญ่น้ำหนาวพญานาคแห่งเพชรบูรณ์ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 25

ตำนานเมืองศรีเทพ

ที่บนเขาใกล้เมืองศรีเทพ มีฤๅษีสองตนเป็นเพื่อนรักกันมากสร้างกุฏิอยู่ใกล้กัน ฤๅษีคนหนึ่งชื่อตาวัว อีกคนหนึ่งชื่อตาไฟ มีลูกศิษย์เป็นลูกของท้าวพระยาผู้ครองเมืองศรีเทพ วันหนึ่ง ฤๅษีตาไฟบอกกับลูกของท้าวพระยา ผู้เป็นศิษย์ว่า น้ำในบ่อสองบ่อนี้เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ใครได้อาบน้ำในบ่อหนึ่งก็จะตาย แต่ถ้าเอาน้ำอีกบ่อหนึ่งมารด ก็จะฟื้นขึ้นมาใหม่ได้ เมื่อได้ฟังดังนั้นลูกของท้าวพระยาไม่เชื่อที่ฤๅษีเล่า จึงบอกให้ฤๅษีตาไฟทดลองให้ตนดูว่าน้ำในบ่อนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง ฤๅษีตาไฟจึงตกลงจะทดลองให้ดู แต่ขอมั่นสัญญา จากลูกท้าวพระยานั้นว่า เมื่อฤๅษีตาไฟตายลูกท้าวพระยาจะต้องเป็นผู้เอาน้ำบ่อที่สองมารดให้คืนชีวิตใหม่ ลูกท้าวพระยาก็ตกลงให้คำมั่นสัญญาดังนั้นฤๅษีตาไฟก็ลงไปบ่อที่หนึ่ง แต่ฤๅษีตาไฟต้องตายไป เพราะศิษย์ขาดความซื่อตรงไม่ทำตามสัญญา คือ ไม่เอาน้ำบ่อที่สองมารดให้ กลับหนีไปในเมืองเสีย

กล่าวถึงฤๅษีตาวัวเคยไปมาหาสู่กับฤๅษีตาไฟอยู่เสมอ รู้สึกผิดสังเกตที่ไม่เห็นฤๅษีตาไฟมาเยี่ยมเยียนก็ออกไปตามหา เมื่อผ่านบ่อน้ำที่ใครอาบน้ำบ่อนี้ตาย ฤๅษีตาวัวเห็นน้ำในบ่อเดือดพล่านก็ทราบว่ามีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นและค้นพบศพฤๅษีตาไฟในบ่อน้ำนั้น ฤๅษีตาวัวจึงรีบไปตักน้ำอีกบ่อหนึ่งมารดซากศพของฤๅษีตาไฟ ฤๅษีตาไฟฟื้นคืนชีวิตจึงเล่าเรื่องที่เป็นมาให้ฤๅษีตาวัว

ฟังแล้วว่าจะต้องแก้แค้นลงโทษลูกของท้าวพระยาให้หนัก และจะลงโทษประชาชนทั้งหมดที่อยู่ใกล้เมือง และในเมืองอีกด้วย ฤๅษีดาวัวเตือนสติว่าอย่าลงโทษรุนแรงถึงขั้นนั้นเลยแต่ฤๅษีดาวัวไม่ฟัง จากนั้นจึงนิมิตว่าตัวหนึ่งขึ้นมาเอาพิฆร่ายบรรจุในท้องว่าจันเต็ม แล้วจึงปล่อยวักกายสิทธิ์ให้เดินรอบเมืองชู้คำรามด้วยเสียงอันกึกก้องตลอดเวลา ยามประตูเมืองเห็นผดสังเกตก็รีบปิดประตูเมืองทันที วักกายสิทธิ์เข้าเมืองไม่ได้ จึงเดินวนเวียนอยู่รอบหน้าประตูเมือง พอประตูเมืองเปิดวักกายสิทธิ์ซึ่งคอยที่อยู่แล้วนั้นก็ตรงรี่เข้าไปในเมือง พอถึงกลางใจเมือง ท้องวักกายสิทธิ์ก็ระเบิดแตกออก พิฆร่ายแรงที่อยู่ในท้องว่าไหลพุ่งทำลายคนในเมืองศรีเทพตายหมด เมืองศรีเทพจึงเป็นเมืองร้างตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมา

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองศรีเทพ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 25 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองศรีเทพ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“เมื่อได้ฟังดังนั้นลูกของท้าวพระยาไม่เชื่อที่ฤๅษีเล่า”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์	“เมื่อได้ฟังดังนั้นลูกของท้าวพระยาไม่เชื่อที่ฤๅษีเล่า จึงบอกให้ฤๅษีดาวัวทดลองให้ตนดูว่าน้ำในบ่อนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง ฤๅษีดาวัวได้มีลูกศิษย์อยู่หนึ่งคนเป็นลูกของท้าวพระยาผู้ครองเมืองศรีเทพ วันหนึ่งฤๅษีดาวัวได้เล่าให้ศิษย์ของตนฟังว่า มีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่สองบ่อ บ่อหนึ่งใครลงไปอาบแล้วจะตาย อีกบ่อหนึ่งหนึ่งเอามาอาบก็จะฟื้นแต่ศิษย์เมื่อได้ฟังก็ไม่เชื่อฤๅษีจึงเกิดความขัดแย้งในตัวเองว่าจะจริงได้อย่างไร ดังปรากฏข้อความว่า

“เมื่อได้ฟังดังนั้นลูกของท้าวพระยาไม่เชื่อที่ฤๅษีเล่า”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ ลูกของท้าวพระยาผู้ครองเมืองศรีเทพไม่เชื่อในสิ่งที่ฤๅษีเล่า ตนจึงคิดแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์ให้เห็นกับตาว่าน้ำในบ่อที่ฤๅษีพูดถึงนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อได้ฟังดังนั้นลูกของท้าวพระยาไม่เชื่อที่ฤๅษีเล่า จึงบอกให้ฤๅษีตาไฟทดลองให้ตนดูว่าน้ำในบ่อนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองศรีเทพ ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องเมืองศรีเทพ ฤๅษีตาไฟจึงเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่ามีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่สองบ่อ แต่ลูกศิษย์ไม่เชื่อจึงเกิดความขัดแย้งกับตัวเองว่าน้ำนั้นศักดิ์สิทธิ์จริงหรือเป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ จากตำนานเรื่องเมืองศรีเทพ เมื่อลูกศิษย์เกิดความขัดแย้งเขาจึงคิดแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์ให้เห็นกับตาว่าน้ำในบ่อนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง โดยให้ฤๅษีตาไฟลงไปอาบน้ำในบ่อนั้น เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพิสูจน์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองศรีเทพ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 26

ตำนานอัมพระดำน้ำ

เมื่อประมาณ 400 ปีที่ผ่านมา มีชาวเพชรบูรณ์กลุ่มหนึ่งมีอาชีพประมง อยู่ในลำน้ำป่าสัก อยู่มาวันหนึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ได้ออกหาปลาตามปกติเช่นทุกวัน เผลอวันนั้นเกิดเหตุการณ์ประหลาดตั้งแต่เช้าถึงบ่าย ไม่มีใครจับปลาได้เลยสักตัว คล้ายกับว่าใต้พื้นน้ำไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ สร้างความงุนงงแก่พวกเขาเป็นอย่างมาก ต่างพากันนั่งปรึกษาวางจะทำประการใดดี กระแสน้ำในแม่น้ำนั้นหยุดไหลนิ่งอยู่กับที่ จากนั้นก็ค่อยๆ มีพรายน้ำผุดขึ้นมาทีละน้อย จนทวีมากขึ้น มองดูคล้ายกับน้ำกำลังเดือดอยู่บนเตาไฟ ไม่นานก็เปลี่ยนเป็นวังน้ำวนใหญ่และลึกมาก ทุกคนต่างมองดูด้วยความมึนงง ไม่สามารถรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เหตุการณ์ดำเนินไป จนกระทั่งกระแสน้ำวนแห่งนั้นได้เริ่มคืนสู่สภาพเดิมและดูเอาพระพุทธรูปองค์หนึ่งขึ้นมาจากใต้พื้นน้ำแห่งนั้น ลอยขึ้นมาอยู่บนผิวน้ำ มีการดำผุดดำว่ายอยู่ตลอดเวลาเหมือนอาการของเด็กเล็กที่กำลังเล่นน้ำ จึงทำให้ชาวประมงกลุ่มนั้นได้ประจักษ์ถึงความศักดิ์สิทธิ์ ต่างพากันลงไปอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นมา

ประดิษฐานบนบกให้ผู้คนทั้งหลายได้กราบไหว้สักการบูชา และพร้อมใจกันอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดไตรภูมิในปัจจุบันในปีต่อมา พอถึงเทศกาลสารทไทย พระพุทธรูปที่ถูกอัญเชิญขึ้นมาไว้ที่วัดได้หายไปอย่างไร้ร่องรอย ชาวบ้านชาวเมืองก็ออกตามหากันไปทุกที่ ในที่สุดก็ไปพบพระพุทธรูปตรงบริเวณที่พบครั้งแรกและกำลังดำผุดดำว่ายอยู่พอดี จึงได้อัญเชิญมาอีกครั้ง

ตั้งแต่บัดนั้นมาเมื่อถึงเทศกาลสารทไทย วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบของทุกปีภายหลังจากถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสงฆ์แล้ว เจ้าเมืองเพชรบูรณ์พร้อมด้วยข้าราชการ ตลอดจนประชาชนในเมืองเพชรบูรณ์จะร่วมกันอัญเชิญพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ไปทำพิธีสงฆ์ที่วัดมะขามแพบ ตรงที่พบครั้งแรกเป็นประจำทุกปี หากปีใดน้ำน้อยเข้าไปไม่ได้จะอัญเชิญไปสงฆ์ที่วัดโบสถ์ชนะมาร ซึ่งอยู่ทางเหนือเมืองเพชรบูรณ์แล้วถวายนามท่านว่า "พระพุทธรุทธมหาธรรมราชา"

บริเวณที่ชายชาวประมงนั่งปรึกษากันอยู่นั้น ปัจจุบันคือบริเวณวังมะขามแพบ คำว่ามะขามแพบนั้นหมายถึง ไม้ระก้านั่นเอง บริเวณดังกล่าวอยู่ทางทิศเหนือของเมืองเพชรบูรณ์

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง อุ่มพระดำน้ำ สรุปได้ดังนี้

**ตาราง 26 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง อุ่มพระดำน้ำ**

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม	"อยู่มาวันหนึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ได้ออกไปล่าตามปกติเช่นทุกวัน เผอิญวันนั้นเกิดเหตุการณ์ประหลาดตั้งแต่เช้าถึงบ่าย ไม่มีใครจับปลาได้เลยสักตัว คล้ายกับว่าใต้พื้นน้ำไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ สร้างความงุนงงแก่พวกเขา"	1

ตาราง 26 (ต่อ)

2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยธรรมชาติ	<p>“กระแสน้ำในแม่น้ำนั้นหยุดไหลนิ่งอยู่กับที่ จากนั้นก็ค่อยๆ มีพรายน้ำผุดขึ้นมาทีละน้อย จนทวีมากขึ้น มองดูคล้ายกับน้ำกำลังเดือดอยู่บนเตาไฟ ไม่นานก็เปลี่ยนเป็นวังน้ำวนใหญ่และลึกมาก ทุกคนต่างมองดูด้วยความมึนงง ไม่สามารถรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น เหตุการณ์ดำเนินไป จนกระทั่งกระแสน้ำวนแห่งนั้นได้เริ่มคืนสู่สภาพเดิมและดูเอาพระพุทธรูปองค์หนึ่งขึ้นมาจากใต้พื้นน้ำแห่งนั้น ลอยขึ้นมาอยู่เหนือผิวน้ำ”</p>	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม เมื่อชาวประมงกลุ่มหนึ่งได้ออกหาปลาตั้งแต่เช้า แต่ไม่มีใครในกลุ่มจับปลาได้แม้แต่ตัวเดียว จึงคิดว่าคงจะมีอะไรในน้ำดลบันดาลให้ปลาไม่มีเหมือนทุกๆ วัน ดังปรากฏข้อความว่า

“อยู่มาวันหนึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ได้ออกหาปลาตามปกติเช่นทุกวัน เผอิญวันนั้นเกิดเหตุการณ์ประหลาดตั้งแต่เช้าถึงบ่าย ไม่มีใครจับปลาได้เลยสักตัว คล้ายกับว่าใต้พื้นน้ำไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ สร้างความมึนงงแก่พวกเขา”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยธรรมชาติ กระแสน้ำนั้นได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ จากนั้นก็มีพรายน้ำผุดขึ้นมาคล้ายน้ำเดือด ไม่นานก็เปลี่ยนเป็นน้ำวนขนาดใหญ่และลึกและได้ดูเอาพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขึ้นมาจากแม่น้ำ มีอาการดำผุดดำว่ายอยู่นานเหมือนเด็กเล่นน้ำ ชาวบ้านจึงได้ประจักษ์และหายสงสัย ดังปรากฏในข้อความว่า

“กระแสน้ำในแม่น้ำนั้นหยุดไหลนิ่งอยู่กับที่ จากนั้นก็ค่อยๆ มีพรายน้ำผุดขึ้นมาทีละน้อย จนทวีมากขึ้น มองดูคล้ายกับน้ำกำลังเดือดอยู่บนเตาไฟ ไม่นานก็เปลี่ยนเป็นวังน้ำวนใหญ่และลึกมาก ทุกคนต่างมองดูด้วยความมึนงง ไม่สามารถรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น เหตุการณ์ดำเนินไปจนกระทั่งกระแสน้ำวนแห่งนั้นได้เริ่มคืนสู่สภาพเดิมและดูเอาพระพุทธรูปองค์หนึ่งขึ้นมาจากใต้พื้นน้ำแห่งนั้น ลอยขึ้นมาอยู่เหนือผิวน้ำ”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองศรีเทพ อัมพระดำน้ำ

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จากตำนานเรื่องอัมพระดำน้ำ เมื่อกลุ่มชาวประมงได้ออกหาปลาตามปกติ แต่วันนี้กลับไม่มีใครหาปลาได้แม้แต่ตัวเดียว จึงเกิดความประหลาดใจและความขัดแย้งเกิดขึ้น เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยธรรมชาติ จากตำนานเรื่องอัมพระดำน้ำ เมื่อกระแสน้ำเดือดคล้ายกับมีพรายน้ำแล้วสักพักก็เปลี่ยนเป็นน้ำวนขนาดใหญ่ และพาพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขึ้นมาจากแม่น้ำ ทำให้คนหาปลารู้สาเหตุที่จับปลาไม่ได้ในวันนี้ เป็นการแก้ไขปัญหาโดยธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง อัมพระดำน้ำ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายในกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยธรรมชาติ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

ตำนานเรื่องที่ 27

ตำนานเขานางคำ

นายร่วง หรือพระร่วงผู้มีวิชาสิทธิ์แอบไปหลงรักนางคำสาวสวยที่สุดในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง นายร่วง พยายามตามตื้อนางคำเพื่อให้นางเห็นใจแต่ก็มิได้ผล นางคำได้ออกอุบายโดยการชวนนายร่วงดำนากัน ถ้านายร่วงชนะนางคำจะยอมแต่งงานด้วย แต่ถ้านายร่วงแพ้ต้องเลิกยุ่งเกี่ยวกับนาง นายร่วงตอบตกลงและนัดแนะวันแข่งขันดำนากัน เมื่อถึงวันแข่งขันนายร่วงก็แต่งตัวเสียใก้แล้วมายืนดูนางคำดำนากัน นางคำเริ่มลงมือดำนากันเกือบจะ เสร็จนายร่วงก็ไม่มีทำที่ว่าจะลงมือดำนากันเลย นางคำแปลกใจมากเพราะไม่มีวิธีแหว่นานายร่วงจะลงมือดำนากัน จึงตะโกนถามว่าเมื่อไรจะลงมือดำนากันสักที นายร่วงยืนยิ้มกริ่มดูนางคำดำนากันมาตั้งแต่ต้นพลางคิดในใจว่าแค่คิดใจเดียวก็เสร็จแล้วเพราะตนเองเป็นผู้มีวิชาสิทธิ์ ในที่สุดนางคำก็ตะโกนถามนายร่วงด้วยประโยคเดิมอีก

นายรุ่งได้ฟังดังนั้นก็จึงตะโกนตอบนางคำไปว่า เอล่ะ ต่อไปนี้ข้าจะดำเนินแล้วนะ เอานางเต็มไปด้วย ต้นกล้าทั้งแปลงเดี๋ยวนี้ พอพูดจบก็มี ต้นกล้าเต็มท้องนา นางคำตกใจมากที่เห็นต้นกล้าเต็มท้องนา จึงตะโกนว่า นายรุ่งเป็นคนขี้โกง เมื่อนายรุ่งทวงสัญญา นางก็บ้ายเบียงโดยอ้างว่าไม่เห็น นายรุ่งลงมือ ดำนาเลย แล้ววิ่งหนีขึ้นไปแอบในถ้ำ แล้วนำผ้าถุงมาปิดปากถ้ำไว้ เพื่อไม่ให้ นายรุ่งเข้าไปในถ้ำ นายรุ่ง พยายามอ้อนวอนให้นางคำออกมาจากถ้ำเท่าไร ก็ไม่เป็นผล จึงสาปให้นางคำอยู่ในถ้ำตลอดไป ชาวบ้าน จึงเรียกเขาว่า เขา นางคำ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบัน เขา นางคำอยู่ที่อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขา นางคำ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 27 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขา นางคำ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"นางคำได้ออกอุบายโดยการชวนนายรุ่ง ดำนาแข่งกัน ถ้านายรุ่งชนะนางคำจะยอมแต่งงานด้วย แต่ถ้านายรุ่งแพ้ต้องเลิกยุ่งเกี่ยวกับนาง"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา	"นายรุ่งยืนยันยึดมั่นดูนางคำดำเนินมา ตั้งแต่ต้นพลางคิดในใจว่าแค่จิตใจเดียวก็เสร็จแล้วเพราะตนเองเป็นผู้มีวิชาสิทธิ์"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม นายรุ่งแอบไปหลงรักสาวสวยในหมู่บ้านคนหนึ่ง ชื่อว่านางคำ นายรุ่งพยายามตามแต่ก็ไม่ได้ผล จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างนายรุ่งกับนางคำ ดังปรากฏข้อความว่า "นางคำได้ออกอุบายโดยการชวนนายรุ่งดำเนินแข่งกัน ถ้านายรุ่งชนะนางคำจะยอมแต่งงานด้วย แต่ถ้านายรุ่งแพ้ต้องเลิกยุ่งเกี่ยวกับนาง"

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา เมื่อนางคำไม่ได้ทำนายร่วงแข่งดำนา นายร่วงผู้มีวาจาสิทธิ์จึงคิดจะเอาชนะนางคำโดยใช้วาจาสิทธิ์ของตน จึงไม่ยอมลงไปดำนาได้ แต่ยื่นดูนางคำ ดังปรากฏในข้อความว่า “นายร่วงยื่นยิ้มกริ่มดูนางคำดำนามาตั้งแต่ต้นพลางคิดในใจว่าแค่จิตใจเดียวก็เสร็จแล้วเพราะตนเองเป็นผู้มีวาจาสิทธิ์”

ความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขานางคำ

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องเขานางคำ นายร่วงไปหลงรักสาวสวยของหมู่บ้านมีชื่อนางคำ แต่นางคำไม่ได้รักนายร่วงไม่ว่านายร่วงจะตามตื้อสักเท่าไรก็ไม่เป็นผล จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่งนายร่วงกับนางคำ

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องเขานางคำ เมื่อนางคำทำนายร่วงเรื่องดำนาแข่งกันถ้านายร่วงแพ้ต้องเลิกยุ่งกับนาง แต่ถ้าชนะนางก็จะยอมแต่งงานด้วย นายร่วงจึงคิดว่าจะเอาชนะนางคำเป็นด้วยวาจาสิทธิ์ของตน เป็นการแก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขานางคำ สรุปประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ มีความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง มีการแก้ไขปัญหโดยใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 28

ตำนานนางเมลิ้นดำ

นางเมลิ้นดำเป็นยักษ์ที่มีอิทธิฤทธิ์ ได้เดินทางมาเห็นเกาะกลางน้ำ (ปัจจุบัน คือ เกาะวัดตระพังทองเมืองเก่า) ซึ่งภายในบริเวณเกาะมีสมบัติ คือ เงิน ทอง เพชร พลอยต่างๆ มากมายอยู่บนเรือ 2 ลำ อีลา หรืออาจเป็นเรือสุวรรณหงส์ซึ่งยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นเรืออะไรกันแน่ นางเมลิ้นดำเห็นสมบัติก็เกิดความอยากได้และหวงมากจึงไปเกณฑ์คนมาสร้างโบสถ์เพื่อทับสมบัตินั้นไว้ ถ้าคนไหนไม่ทำหรือหยุดทำนางก็จะตัดนิ้ว โดยให้เสร็จภายในหนึ่งคืน และเมื่อโบสถ์เสร็จจะเห็นว่าโบสถ์หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งผิดแปลกไปจากโบสถ์อื่นๆ ไป และโบสถ์ก็มีชื่อแปลก คือ น้ำจะไม่ท่วมหรือท่วมไม่ถึง เพราะเกาะที่โบสถ์ตั้งอยู่ลอยเหนือน้ำได้

และสมัยต่อมามีท่านเจ้าคุณนุ่นชาวหม่มขาวมาสร้างเรือนบนเกาะแห่งนี้และนั่งเข้าฌานเห็นเรือสมบัติ 2 ลำ จึงได้เอาผ้าเหลืองไปวางไว้บนหัวเรือ แล้วให้ลูกศิษย์นำผ้าเหลืองมาให้ถามว่าเห็นสมบัติบนเรือหรือไม่ ลูกศิษย์บอกว่าไม่เห็นแสดงว่าไม่มีบุญ คนมีบุญจึงจะมองเห็น

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง นางเมลิ้นดำ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 28 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง นางเมลิ้นดำ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้ตนเอง	“นางเมลิ้นดำเห็นสมบัติก็เกิดความ อยากได้”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	“นางเมลิ้นดำเห็นสมบัติก็เกิดความ อยากได้และหวงมากจึงไปเกณฑ์คนมา สร้างโบสถ์เพื่อทบสมบัตินั้นไว้”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับตนเอง

นางเมลิ้นดำเป็นยักษ์ที่มีอิทธิฤทธิ์ ได้เดินทางมาเห็นเกาะกลางน้ำ ซึ่งภายในเกาะมี
สมบัติ เงิน ทอง เพชร พลอยต่างๆ มากมาย เมื่อนางเมเห็นดังนั้นก็เกิดอยากได้ เป็นความขัดแย้ง
ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของนางเมลิ้นดำ ดังปรากฏในข้อความว่า

“นางเมลิ้นดำเห็นสมบัติก็เกิดความอยากได้”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหของนางเมลิ้นดำ ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา

เมื่อนางเมลิ้นดำเห็นสมบัติมากมายที่เกาะแล้วเกิดความอยากได้จึงหาวิธีที่จะ
ทำให้ไม่มีใครเห็นสมบัตินั้นด้วยการให้คนมาสร้างโบสถ์ทบสมบัติ นับเป็นการแก้ไขปัญหาโดยการ
พึ่งผู้อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

“นางเมลิ้นดำเห็นสมบัติก็เกิดความอยากได้และหวงมากจึงไปเกณฑ์คนมาสร้าง
โบสถ์เพื่อทบสมบัตินั้นไว้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง นางเมลิ้นดำ ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องนางเมลิ้นดำ เมื่อนางเมลิ้นดำได้เดินทางมาเห็นเกาะกลางน้ำซึ่งมีสมบัติอยู่มากมายก็เกิดอยากได้ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจิตใจ เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องนางเมลิ้นดำ เมื่อนางเมลิ้นดำเกิดความอยากได้สมบัตินั้นก็เลยคิดหาวิธีไปเกณฑ์คนมาสร้างโบสถ์เพื่อทักสมบัตินั้นไว้ เป็นการแก้ไขปัญหา โดยการใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง นางเมลิ้นดำ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 29

ตำนานวังน้ำวน

กาลครั้งหนึ่งมีบึงน้ำใหญ่มาก และมีความสวยงามมากเช่นกัน แต่ข้างใต้ความงามนั้นมีวังน้ำวน ทุกๆ ปีจะต้องมีคนหนึ่งคนใดที่มักจะเป็นเด็กสาวรุ่นจมน้ำตายที่วังน้ำวนนี้ เส่กันว่าเทพดาประจำบึงน้ำนี้ต้องการชีวิตมนุษย์ทุกๆ ปี นับตั้งแต่บุตรสาวชาวบ้านคนหนึ่งไม่ยอมอยู่กับเทพดาองค์นี้ เรื่องราวนั้นมีว่า นานมาแล้วมีบุตรสาวชาวบ้านคนหนึ่งได้เดินไปเล่นน้ำที่บึงใหญ่นั้น ลงไปว่ายน้ำเล่นในบึงที่มีเทพดาประจำอ่าวอยู่ พอเห็นเด็กสาวก็อยากได้เด็กสาวมาแทนลูกของพระองค์ที่พึ่งจะเสียไป พระองค์ทรงเรียกปลาหมึกยักษ์มาเผ้า แล้วสั่งให้ไปเอาตัวเด็กสาวนั้นมา และไม่นานปลาหมึกได้จับตัวเด็กสาวมาได้ พระองค์ทรงพอใจมาก ทรงเลี้ยงดูอย่างดีเอาใจทุกอย่างแต่เด็กสาวก็ไม่พอใจ เพราะคิดถึงพ่อแม่ของตนเอง วันหนึ่งเด็กสาวก็หลบหนีมาได้ ทำให้เทพดาโกรธมาก จึงให้ปลาหมึกยักษ์คอยจับเด็กมาปีละคนจนกว่าจะพบเด็กสาวที่จะมาแทนลูกของพระองค์ และเหตุที่เกิดน้ำวนก็เป็นเพราะหนวดของปลาหมึกยักษ์ที่คอยจับเด็กสาวนั่นเอง

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง วังน้ำวน สรุปได้ดังนี้

ตาราง 29 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง วังน้ำวน

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"นานมาแล้วมีบุตรสาวชาวบ้านคนหนึ่งได้ เดินไปเล่นน้ำที่บึงใหญ่นั้น ลงไปว่ายน้ำใน บึงที่มีเทพดาประจำอ่าวอยู่ พอเห็นเด็ก สาวก็อยากได้เด็กสาวมาแทนลูกของ พระองค์ที่พึ่งจะเสียไป"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	"พระองค์ทรงเรียกปลาหมึกยักษ์มาเฝ้า แล้วสั่งให้ไปเอาตัวเด็กสาวนั้นมา"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

เทพดาประจำบึงนี้มีความต้องการชีวิตมนุษย์ทุกๆปี เนื่องจากตั้งแต่เด็กสาวชาวบ้าน
คนหนึ่งไม่ยอมอยู่กับเทพดาองค์นี้ เป็นความขัดแย้งระหว่างเทพดากับมนุษย์เด็กสาว ดังปรากฏ
ในข้อความว่า

"นานมาแล้วมีบุตรสาวชาวบ้านคนหนึ่งได้เดินไปเล่นน้ำที่บึงใหญ่นั้น ลงไปว่ายน้ำ
ในบึงที่มีเทพดาประจำอ่าวอยู่ พอเห็นเด็กสาวก็อยากได้เด็กสาวมาแทนลูกของพระองค์ที่พึ่งจะ
เสียไป"

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหาของเทพดา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

เมื่อเทพดามีความอยากที่จะได้มนุษย์เด็กสาวมาเป็นลูกแล้ว เทพดาจึงคิดวิธี
จับตัวเด็กสาว แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น ดังปรากฏในข้อความว่า

"พระองค์ทรงเรียกปลาหมึกยักษ์มาเฝ้า แล้วสั่งให้ไปเอาตัวเด็กสาวนั้นมา"

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง วังน้ำวน ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องวังน้ำวน เทพดาต้องการชีวิตมนุษย์ทุกปี ตั้งแต่เด็กสาวคนหนึ่งไม่ยอมอยู่กับเทพดา เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องวังน้ำวน เทพดาต้องการตัวเด็กสาวมาเป็นลูกจึงคิดวิธีการจับตัวเด็กสาวโดยใช้ปลาหมึกยักษ์ไปจับตัวเด็กสาวมาให้เป็น การแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง วังน้ำวน สรุปประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องได้ดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 30

ตำนานเสือลายหวาย

ในกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีชายแก่คนหนึ่งมีอาชีพตัดหวายขายเลี้ยงชีวิต อยู่มาวันหนึ่งได้เข้าไปตัดหวายในป่าแห่งหนึ่ง เมื่อกำลังตัดหวายเพลินๆ อยู่ ณ นั้น ได้มีเสือตัวหนึ่งย่องเข้ามาเพื่อจะกัดชายแก่ผู้นั้นกินเป็นอาหาร ชายแก่ผู้นั้นเห็นเข้าจึงถามเสือว่า ท่านจะทำอะไรล่ะ เสือบอกว่าคุณกำลังหิวมาก หาอาหารที่ไหนไม่ได้แล้ว มาเจอเจ้าเห็นที่ข้าจะต้องกินเป็นแน่แม้เจ้าจะหนีก็หนีไม่พ้นแล้ว มาให้เรากินเป็นอาหารเสียดีกว่า อย่าให้เราต้องออกกำลังไล่เจ้าเลย เพราะถึงอย่างไร เจ้าก็ไม่มีทางหนีเราไปพ้นแล้ว ฝ่ายชายชราเมื่อเห็นว่าจวนหลวมตัวแล้ว ดังนั้นจึงคิดอุบายทันทีโดยบอกกับเสือไปว่า นี่ท่านเสือเอ๋ย ท่านอย่าเพิ่งใจร้อนไปนักเลย เราไม่หนีท่านไปไหนดอก แต่เราอยากจะทำอะไรต่อท่านอีกครั้งหนึ่งเกิด ท่านคงจะให้เราได้ เสือได้ฟังก็ถามว่าจะทำอะไร หากขอชีวิตแล้วเรายอมให้ไม่ได้แน่เพราะเราหิวเหลือเกิน ชายชราบอกว่าที่เราจะขอนั้นไม่เกี่ยวกับชีวิตเราเลย แต่เราจะบอกกับท่านว่า ที่เราต้องการมาตัดหวายในป่าครั้งหนึ่งนั้น เพราะเราได้ข่าวว่าภายในสองสามวันข้างหน้า น้ำจะท่วมฟ้า ปลาใหญ่จะขึ้นมากินดาว เราจึงจำเป็นต้องเข้าไปตัดหวายเพื่อจะเอาไปโยงลูกและเมียที่บ้านเพื่อให้พ้นน้ำ ดังนั้นเราขอให้ท่านปล่อยเรากลับไปโยงลูกและเมียเสียก่อน แล้วเราจะกลับมาให้ท่านกินเรา เมื่อท่านกินเราไปแล้วท่านก็จะไม่มีชีวิตอยู่ไปได้อีกกี่วัน เพราะน้ำจะท่วมอยู่แล้ว ปลาใหญ่ก็คงจะต้องมากินท่านแน่ๆ หรือมิฉะนั้นท่านก็ต้องจมน้ำตายเอง เราขอเท่านั้นแหละ

เมื่อเสือได้ฟังดังนั้นก็ตกใจกลัวตายเป็นอันมาก จึงพูดกับชายแก่คนนั้นว่าอย่างนั้นจริงหรือ แล้วเราจะทำอย่างไรดี ฝ่ายชายชรา ก็บอกว่าแล้วแต่ท่านจะคิดเอาตัวรอดอย่างไร หรือคิดจะให้เราช่วยอย่างไรบ้างก็บอกมา ฝ่ายเสือได้ยินอย่างนั้นก็คิดได้ จึงบอกกับชายชราว่าถ้าอย่างนั้น เจ้าจงช่วยเราด้วย โดยที่เจ้าเอาเราโยงไว้ก่อนที่น้ำจะท่วม มิฉะนั้นแล้วเราก็คงตายแน่ๆ ว่าแล้วเสือก็ยอมให้ชายชราเอาหวายผูกตัวของตนไว้อย่างแข็งแรงแล้วก็โยงขึ้นไปไว้บนต้นไม้ เมื่อเห็นว่าการผูกนั้นแข็งแรงดีแล้วจึงตัดหวายขนาดพอเหมาะที่จะตีได้มาแล้ว ก็เริ่มตีที่ตัวเสือโดยไม่ต้องนับ ตีจนแยกยับไปทั้งตัว เสือมีความเจ็บปวดมากจนสลบไป ชายชราจึงกลับบ้าน ฝ่ายเสือเมื่อหลุดออกมาได้ ปรากฏว่าแผลที่ชายชราตีนั้นเป็นลายอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ เสือชนิดนี้เรียกว่าเสือลายหวาย ซึ่งมีอยู่ชนิดหนึ่งในจำนวนหลายชนิดด้วยกัน

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เสือลายหวาย สรุปได้ดังนี้

ตาราง 30 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เสือลายหวาย

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"เสือบอกว่าตนกำลังหิวมาก หาอาหารที่ไหนไม่ได้แล้ว มาเจอเจ้าเห็นที่ข้าจะต้องกินเป็นแน่แท้ แม้เจ้าจะหนีก็หนีไม่พ้นแล้ว มาให้เรากินเป็นอาหารเสียดีกว่า อย่าให้เราต้องออกกำลังไล่เจ้าเลย เพราะถึงอย่างไร เจ้าก็ไม่มีทางหนีเราไปพ้นแล้ว"	1

ตาราง 30 (ต่อ)

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1. แก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล	<p>“เมื่อเสื่อได้ฟังดังนั้นก็ตกใจกลัวตายเป็นอันมาก จึงพูดกับชายแก่คนนั้นว่าอย่างนั้นจริงหรือ แล้วเราจะทำอย่างไรดี ฝ่ายชายชรา ก็บอกว่าแล้วแต่ท่านจะคิด เอาตัวรอดอย่างไร หรือคิดจะให้เราช่วยอย่างไรบ้างก็บอกมา ฝ่ายเสื่อได้ยินอย่างนั้นก็คิดได้ จึงบอกกับชายชราว่าถ้าอย่างนั้นเจ้าจงช่วยเราด้วย โดยที่เจ้าเอาเราโยงไว้ก่อนที่น้ำจะท่วม มิฉะนั้นแล้วเราคงตายแน่ๆ ว่าแล้วเสื่อก็ยอมให้ชายชราเอาหวายผูกตัวของตนไว้อย่างแข็งแรงแล้วก็โยงขึ้นไปไว้บนต้นไม้”</p>	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม ชายชราคนหนึ่งมีอาชีพตัดหวาย วันหนึ่งเขาได้เข้าไปตัดหวายในป่า ระหว่างที่กำลังตัดหวายอยู่นั้น ก็มีเสื่อตัวหนึ่งย่องมาจะกินตนเองเป็นอาหาร ชายชรา ก็ตกใจกลัว ดังปรากฏในข้อความว่า

“เสื่อบอกว่าตนกำลังหิวมาก หาอาหารที่ไหนไม่ได้แล้ว มาเจอเจ้าเห็นที่ข้าจะต้องกินเป็นแน่แท้ แม้เจ้าจะหนีก็หนีไม่พ้นแล้ว มาให้เรากินเป็นอาหารเสียดีกว่า อย่าให้เราต้องออกกำลังไล่เจ้าเลย เพราะถึงอย่างไร เจ้าก็ไม่มีทางหนีเราไปพ้นแล้ว”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยใช้อุบายเล่ห์กล เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้นชายชราจึงหาทางเอาตัวรอดโดยออกอุบายกับเสื่อไปว่าตนเข้ามาตัดหวายเพื่อที่จะไปโยงลูกเมียให้พ้นน้ำ เพราะว่าภายในสองสามวันน้ำจะท่วมฟ้า เมื่อได้ยินดังนั้นเสื่อเองก็กลัวว่าตนจะจมน้ำตายจึงขอความช่วยเหลือจากชายชรา ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อเสือได้ฟังดังนั้นก็ตกใจกลัวตายเป็นอันมาก จึงพูดกับชายแก่คนนั้นว่าอย่างนั้นจริงหรือ แล้วเราจะทำอย่างไรดี ฝ่ายชายชรา ก็บอกว่าแล้วแต่ท่านจะคิดเอาตัวรอดอย่างไร หรือคิดจะให้เราช่วยอย่างไรบ้างก็บอกมา ฝ่ายเสือได้ยินอย่างนั้นก็คิดได้ จึงบอกกับชายชราว่าถ้าอย่างนั้นเจ้าจงช่วยเราด้วย โดยที่เจ้าเอาเราโยงไว้ก่อนที่น้ำจะท่วม มิฉะนั้นแล้วเราคงตายแน่ๆ ว่าแล้วเสือก็ยอมให้ชายชราเอาหวายผูกตัวของตนไว้อย่างแข็งแรงแล้วก็โยงขึ้นไปไว้บนต้นไม้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เสือลายหวาย ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องเสือลายหวาย เมื่อเสือจะมากินชายชรา ชายชราตกใจและกลัวว่าจะต้องเป็นอาหารของเสือ เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล จากตำนานเรื่องเสือลายหวาย เมื่อชายชราเห็นว่าตนกำลังตกอยู่ในอันตรายจึงคิดวิธีการเอาตัวรอดให้พ้นจากอันตรายในครั้งนี้ โดยตนได้ออกอุบายหลอกเสือว่าจะเกิดน้ำจะท่วมฟ้าทำให้เสือกลัวจมน้ำตายและต้องการความช่วยเหลือจากชายชราแทน เป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง เสือลายหวาย พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์

ตำนานเรื่องที่ 31

ตำนานบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

บ่อน้ำทิพย์ เวียงเจ้าเงาะ จังหวัดอุดรดิตถ์ บริเวณบ่อน้ำอยู่ในกำแพงหินศิลาแลงในเวียงเจ้าเงาะ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุดรดิตถ์ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองเพียง 5 กิโลเมตร จากคำบอกของอาจารย์สุรเวช ไพจิตรกฤษกร อดีตเจ้าอาวาสวัดพระยีน เจ้าคณะตำบลทุ่งยั้ง ว่าเมื่อสมัยท่านบวชเป็นเณรอยู่ที่วัดบรมธาตุทุ่งยั้ง พ.ศ. 2485 (วัดบรมธาตุตั้งอยู่ตรงข้ามกับเวียงเจ้าเงาะ) ได้มีหลวงคลังขุนคณากร ได้นำเอาสมุดข่อยสี่คำตัวหนังสือสีขาว อ่านเท่าที่จำได้จากข้อความในสมุดข่อยว่า พวกเราจะเกิดเป็นโรคตาแดงรักษากันอย่างไรก็ไม่หาย กลับระบะบะเพิ่มขึ้นทั้งหมู่บ้าน จนพวกเราจะทำอะไรทำกันไม่ได้ พวกเรานอนชมอยู่กับบ้าน พวกเราอดอยากไม่มีอะไรจะกิน ในขณะนั้นมีพระมหาเถรกาเรไทยรูปหนึ่ง ได้เดินทางไปถึงหมู่บ้านชาวละว้า และได้ทราบข่าว

ว่าคนในหมู่บ้านเกิดเป็นโรคตาแดงรักษาไม่หาย จึงให้เจ้าอ้ายกับเจ้ายอดซึ่งเดินทางไปด้วยกัน กลับไปทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่บ่อน้ำทิพย์ที่อยู่ในคูเวียงเจ้าเงาะ (ปัจจุบันเวียงเจ้าเงาะอยู่ที่ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์) เมื่อมาถึงเจ้าอ้ายกับเจ้ายอดนำดอกไม้ธูปเทียน บายศรี มะพร้าวอ่อน มาทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็นำไปให้พวกละว้าหยอดตา หลังจากนั้น 3 วัน พวกละว้าก็หาย ทำไร่นาน่ากันได้ตามเดิม และถ้าใครเกิดเป็นโรคตาแดงหรือจะเป็นอะไรก็ช่างพวกละว้าก็จะเดินทางมาเอาน้ำที่บ่อน้ำทิพย์นี้ไปรักษาหายทุกโรค แม้กระทั่งปัจจุบันนี้ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณเวียงเจ้าเงาะก็ยังใช้บ่อน้ำทิพย์รักษาโรค

ในสมุดข่อยยังได้เขียนว่า เมื่อพุทธศตวรรษล่วงไปได้ 360 ปี พระยาเจ้าธรรมราชาษัตริย์ขอมผู้ครองเมืองชะเลียง ได้ยกบ้านอุตรคามขึ้นเป็นเมือง ให้ชื่อว่ากัมโพชนครก็ได้ยินกิตติศัพท์ของความศักดิ์สิทธิ์ของบ่อน้ำทิพย์ ต่อมาพระองค์ก็ได้ทราบอีกว่าที่เมืองบริบูรณ (ปัจจุบัน คือ อ.ทองแสงจันทร์ จ.อุตรดิตถ์) มีบ่อเหล็กที่มีแร่ธาตุที่ไม่มีที่ไหนเหมือน พระองค์จึงคิดจะนำแร่ที่เมืองบริบูรณนั้นครมาทำพระแสงดาบและใช้น้ำในบ่อน้ำทิพย์ เมื่อทำพระแสงดาบเสร็จแล้วจึงได้ทำพิธีขอน้ำจากบ่อน้ำก็นำมาชุบแสงสีเขียวจากปีกแมลงทับ (บ่อเหล็กที่ว่านี้คือบ่อเหล็กน้ำพี้) ดาบแข็งแกร่งและคมในสมุดข่อยยังบอกถึงปาฏิหาริย์อีกว่า ครั้งหนึ่งธรรมกุมารราชาโอรสก็เสด็จประพาสป่า และพระองค์จึงชูพระดาบเพื่อที่จะให้ไพร่พลที่ติดตามมาหยุดเพราะกลัวฝูงช้างจะเห็น ขณะที่ชูพระแสงดาบนั้นจำฝูงของช้างจึงคุกเข่า จึงเดินชูพระแสงเข้าไปหาช้าง เมื่อเดินไปถึงช้างก็ยังไม่ลุกขึ้นคุกเข่าอยู่อย่างนั้น และมีได้ทำร้ายพระองค์ พระองค์จึงใช้พระแสงดาบนั้นแตะลงบนหัวช้างจำฝูงแล้วเดินกลับมาอยู่ที่ไพร่พลยืนรออยู่ เสด็จกลับเข้าเมือง ต่อมาพระองค์ได้เสด็จกลับเข้าป่าเพียงพระองค์เดียว แล้วพระองค์ได้ชูพระแสงดาบขึ้น ฉับพลันนั้นช้างตัวจำฝูงก็เข้ามาหมอบอยู่เบื้องหลัง พระองค์จึงนำช้างจำฝูงตัวนั้นไปเลี้ยงที่เมือง บรรดาหัวเมืองต่างทราบข่าวพากันมาชมบารมีพระแสงดาบน้ำพี้ และขากลับพากันไปขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่บ่อน้ำทิพย์เพื่อนำไปรักษาประชาราษฎร์ของตนเป็นที่เลื่องลือมาจนทุกวันนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 31 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	“พวกกลัวเกิดเป็นโรคตาแดงรักษากัน อย่างไรก็ไม่หาย กลับระบาดเพิ่มขึ้นทั้ง หมู่บ้าน จนพวกกลัวทำอะไรทำกันไม่ได้ พากันนอนชมอยู่กับบ้าน พากันอดอยาก ไม่มีอะไรจะกิน”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้ไสยศาสตร์	“พระมหาเถรกาเรไทยรูปหนึ่ง ได้เดินทาง ไปถึงหมู่บ้านชาวละว้า และได้ทราบข่าว ว่าคนในหมู่บ้านเกิดเป็นโรคตาแดงรักษา ไม่หาย จึงให้เจ้าอ้ายกับเจ้ายอดซึ่ง เดินทางไปด้วยกันกลับไปทำพิธีขอน้ำ ศักดิ์สิทธิ์ที่บ่อน้ำทิพย์ที่อยู่ในคูเวียงเจ้า เงาะ เมื่อมาถึงเจ้าอ้ายกับเจ้ายอดนำ ดอกไม้ธูปเทียน บายศรี มะพร้าวอ่อน มา ทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็นำไปให้ พวกกลัวหายอดตา หลังจากนั้น 3 วัน พวกกลัวก็หาย ทำไร่นาทำกันได้ ตามเดิม”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พวกกลัวเป็นโรคตาแดงกันทั้ง
หมู่บ้าน จนไม่สามารถทำมาหากินกันได้ พากันอดอยากไม่มีอะไรจะกิน ดังปรากฏข้อความว่า

“พวกกลัวเกิดเป็นโรคตาแดงรักษากันอย่างไรก็ไม่หาย กลับระบาดเพิ่มขึ้นทั้ง
หมู่บ้าน จนพวกกลัวทำอะไรทำกันไม่ได้ พากันนอนชมอยู่กับบ้าน พากันอดอยากไม่มีอะไรจะกิน”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยใช้ไสยศาสตร์ พระมหาเถรกาเรไทยรูปหนึ่งเดินทางมาถึงหมู่บ้านชาวละว้าและได้ทราบถึงเรื่องที่เกิดขึ้นจึงบอกวิธีในการแก้ปัญหาครั้งนี้ ดังปรากฏในข้อความว่า

“พระมหาเถรกาเรไทยรูปหนึ่ง ได้เดินทางไปถึงหมู่บ้านชาวละว้า และได้ทราบข่าวว่าคนในหมู่บ้านเกิดเป็นโรคตาแดงรักษาไม่หาย จึงให้เจ้าอ้ายกับเจ้ายอดซึ่งเดินทางไปด้วยกัน กลับไปทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่บ่อน้ำทิพย์ที่อยู่ในคูเวียงเจ้าเงาะ เมื่อมาถึงเจ้าอ้ายกับเจ้ายอดนำดอกไม้ธูปเทียน บายศรี มะพร้าวอ่อน มาทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็นำไปให้พวกละว้าหยอดตา หลังจากนั้น 3 วัน พวกละว้าก็หาย ทำไร่นานากันได้ตามเดิม”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากตำนานเรื่องบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พวกละว้าเป็นโรคตาแดงกันทั้งหมู่บ้าน จนไม่สามารถทำมาหากินกันได้ พวกกันอดอยากไม่มีอะไรจะกิน เป็นความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหโดยใช้ไสยศาสตร์ จากตำนานเรื่องบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พระมหาเถรกาเรไทยรูปหนึ่งเดินทางมาถึงหมู่บ้านชาวละว้าและได้ทราบถึงเรื่องที่เกิดขึ้นจึงบอกวิธีในการแก้ปัญหาครั้งนี้โดยให้เจ้าอ้ายกับเจ้ายอดนำดอกไม้ธูปเทียน บายศรี มะพร้าวอ่อน มาทำพิธีขอน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นก็นำไปให้พวกละว้าหยอดตา หลังจากนั้น 3 วัน พวกละว้าก็หาย ทำไร่นานากันได้ตามเดิม เป็นการแก้ไขปัญหโดยใช้ไสยศาสตร์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหโดยใช้ไสยศาสตร์ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 32

ตำนานบ่อเหล็กน้ำพี้

นานมาแล้ว ณ กระท่อมชายป่าแห่งหนึ่ง มีชายหนุ่มสองคนพี่น้องอาศัยอยู่และหาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่ทำนามีความสุขตามประสาชาวบ้าน จนกระทั่งวันหนึ่ง พระราชาเสด็จประพาสป่าแล้วหลงทางมาจนถึงบ้านของชายหนุ่มทั้งสอง พระราชาทรงพักที่นั่น เมื่อพระราชาจะเสด็จกลับ พี่น้องสองคนก็ไปส่ง เพื่อไม่ให้พระราชาหลงอีก พระราชาทรงเห็นในความคิดของคนทั้งสอง ก่อนจากกันพระองค์ตรัสแก่ชายทั้งสองด้วยความเมตตาว่า

“ถ้าเจ้าทั้งสองมีความเดือดร้อนอย่างไร ฉันอนุญาตให้เข้าเฝ้าได้ทุกเวลา หรือหากมีเวลาว่างก็ไปเยี่ยมเยียนฉันบ้างนะ”

ชายหนุ่มสองคนพี่น้องก็ลงกราบด้วยความตื่นตันใจ

หลายปีผ่านไป วันหนึ่งเมื่อชายผู้พี่ออกไปทำงานตามปกติ แต่เมื่อไปถึงที่ไรก็ต้องตกใจสุดขีด วัวทั้งฝูงอยู่ในไร่ของเขา และกำลังทำลายต้นไม้ที่เขาลงทุนลงแรงปลูกเพื่อเลี้ยงชีพ ด้วยความโมโหก็หยิบก้อนอิฐที่พื้นขว้างไปที่ฝูงวัวเพื่อที่จะไล่มันออกไป ก้อนอิฐที่เขาขว้างไปบังเอิญไปถูกหัววัวตัวหนึ่ง ปรากฏว่าหัวของวัวทะลุตายทันที ชายผู้พี่ตกใจมาก

“โธ่! เป็นไปได้ได้อย่างไร”

แล้วเขาก็หยิบก้อนอิฐขึ้นมาพิจารณา มันหนักมาก น่าจะมีอะไรผสมอยู่ ด้วยความสงสัย เขาก็รีบกลับบ้านด้วย

“น้องๆ มาดูอะไรนี่ซิ” เรียกน้องชายทันทีเมื่อกลับถึงบ้าน

“อะไรพี่ ดูท่าทางพี่ตื่นเต้นจังเลย” ผู้น้องมีสีหน้าแปลกใจ

“นี่น้องดูก้อนอิฐนี่ซิ มันแปลกมากเลย” พี่ยื่นก้อนอิฐให้

“มันก็ก้อนอิฐธรรมดาๆ นี่ ตื่นเต้นไปได้” น้องชายเห็นเป็นเรื่องธรรมดา

“มันไม่ธรรมดาแน่ พี่จะเล่าให้ฟังว่าเกิดอะไรขึ้น” พี่ชายมีสีหน้าจริงจัง พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวที่เขาใช้ก้อนอิฐขว้างไปที่วัว

ทั้งสองพี่น้องช่วยกันพิจารณาสังเกตแล้วลงความเห็นว่ น่าจะเป็นเหล็กอัดแน่นและฝังอยู่ในดินมานานแล้ว จึงคิดจะถลุงแล้วตีเป็นมิดได้เพื่อนำไปถวายให้พระราช

ในไม่ช้า ทั้งสองก็ตีมิดได้เสร็จเรียบร้อย ชายผู้พี่เดินทางไปพระราชวังเพื่อเข้าเฝ้าพระราช พระราชาทรงดีพระทัยมาก ต้อนรับเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เมื่อถึงเวลากลับ ชายหนุ่มก็ถวายมิดได้ แต่พระราชไม่รับและทรงตรัสว่า

“มิดเล่มนี้มีประโยชน์สำหรับเจ้ามากกว่า เจ้าก็มีอาชีพทำไร่ไถนา ทำไมเจ้าไม่ใช้มิดนี้เสียเองล่ะ จ้ามาให้ข้าทำไม เจ้าน่ากลับไปเถอะ ที่นี้มีอาวุธมีคมไว้ใช้มากมายแล้ว”

“หากพระองค์ไม่สนพระทัยมิดได้เล่มนี้ หม่อมฉันก็จวนใจ หม่อมฉันทูลลา” ชายหนุ่มทูลลาอย่างน้อยใจแล้วถวายบังคมเดินออกมา

ชายหนุ่มเดินลากมิดได้ออกจากท้องพระโรง ด้วยความคมของมิด ท้องพระโรงก็แยกออกตามรอยมิดเป็นทางไป เมื่อพระราชาทรงทราบถึงความคมของมิดได้เล่มนั้น ที่สามารถทำให้ท้องพระโรงแยกออกได้ พระองค์ก็ให้มหาดเล็กตามชายหนุ่มไปเพื่อขอรับมิดได้ แต่สายไปแล้ว ชายหนุ่มผู้พี่ได้ทิ้งมิดลงไปในแม่น้ำแล้ว

เมื่อมหาดเล็กกลับมากกราบทูลพระราชา พระองค์ก็ให้ทหารลงไปมเอาเม็ดเล่นนั้นขึ้นมาให้จงได้ ทหารที่ลงไปมก็ถูกคมมีดเสียชีวิตคนแล้วคนเล่า ยิ่งทำให้พระราชามีความปรารถนามีเม็ดได้เล่นนั้นมากขึ้น ทหารที่ลงไปมมีดเสียชีวิตไปถึงสามพันคน บริเวณนี้จึงมีชื่อว่า “วังสามพัน”

ในที่สุด พระราชาก็ได้มีเม็ดได้สมพระทัย พระองค์ทรงนำมาทำเป็นพระแสงอาวุธ แล้วทรงชวนชายผู้พี่รับราชการในวัง แต่เขาปฏิเสธขอกลับไปทำไร่ทำนาต่อไป พระแสงอาวุธของพระราชา มีความคมมากสามารถตัดเหล็กประดู่ตัดหยวกกล้วย มีชื่อเสียงขจรขยายไปทุกสารทิศ และชายหนุ่มผู้พี่ก็ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพ่อเหล็กน้ำพี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อเหล็กน้ำพี้ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 32 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บ่อเหล็กน้ำพี้

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“แล้วเขาก็หยิบก้อนอิฐขึ้นมาพิจารณา มันหนักมาก น่าจะมีอะไรผสมอยู่ ด้วยความสงสัยเขาจึงนำกลับบ้านด้วย”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญา	“ทั้งสองพี่น้องช่วยกันพิจารณาลงแล้ว ลงความเห็นว่าเป็นเหล็กอัดแน่น และฝังอยู่ในดินมานานแล้ว จึงคิดจะถลุง แล้วตีเป็นมีดโต้เพื่อนำไปถวายให้ พระราชา”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง

ชายผู้พี่ออกไปทำงานที่ไร่ตามปกติ แต่เมื่อไปถึงไร่เขาก็ตกใจมากที่เห็นวัวทั้งฝูงกำลังทำลายต้นไม้ที่เขาปลูกไว้ เขาโกรธมากจึงหยิบก้อนอิฐขว้างไปที่วัวตัวหนึ่ง ปรากฏว่าเมื่อขว้าง

ไปถูกหัวของวัวทะเลตายทันที ชายผู้พี่จึงแปลกใจมากกว่าทำไมอิฐก้อนนี้ถึงทำให้หัววัวทะเลได้ดังปรากฏข้อความว่า

“แล้วเขาก็หยิบก้อนอิฐขึ้นมาพิจารณา มันหนักมาก น่าจะมีอะไรผสมอยู่ ด้วยความสงสัยเขาจึงนำกลับบ้านด้วย”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา

ชายผู้พี่นำอิฐก้อนนั้นกลับมาที่บ้าน เมื่อมาถึงบ้านแล้วเขาก็นำขึ้นมาดูพิจารณาและเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ชายผู้เป็นน้องฟังว่าเหตุใดอิฐก้อนนี้ถึงทำให้หัววัวทะเลและตายได้ เมื่อสังเกตอยู่ครู่หนึ่งสองพี่น้องก็ได้คำตอบ ดังปรากฏในข้อความว่า

“ทั้งสองพี่น้องช่วยกันพิจารณาสังเกตแล้วลงความเห็นว่าจะ เป็นเหล็กอัดแน่น และฝังอยู่ในดินมานานแล้ว จึงคิดจะถลุงแล้วตีเป็นมีดได้เพื่อนำไปถวายให้พระราชา”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น เรื่อง บ่อเหล็กน้ำพี้

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องบ่อเหล็กน้ำพี้ ชายผู้พี่เกิดความสงสัยว่าก้อนอิฐที่ตนขว้างหัววัวนั้นทำด้วยอะไรจึงทำให้หัววัวทำลูและตายได้ เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญญา

แก้ไขปัญญาโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องบ่อเหล็กน้ำพี้ เมื่อเกิดความสงสัยชายผู้พี่จึงนำก้อนอิฐกลับมาที่บ้านและเล่าเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นให้น้องชายฟัง และสองคนก็ช่วยกันแก้ไขปัญญาในครั้งนี้ เป็นการแก้ไขปัญญาโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถื่น เรื่อง บ่อเหล็กน้ำพี้ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญญาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญญาโดยใช้ปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 33

ตำนานบึงหล่ม

บึงหล่มเดิมเคยเป็นเมืองๆ หนึ่ง ซึ่งไม่ทราบชื่อเมืองอะไร เมืองนี้มีหมอคนหนึ่งผลิตยาวิเศษได้ 2 เม็ด ยาวิเศษที่ว่านี้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ เมื่อกินเข้าไปแล้วจะทำให้เป็นหนุ่มเป็นสาวตลอดเวลา เจ้าเมืองได้รับยาวิเศษทั้ง 2 เม็ด จึงเสวยยาไป 1 เม็ด และให้ชายาเสวยไป 1 เม็ด ทั้งสองคนจึงคงสภาพเป็นหนุ่มสาวเช่นเดิม เจ้าเมืองและชายามีบุตรชาย 1 คน ได้ส่งไปศึกษาเล่าเรียนอีกเมืองหนึ่งที่เจริญกว่า ต่อมาเจ้าเมืองได้ไปช่วยการทัพเมืองอื่น และตายในที่รบ เมื่อชายา

ทราบจึงให้บุตรชายกลับมาช่วยจัดพิธีศพจนเรียบร้อย คณะกรรมการเมืองและชาวย่าได้
ปรึกษาหารือกันที่จะให้บุตรชายครองเมือง แต่ทั้งนี้บุตรชายจะต้องมีชายาก่อนถึงจะครองเมืองได้
บุตรชายได้พยายามหาหญิงที่สวยงามและดีมาเป็นคู่ครองแต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะไม่มีหญิงใดที่สวยงาม
เท่าแม่ของตนเลย บุตรชายได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ทั้งสวยทั้งเก่งจึงหลงรักแม่ของตนเองโดยแม่ไม่รู้ตัว
จนวันหนึ่งบุตรชายคิดว่าคนที่เหมาะสมกับการเป็นชายาของตนมากที่สุดก็คือ แม่ของตนนั่นเอง

อยู่มาวันหนึ่งจึงถามแม่ว่า ประตุที่ออกมาแล้วสามารถเข้าไปอีกได้หรือไม่ ส่วนแม่ก็คิดว่า
ประตุที่บุตรชายถามหมายถึงประตุที่ใช้เป็นทางเดินเข้าออก หรือประตุบ้านประตุเมือง จึงตอบไป
ว่าได้ซิลูก ทำไมจะไม่ได้ล่ะ ดึกของคืนนั้นบุตรชายจึงคิดจะปลุกปล้ำแม่เป็นภรรยา จึงพยายามจะ
ลักลอบเข้าไปในห้องนอน ขณะที่เปิดประตุจะก้าวเท้าเข้าไปในห้องนอนของแม่ ทันใดนั้นก็เกิด
แผ่นดินไหวสะเทือนขึ้นทันที และไหวถึง 7 วัน 7 คืน ผู้คนต่างหนีตายไปในที่ต่างๆ กัน ทำให้
บ้านเมืองที่ตั้งอยู่บนผืนแผ่นดินนั้นถล่มลงไปกลายเป็นหนองบึง มีน้ำท่วมขัง ต่อมาจึงเรียกว่า
บึงหล่ม (ปัจจุบันบึงหล่ม คือ บึงน้ำขนาดใหญ่ในตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์)

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง บึงหล่ม สรุปได้ดังนี้

ตาราง 33 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงหล่ม

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“บุตรชายได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ทั้งสวยทั้งเก่ง จึงหลงรักแม่ของตนเองโดยแม่ไม่รู้ตัว จนวันหนึ่งบุตรชายคิดว่าคนที่เหมาะสม กับการเป็นชายาของตนมากที่สุดก็คือ แม่ของตนเอง”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา	“อยู่มาวันหนึ่งจึงถามแม่ว่า ประตุที่ออก มาแล้วสามารถเข้าไปอีกได้หรือไม่”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง บุตรชายเมืองหนึ่งอยากขึ้นครองเมืองแต่มีข้อแม้ว่า ก่อนที่จะขึ้นครองเมืองนั้นต้องมีชายาก่อน บุตรชายได้พยายามหาหญิงสาวที่สวยงามและเพียบพร้อมเหมือนกับแม่ของเขาเพื่อมาเป็นชายาแต่ก็ไม่มีหญิงคนใดที่สวยงามและเก่งเท่าแม่ของเขา ชายคนนี้หลงรักแม่ของเขาและคิดว่าคนที่เหมาะสมจะมาเป็นชายาก็คือแม่ของเขานั่นเอง จึงเป็นความขัดแย้งกับตนเอง ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“บุตรชายได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ทั้งสวยทั้งเก่งจึงหลงรักแม่ของตนเองโดยแม่ไม่รู้ตัว จนวันหนึ่งบุตรชายคิดว่าคนที่เหมาะสมกับการเป็นชายาของตนมากที่สุดก็คือแม่ของตนนั่นเอง”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา เมื่อบุตรชายคิดว่าคนที่จะมาเป็นชายาคือแม่ของตัวเอง เขาจึงคิดจะปลุกปล้ำแม่ของตัวเอง โดยการตั้งคำถามเพื่อถามแม่ของตัวเอง นับเป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“อยู่มาวันหนึ่งจึงถามแม่ว่า ประตูดังออกมาแล้วสามารถเข้าไปอีกได้หรือไม่”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงหล่ม
ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องบึงหล่ม เมื่อบุตรชายเกิดหลงรักแม่ของตัวเอง โดยไม่รู้ตัว และอยากได้แม่ของตัวเองมาเป็นชายา เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องบึงหล่ม เมื่อบุตรชายคิดได้แล้วว่า คนที่เหมาะสมที่จะมาเป็นชายาของตนเองคือแม่ เขาจึงมีคำถามมาถามแม่ของเขาเพื่อใช้เป็นช่องทางที่จะให้ได้แม่ของตัวเองมาเป็นชายา เป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง บึงหล่ม พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 34

ตำนานเมืองพิชัย

เมืองพิชัยมีความหมายว่า เมืองที่พีทำใช้ให้นอง ต่อมาเสียงเพี้ยนไป กลายเป็นเมืองพิชัย ซึ่งปัจจุบันคือ อำเภอพิชัย อยู่ในจังหวัดอุตรดิตถ์ เมืองพิชัยเป็นเมืองโบราณตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่าน ประวัติของเมืองพิชัยมีลักษณะเป็นนิทานที่เล่าสืบต่อกันมา ดังนี้

ในสมัยที่ชนชาติไทยฝ่ายเหนือตั้งบ้านเมืองอยู่อย่างมั่นคงที่เมืองศรีสัชชนาลัย มีพระมหากษัตริย์ปกครองบ้านเมืองสืบราชวงศ์ต่อกันมาจนถึง “พระยาอภัยคามณี”

วันหนึ่งในขณะที่พระยาอภัยคามณียังไม่ได้เสวยราชสมบัตินั้น พระองค์เสด็จประพาสป่า ล่าสัตว์ แล้วพลัดหลงกับข้าราชการบริพารทั้งหลายเหลือเพียงมหาดเล็กคนเดียวที่คอยติดตาม พระยาอภัยคามณีกับมหาดเล็กหลงวนเวียนอยู่ในป่า หาทางออกไม่ได้ เทียวลัดเลาะไปจนพบหมู่บ้านหนึ่ง พระยาอภัยคามณีเสด็จไปยังบ้านหลังหนึ่ง ที่บ้านนี้มีหญิงสาวผู้หนึ่งอาศัยอยู่ชื่อว่า “นางนาค” พระยาอภัยคามณีกระหายน้ำมาก จึงตรัสขอน้ำเสวยจากนางนาค ซึ่งนางเห็นอาการของพระยาอภัยคามณีแล้วก็รีบไปนำน้ำมาให้ แต่ได้หักเอาหญ้าคาชวยกระเบื้องบ้านโรยลงไปในขันน้ำ ก่อนที่จะถวาย พระยาอภัยคามณีทอดพระเนตรเห็นก็กริ้ว แต่ด้วยความกระหายน้ำจึงยังไม่ตรัสถาม ได้แต่รับขันน้ำมาแล้วเป่าผงหญ้าคาไปพลางเสวยน้ำไปพลาง ทำให้เสวยได้ที่ละน้อย จนกระทั่งอิ่มแล้วก็ตรัสถามขึ้นว่า

“เมื่อเรามาขอกินน้ำด้วยความกระหายนั้น น้องสาวมีน้ำใจรีบนำมาให้โดยเร็ว แต่ทำไมต้องเด็ดเอาหญ้าคาชวยกระเบื้องโรยลงไป ทำให้เราดื่มน้ำไม่สะดวก น้องสาวมีประสงค์อย่างไรจึงทำเช่นนั้น”

“พ่อแม่ของข้าสั่งสอนไว้ว่า ถ้าผู้ใดมาขอกินน้ำแล้วเห็นว่ามีอาการอ่อนเพลียกระหายน้ำมาก ก็ให้เอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อจะได้กินน้ำได้ที่ละน้อย ไม่เช่นนั้นแล้วด้วยความอยากน้ำจะทำให้กินน้ำที่ละมากๆ เกิดลมสวนปะทะขึ้นมาก็จะทำให้มีอาการจุกเสียดหายใจไม่ทัน จะเป็นอันตรายได้ ข้าเห็นว่าท่านกระหายน้ำมากจึงเอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้ท่านเป็นอันตราย มิได้มีเจตนาไม่ดีแต่อย่างไรเลยจ๊ะ” หญิงสาวบอกเหตุผลยืดยาว

“อ้อ! เป็นเช่นนี้เองหรือ เราต้องขอบใจน้องสาวมากที่ช่วยชีวิตเราไว้ เจ้ามีชื่อว่าอะไร ทำไมจึงอยู่เพียงลำพังคนเดียวเช่นนี้จ๊ะ” พระยาอภัยคามณีเข้าใจเหตุผลแล้วถามด้วยความสงสัย

“ข้าชื่อนาค พ่อแม่ของข้าเสียชีวิตหมดแล้ว จึงต้องอยู่คนเดียวจ๊ะ แล้วท่านเป็นใคร ทำไมเดินทางมาถึงหมู่บ้านนี้ได้” หญิงสาวตอบแล้วย้อนถามบ้าง

“เราคือพระยาอภัยคามณี เป็นกษัตริย์เมืองนี้ เราออกมาเที่ยวป่าล่าสัตว์กับข้าราชการบริพาร แต่พลัดหลงกันทำให้เดินทางมาถึงหมู่บ้านนี้ จนกระทั่งมาพบน้องสาวนี้แหละ เราพอใจในความงามและความมีน้ำใจของน้องสาวมาก หากเราจะชวนเจ้าให้เข้าไปอยู่ในวังกับเรา น้องสาวจะว่าอย่างไรจ๊ะ เพราะที่นี้น้องสาวก็ไม่มีญาติพี่น้องแล้ว” พระยาอภัยคามณีบอกความจริงพร้อมกับแจ้งความประสงค์

“หากพระองค์ไม่รังเกียจชาวบ้านป่าอย่างหม่อมฉัน หม่อมฉันก็ยินดีไปรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระบาทเพคะ” หญิงสาวพูดเสียงแผ่วเบาด้วยความเขินอาย พลังทรวด้วนงั่งกับพื้นแล้วกราบลงแทบบาทของพระยาอภัยคามณี

พระยาอภัยคามณีก้มตัวลงประคองไหล่ของหญิงสาวให้ลุกขึ้นยืน แล้วตรัสว่า

“เราจะไปรังเกียจเจ้าอย่างไร เจ้ามีบุญคุณต่อเรา หากเจ้าไม่โรยหญ้าคาลงในน้ำ เราอาจจะตายไปแล้วก็ได้ เจ้าไปอยู่กับเราเถิดนะ เราจะให้เจ้าเป็นสนมของเรา”

“เพคะ” หญิงสาวตอบในที่สุด

พระยาอภัยคามณีทรงรับนางนาคเข้าไปเป็นสนม ต่อมานางได้ประสูติพระโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า “เจ้าอรุณ” หรือ “พระร่วง” เมื่อพระยาอภัยคามณีขึ้นครองราชย์ที่เมืองศรีสัตนาแลย์แล้ว ก็มีพระโอรสกับพระมเหสีอีก 2 พระองค์ คือ “เจ้าฤทธิกุมาร” “เจ้าสุกกุมาร” หลังจากที่พระยาอภัยคามณีสวรรคต เจ้าอรุณได้ครองราชย์สมบัติ ทรงพระนามว่า “พระอรุณร่วงเจ้า” เพราะฉะนั้นพระองค์ทรงเป็นโอรสองค์โต อำมาตย์ข้าราชการทั้งหลายจึงพร้อมใจกันถวายราชสมบัติให้ทำให้พระองค์ไม่สบายพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเห็นว่าทรงเป็นเพียงลูกพระสนมไม่ควรได้รับราชสมบัติ ซึ่งตามความถูกต้องแล้วควรยกให้กับเจ้าฤทธิกุมาร หรือเจ้าสุกกุมาร ที่เป็นโอรสของพระมเหสี

พระอรุณร่วงเจ้าพยายามหาทางให้น้องได้ครองราชย์สมบัติเมืองใดเมืองหนึ่ง ขณะนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่สวรรคตลง ไม่มีโอรสครองราชย์สมบัติ มีแต่พระราชธิดาพระองค์เดียว เสนาบดีและอำมาตย์ทั้งหลายจึงส่งราชทูตพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการมาถวายพระอรุณร่วงเจ้า เพื่อขอร้องเจ้าฤทธิกุมารไปอภิเษกกับราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ แล้วขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ พระอรุณร่วงเจ้าทรงยินดีและเห็นด้วยจึงส่งเจ้าฤทธิกุมารไปครองเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระสุกกุมารยังไม่มีเมือง พระอรุณร่วงเจ้าจึงทรงโปรดให้ไปเลือกหาภูมิภาคที่จะสร้างเมืองเอง เมื่อได้แล้วพระองค์ก็ส่งไพร่พลไปสร้างบ้านเมืองให้พระสุกกุมารครอง และตั้งชื่อว่า “เมืองพีไ้” ต่อมาได้กลายเป็นเมืองพิชัย

เมืองพิชัยเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันมีแต่ซากกำแพงเมืองปรากฏอยู่ นอกจากนี้เมืองพิชัยยังเป็นถิ่นที่กำเนิดของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์คือ “พระยาพิชัยดาบหัก” อีกด้วย

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพีไ้ สรุปลงได้ดังนี้

ตาราง 34 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพิไชย

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“เมื่อเรามาขอกินน้ำด้วยความกระหายนั้น น้องสาวมีน้ำใจรีบนำมาให้โดยเร็ว แต่ ทำไมต้องเด็ดเอาหญ้าคาชายกระเบียงโรย ลงไป ทำให้เราดื่มน้ำไม่สะดวก น้องสาวมี ประสงค์อย่างไรจึงทำเช่นนั้น”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา	“พ่อแม่ของข้าสั่งสอนไว้ว่า ถ้าผู้ใดมาขอ กินน้ำแล้วเห็นว่ามีอาการอ่อนเพลีย กระหายน้ำมาก ก็ให้เอาผงหญ้าคาโรยลง น้ำเสียก่อน เพื่อจะได้กินน้ำได้ที่ละน้อย ไม่เช่นนั้นแล้วด้วยความอยากน้ำจะทำให้ กินน้ำที่ละมากๆ เกิดลมส่ว่านปะทะขึ้นมา ก็จะทำให้มีอาการจุกเสียดหายใจไม่ทัน จะเป็นอันตรายได้ ข้าเห็นว่าท่านกระหาย น้ำมากจึงเอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้คุณเป็นอันตราย มิได้มี เจตนาไม่ดีแต่อย่างไรเลยจ๊ะ”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง พระยาอภัยคามณีเกิดพลัดหลงมาในป่าระหว่วเสด็จ
ประพาสป่า พระองค์ทรงกระหายน้ำมากเมื่อมาเจอบ้านของหญิงสาวหลังหนึ่งกลางป่า พระองค์จึง
ตรัสขอน้ำมาดื่บกระหาย แต่หญิงสาวคนนั้นเมื่อตักน้ำเพื่อที่จะนำมาให้พระองค์แล้ว หญิงคนนั้น
ได้หักเอาหญ้าคาชายกระเบียงบ้านใส่ในขันน้ำมาด้วย พระอภัยคามณีจึงเกิดความสงสัย
ดังปรากฏข้อความว่า

“เมื่อเรามาขอกินน้ำด้วยความกระหายนั้น น้องสาวมีน้ำใจรีบนำมาให้โดยเร็ว แต่ทำไมต้องเด็ดเอาหญ้าคาขายระเบียงโรยลงไป ทำให้เราดื่มน้ำไม่สะดวก น้องสาวมีประสงค์อย่างไรจึงทำเช่นนั้น”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา พระอภัยคามาณีได้ถามหญิงสาวว่าทำไมจึงทำเช่นนั้น หญิงสาวจึงได้ตอบคำถามแก่พระอภัยคามาณีว่า เธอมีเหตุผลในการทำเช่นนั้น ไม่ได้ตั้งใจจะกลั่นแกล้งพระอภัยคามาณีเลยแต่อย่างใด ดังปรากฏในข้อความว่า

“พ่อแม่ของข้าสั่งสอนไว้ว่า ถ้าผู้ใดมาขอกินน้ำแล้วเห็นว่ามีอาการอ่อนเพลีย กระหายน้ำมาก ก็ให้เอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อจะได้กินน้ำได้ที่ละน้อย ไม่เช่นนั้นแล้วด้วยความอยากน้ำจะทำให้กินน้ำที่ละมากๆ เกิดลมส่วานปะทะขึ้นมาก็จะทำให้มีอาการจุกเสียด หายใจไม่ทันจะเป็นอันตรายได้ ข้าเห็นว่าท่านกระหายน้ำมากจึงเอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อป้องกันไม่让您เป็นอันตราย มิได้มีเจตนาไม่ดีแต่อย่างใดเลยจ๊ะ”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพีไ้
ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องเมืองพีไ้ พระอภัยคามาณีเกิดความสงสัยว่าเหตุใดหญิงสาวต้องหักเอาหญ้าคาขายระเบียงบ้านมาใส่ขันน้ำให้ตนดื่ม เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา จากตำนานเรื่องเมืองพีไ้ หญิงสาวเธอให้เหตุผลยืดยวว่า สาเหตุที่ต้องทำเช่นนั้นก็เพราะเห็นว่าพระอภัยคามาณีมีอาการกระหายน้ำมาก จึงเอาผงหญ้าคาโรยลงน้ำเสียก่อน เพื่อจะได้กินน้ำได้ที่ละน้อย ไม่เช่นนั้นแล้วด้วยความอยากน้ำจะทำให้กินน้ำที่ละมากๆ เกิดลมส่วานปะทะขึ้นมาก็จะทำให้มีอาการจุกเสียด หายใจไม่ทันจะเป็นอันตรายได้ เป็นการแก้ไขปัญหาโดยการ ใช้สติปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองพีไ้ พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 35

ตำนานเมืองลับแล

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งเรียกว่าเมืองลับแล บ้านเมืองนี้ ถ้าใครไม่มีบุญ จะมองไม่เห็นหรือเห็นก็เข้าไปไม่ได้ เรื่องก็มีอยู่ว่า มีชายหนุ่มคนหนึ่งเป็นคนที่มึนสัยใจคอดี ตั้งอยู่ในศีลธรรม วันหนึ่งเขาได้ผ่านไปเที่ยวป่าใหญ่ พบหญิงสาวหลายคนออกมาจากป่า ทุกคนถือใบไม้คนละใบและนำไปซ่อนไว้ จากนั้นหญิงสาวเหล่านั้นได้เดินเข้าไปในหมู่บ้าน ชายหนุ่มจึงเกิดความสงสัย เขาจึงหยิบใบไม้ไว้หนึ่งใบ สักครู่หนึ่งหญิงสาวเหล่านั้นก็กลับมาและตรงเข้าไปหยิบใบไม้ของตนที่ซ่อนไว้และเดินหายเข้าไปในป่า แต่มีหญิงสาวคนหนึ่งหาใบไม้ของตนไม่พบ นางได้ค้นหาอยู่นาน ชายหนุ่มได้ยอมคืนให้หญิงสาวโดยดี แต่ขอตามเข้าไปในเมืองของหญิงสาวด้วย หญิงสาวก็ไม่ขัดข้อง เมื่อเข้าไปถึงในหมู่บ้านชายหนุ่มรู้สึกแปลกใจเพราะในเมืองนี้มีแต่ผู้หญิง ชายหนุ่มถามหญิงสาวได้ความว่า เมื่อก่อนนี้เคยมีผู้ชายอยู่ด้วย แต่ต่อมาผัดข้อสัญญาจึงต้องออกจากหมู่บ้านไปจนหมดจึงเหลือแต่ผู้หญิงที่เห็นอยู่ ต่อจากนั้นหญิงสาวได้พาชายหนุ่มไปพบแม่ของนาง และเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง แม่หญิงสาวชวนให้ชายหนุ่มอยู่ด้วยโดยจะอยู่กันกับบุตรสาวของนาง แต่ต้องสัญญาว่าจะต้องไม่พูดหรือพูดโกหกอย่างเด็ดขาด ชายหนุ่มยินดีและยอมปฏิบัติตามเงื่อนไข ชายหนุ่มอยู่กินกับหญิงสาวหลายปีจนมีบุตรหนึ่งคน ทั้งคู่รักบุตรเป็นอันมาก อยู่มาวันหนึ่งหญิงสาวไม่อยู่ ปลอຍให้ชายหนุ่มเลี้ยงลูกแต่ผู้เดียว วันนี้ไม่ทราบว่าคุณเป็นอะไร ร้องไห้ไม่ยอมหยุด ถึงแม้ชายหนุ่มจะพยายามปลอบเท่าไรก็ไม่ยอมหยุด ชายหนุ่มอาจคิดว่าลูกคิดถึงแม่ก็ได้พูดว่า "นี่เสียเถิดลูกแม่มาแล้ว" ฝ่ายผู้เป็นแม่หญิงสาวได้ยินดังนั้นมองไม่เห็นบุตรสาว จึงถามชายหนุ่มว่าไม่เห็นบุตรสาวมาเลย ชายหนุ่มบอกว่าพูดให้ลูกหยุดร้องไห้ เมื่อหญิงสาวกลับมาผู้เป็นแม่ได้เล่าเรื่องนี้ให้บุตรสาวฟังและบอกว่าชายหนุ่มผัดสัญญาจึงต้องออกไปจากหมู่บ้าน หญิงสาวเสียใจมากแต่ไม่รู้จะอย่างไร จึงได้ขูดไขมันใส่ยามจนเต็มให้ชายหนุ่มติดตัวกลับไปบ้าน และพาชายหนุ่มไปส่งที่ชายป่า ชายหนุ่มต้องจำใจจากหญิงสาวเนื่องจากตนเองผัดสัญญา ในระหว่างทางชายหนุ่มได้หยิบขม้นออกทิ้งเนื่องจากความหนักและระยะทางไกล เมื่อมาถึงหมู่บ้านของตนก็พบกลายเป็นทองคำ เขารู้สึกเสียใจที่ได้เอาขม้นทิ้งระหว่างทาง ชายหนุ่มจึงได้ออกติดตาม ตามปรากฏว่าขม้นเหล่านั้นได้ขึ้นเป็นต้น และเมื่อขูดขึ้นมาก็เป็นขม้นธรรมดา มีสีเหลืองเหมือนขม้นในปัจจุบัน หลังจากนั้นเขาได้พยายามที่จะพบหญิงสาวอีกเพื่อจะกลับเข้าไปในหมู่บ้านหรือเมืองนั้น แต่เขาก็ไม่พบหญิงสาวและเข้าไปในเมืองนั้นไม่ได้อีกเลย ชาวบ้านพากันเรียกเมืองนี้ว่าเมืองลับแล ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดอุตรดิตถ์

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง เมืองลับแล สรุปได้ดังนี้

ตาราง 35 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองลับแล

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับตนเอง	“วันหนึ่งเขาได้ผ่านไปชายป่าใหญ่ พบหญิงสาวหลายคนออกมาจากป่า ทุกคนถือใบไม้คนละใบและนำไปซ่อนไว้ จากนั้นหญิงสาวเหล่านั้นได้เดินเข้าไปใน หมู่บ้าน ชายหนุ่มจึงเกิดความสงสัย”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหโดยใช้การพิสูจน์	“เขาจึงหยิบใบไม้ไว้หนึ่งใบ สักครู่หนึ่ง หญิงสาวเหล่านั้นก็กลับมาและตรงเข้าไป หยิบใบไม้ของตนที่ซ่อนไว้และเดินหายเข้า ไปในป่า แต่มีหญิงสาวคนหนึ่งหาใบไม้ ของตนไม่พบ นางได้ค้นหาอยู่นาน ชายหนุ่มได้ยอมคืนให้หญิงสาวโดยดี แต่ขอตามเข้าไปในเมืองของหญิงสาว ด้วย”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง ชายคนหนึ่งได้ผ่านเข้าไปในป่าใหญ่เขามองเห็นหญิง
สาวมากมายเดินออกมากจากป่าและถือใบไม้มาคนละใบและนำไปซ่อนไว้ จากนั้นก็เดินหายเข้าไป
ในหมู่บ้าน ชายคนนี้ก็เกิดความสงสัยว่าเหตุใดหญิงสาวเหล่านั้นต้องนำใบไม้ที่ถือติดมือมาไป
ซ่อนไว้ด้วย ดังปรากฏข้อความว่า

“วันหนึ่งเขาได้ผ่านไปที่ชายป่าใหญ่ พบหญิงสาวหลายคนออกมาจากป่า ทุกคนถือใบไม้คนละใบและนำไปซ่อนไว้ จากนั้นหญิงสาวเหล่านั้นได้เดินเข้าไปในหมู่บ้าน ชายหนุ่มจึงเกิดความสงสัย”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาคำตอบ

2.1 การแก้ไขปัญหาคำตอบโดยใช้การพิสูจน์ เมื่อต้องการที่จะรู้คำตอบว่าเหตุใดสาว ๆ เหล่านี้ต้องถือใบไม้มาคนละใบ ชายหนุ่มจึงเก็บใบไม้ไว้ที่ตนเองหนึ่งใบเพื่อเป็นการหาคำตอบให้กับตนเอง ดังปรากฏในข้อความว่า

“เขาจึงหยิบใบไม้ไว้หนึ่งใบ สักครู่หนึ่งหญิงสาวเหล่านั้นก็กลับมาและตรงเข้าไปหยิบใบไม้ของตนที่ซ่อนไว้และเดินหายเข้าไปในป่า แต่มีหญิงสาวคนหนึ่งหาใบไม้ของตนไม่พบ นางได้ค้นหาอยู่นาน ชายหนุ่มได้ยอมคืนให้หญิงสาวโดยดี แต่ขอตามเข้าไปในเมืองของหญิงสาวด้วย”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำตอบในเรื่อง เมืองลับแล
ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องเมืองลับแล ชายหนุ่มเกิดความสงสัยว่าทำไมหญิงสาวเหล่านี้ต้องมีใบไม้คนละหนึ่งใบ เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหาคำตอบ

แก้ไขปัญหาคำตอบโดยใช้การพิสูจน์ จากตำนานเรื่องเมืองลับแล ชายหนุ่มต้องการรู้คำตอบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เขาจึงเก็บใบไม้ของหญิงสาวคนหนึ่งไว้ เพื่อเป็นข้อต่อรองในการที่จะขอเข้าไปหาคำตอบด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาคำตอบโดยใช้การพิสูจน์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง เมืองลับแล พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำตอบที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเองจำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาคำตอบโดยใช้การพิสูจน์ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานท้องถิ่นจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุทัยธานี

ตำนานเรื่องที่ 36

ตำนานเขานาค

ตำนานเขานาค ตำบลเขาขี้ฝอย มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า ที่บริเวณเขานาคเดิมเป็นที่อยู่ของพวกพญานาคและห่างเขาออกไปทางด้านทิศตะวันออกมีหนองน้ำขนาดใหญ่เป็นที่อาศัยของเต่าทอง พญานาคพยายามที่จะจับเต่าทองไปเป็นอาหาร ส่วนเต่าทองก็พยายามหลบหนีไปคบหาอยู่กับพวกเทวดา ขอให้พวกเทวดาช่วยสาปแช่งให้พญานาคตายแข็งเป็นหิน พญานาคจึงพากัน

หนีไปเหลือแต่พญานาคที่ตี้อมากเลยถูกสาปเป็นหินอยู่ที่ภูเขา เขาถูกนี้จึงได้ชื่อว่าเขานาค ส่วนหนองน้ำใหญ่นั้นได้ชื่อว่า หนองเต่า เป็นหมู่บ้านใหญ่มากจนถึงปัจจุบันนี้

อีกสำนวนหนึ่งเล่าว่า พญานาคตนหนึ่งไปชอบหญิงสาวคนหนึ่งชื่อนาง เป็นคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับเจ้าหลวง ซึ่งชอบพอหญิงสาวคนนี้อยู่เช่นกัน เธอตัดสินใจไม่ถูกว่าจะร่วมเรียงเคียงหมอนกับใครดี ในที่สุดพญานาคกับเจ้าหลวงก็ตกลงพบกัน และได้ต่อสู้กันชนิดที่ต้องใช้วิชาความสามารถพิเศษ จนพวกเทวดาต้องออกมาดู ในการต่อสู้ครั้งหนึ่งคมขวานได้จามไปถูกแผ่นดินถึงกับแยกเป็นลำน้ำตากแดด พวกเทวดาเห็นว่าจะไม่เป็นการจึงสาปให้เจ้าหลวงกลายเป็นหินอยู่ที่เขาหลวงในปัจจุบัน ส่วนพญานาคให้ตากแดดไว้จนตายกลายเป็นเขานางนาค สำหรับนางถูกตัดหน้าอกไปให้เจ้าหลวงข้างหนึ่ง กลายเป็นเขานมนาง อยู่คนละฝั่งกับลำน้ำตากแดด ในเขตอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ อีกข้างหนึ่งขวางไปไกลกลายเป็นเขาแหลม อยู่ในเขตอำเภอทัพทัน ส่วนสถานที่ต่อสู้กันเรียกว่า วังรอ จนถึงทุกวันนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขานาค สรุปได้ดังนี้

ตาราง 36 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง เขานาค

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“พญานาคตนหนึ่งไปชอบหญิงสาวคนหนึ่งชื่อนาง เป็นคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับเจ้าหลวง ซึ่งชอบพอหญิงสาวคนนี้อยู่เช่นกัน เธอตัดสินใจไม่ถูกว่าจะร่วมเรียงเคียงหมอนกับใครดี ในที่สุดพญานาคกับเจ้าหลวงก็ตกลงพบกัน และได้ต่อสู้กันชนิดที่ต้องใช้วิชาความสามารถพิเศษ”	1

ตาราง 36 (ต่อ)

2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น	“พวกเทวดาเห็นว่าจะไม่เป็นการจึงสาปให้เจ้าหลวงกลายเป็นหินอยู่ที่เขาหลวงในปัจจุบัน ส่วนพญานาคให้ตากแดดไว้จนตายกลายเป็นเขานางนาค สำหรับนางถูกตัดหน้าอกไปให้เจ้าหลวงข้างหนึ่งกลายเป็นเขามนาง อยู่คนละฝั่งกับลำน้ำตากแดด”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งผู้อื่นภายนอกกลุ่ม พญานาคได้ไปหลงรักสาวสวยในหมู่บ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นคนเดียวกับที่เจ้าหลวงชอบอยู่ จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างพญานาคกับเจ้าหลวง ดังปรากฏข้อความว่า

“พญานาคตนหนึ่งไปชอบหญิงสาวคนหนึ่งชื่อนาง เป็นคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับเจ้าหลวง ซึ่งชอบพอหญิงสาวคนนี้อยู่เช่นกัน เธอตัดสินใจไม่ถูกว่าจะร่วมเรียงเคียงหมอนกับใครดี ในที่สุดพญานาคกับเจ้าหลวงก็ตกลงพบกัน และได้ต่อสู้กันชนิดที่ต้องใช้วิชาความสามารถพิเศษ”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น เมื่อพญานาคและเจ้าหลวงไปชอบผู้หญิงคนเดียวกันจึงเกิดการต่อสู้ขึ้น เมื่อเหล่าเทวดาเห็นเข้าจึงคิดว่าจะปล่อยให้ทั้งสองต่อสู้กันต่อไปไม่ได้ จึงแก้ปัญหาโดยการลงโทษ ดังปรากฏในข้อความว่า

“พวกเทวดาเห็นว่าจะไม่เป็นการจึงสาปให้เจ้าหลวงกลายเป็นหินอยู่ที่เขาหลวงในปัจจุบัน ส่วนพญานาคให้ตากแดดไว้จนตายกลายเป็นเขานางนาค สำหรับนางถูกตัดหน้าอกไปให้เจ้าหลวงข้างหนึ่ง กลายเป็นเขามนาง อยู่คนละฝั่งกับลำน้ำตากแดด”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำถามเรื่อง เขานาค ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องเขานาค พญานาคได้ไปหลงรักสาวสวยในหมู่บ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นคนเดียวกับที่เจ้าหลวงชอบอยู่ จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างพญานาคกับเจ้าหลวงเป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหาคำถาม

แก้ไขปัญหาคำถามโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องเขานาค พญานาคและเทวดาต่อสู้กันเพื่อแย่งหญิงสาว เหล่าเทวดามาเห็นจึงลงโทษโดยการสาปเจ้าหลวงให้กลายเป็นหิน ส่วนพญานาคให้ตากแดดไว้จนกลายเป็นเขานางนาคสำหรับนางถูกตัดหน้าอกไปให้เจ้าหลวงข้างหนึ่ง กลายเป็นเขานมนาง เป็นการแก้ไขปัญหาคำถามโดยการลงโทษผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานคำถามเรื่อง เขานาค พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำถามที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาคำถามโดยลงโทษตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 37

ตำนานคนสวยในหมู่บ้าน

มีหมู่บ้านอยู่หมู่บ้านหนึ่งมีคนสวยอยู่คนหนึ่ง สวยที่สุดในโลกเลย สวยจริงๆ อยู่ในหมู่บ้านและไม่มีใครสวยเกินเลย แต่ก็ไม่เคยไปวัดกับเขาเลย เรื่องการทำบุญก็ไม่ทำเลย อยู่มาวันหนึ่งมีพวกชาวบ้านไปวัดมา หญิงคนสวยคนนั้นก็ได้ถามว่าไปวัดมาเขามีอะไรกันบ้าง ชาวบ้านก็บอกว่าไม่มีอะไรหรอกมีแต่พระท่านเทศน์อย่างเดียว คนสวยก็ได้ถามเขาอีกว่า เขาเทศน์เรื่องอะไรกัน ชาวบ้านก็บอกว่าเทศน์เรื่องคนสวย แต่พอรุ่งขึ้นของวันใหม่คนสวยคนนั้นก็ไปวัดกับเขาบ้าง ก็ลองไปดูที่วัดกับเขา พอถึงวัดคนสวยคนนั้นก็ไปนั่งอยู่ที่หีบบันไดไม่เข้าไปศาลา พระท่านก็เทศน์ ท่านก็มองเห็นคนสวย และท่านก็ได้เนรมิตให้คนสวยคนนั้นได้เห็นคนสวยด้านหลังท่านอีกคนหนึ่ง สวยยิ่งกว่าคนสวยคนนั้นเสียอีก สวยกว่าตั้งร้อยเท่า หญิงคนนั้นก็ได้มองไปก็นึกแปลกใจว่า “เอ๊ะทำไมเขาจึงสวยมากมายขนาดนั้น สวยกว่าเราอีกตั้งหลายเท่า” พระท่านก็เลยเนรมิตรูปตั้งแต่เป็นสาวจนกระทั่ง จนแก่จนเฒ่า จนมีลูก เจ็บ ตาย และเผา จนหายสาบสูญไป พอพระท่านเทศน์ให้ฟังจบแล้ว หญิงคนนั้นก็เดินทางกลับและคิด คนสวยไม่ใช่ตัวตนเดียวกันก็ตายไปเป็นแก้วถ่าน เป็นดินไม่มีอะไรเลย พอนึกได้ก็เลยหอบผ้าเอาตัวเข้าหาวัด

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง คนสวยในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

ตาราง 37 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง คนสวยในหมู่บ้าน

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับตนเอง	“อยู่มาวันหนึ่งมีพวกชาวบ้านไปวัดมา หญิงคนสวยคนนั้นก็ได้ถามว่าไปวัดมา เขามีอะไรกันบ้าง ชาวบ้านก็บอกว่าไม่มี อะไรหรอกมีแต่พระท่านเทศน์อย่างเดียว คนสวยก็ได้ถามเขาอีกว่า เขาเทศน์เรื่อง อะไรกัน ชาวบ้านก็บอกว่าเทศน์เรื่องคน สวย แต่พอรุ่งขึ้นของวันใหม่คนสวยคนนั้น ก็จะไปวัดกับเขาบ้าง”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหาโดยใช้การพิสูจน์	“พระท่านก็เทศน์ท่านก็มองเห็นคนสวย และท่านก็ได้เนรมิตให้คนสวยคนนั้นได้ เห็นคนสวยด้านหลังท่านอีกคนหนึ่งสวย กว่าตั้งร้อยเท่าพระท่านก็เลยเนรมิตรูปตั้ง แค่นั้นเป็นสาวจนกระทั่ง จนแก่จนเฒ่า จนมี ลูก เจ็บ ตาย และเผา จนหายสาบสูญไป”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีคนสวยมากอยู่หนึ่งคน แต่คนสวย
คนนี้ไม่ยอมเข้าวัดทำบุญ วันหนึ่งเมื่อเห็นชาวบ้านไปวัดกันมาคนสวยคนนั้นก็สงสัยว่าชาวบ้านไป
วัดกันทำไม จึงเกิดความขัดแย้งกับตัวเองขึ้น ดังปรากฏในข้อความว่า

“อยู่มาวันหนึ่งมีพวกชาวบ้านไปวัดมา หญิงคนสวยคนนั้นก็ได้ถามว่าไปวัดมา เขามีอะไรกันบ้าง ชาวบ้านก็บอกว่าไม่มีอะไรหรอกมีแต่พระท่านเทศน์อย่างเดียว คนสวยก็ได้ถาม เขาก็ว่า เขาเทศน์เรื่องอะไรกัน ชาวบ้านก็บอกว่าเทศน์เรื่องคนสวย แต่พอรุ่งขึ้นของวันใหม่คนสวย คนนั้นก็ไปวัดกับเขาบ้าง”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหโดยการใช้การพิสูจน์ เมื่อคนสวยคนนั้นไปที่วัดพระท่านเห็นว่าคนสวยคนนั้นไม่เคยมาทำบุญเลยจึงอยากจะทำให้คนสวยได้คิดว่าความสวยไม่เที่ยงแท้เพียงก็ดับสูญ อยากให้คนสวยคนนั้นได้หมั่นทำบุญบ้าง พระท่านจึงเนรมิตผู้หญิงที่สวยกว่าให้คนสวยคนนั้นเห็นตั้งแต่เป็นสาวถึงแก่ เจ็บ และตายในที่สุด เป็นการแก้ปัญหาโดยการใช้การพิสูจน์ ดังปรากฏในข้อความว่า

“พระท่านก็เทศน์ท่านก็มองเห็นคนสวย และท่านก็ได้เนรมิตให้คนสวยคนนั้นได้เห็นคนสวยด้านหลังท่านอีกคนหนึ่งสวยกว่าตั้งร้อยเท่าพระท่านก็เลยเนรมิตรูปตั้งแต่เป็นสาวจนกระทั่ง จนแก่จนเฒ่า จนมีลูก เจ็บ ตาย และเผา จนหายสาบสูญไป”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง คนสวยในหมู่บ้าน

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องคนสวยในหมู่บ้าน กล่าวว่าหมู่บ้านแห่งหนึ่งมีคนสวยมากอยู่หนึ่งคน แต่คนสวยคนนั้นไม่ยอมเข้าวัดทำบุญ วันหนึ่งเมื่อเห็นชาวบ้านไปวัดกันมาคนสวยคนนั้นก็สงสัยว่าชาวบ้านไปวัดกันทำไม เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหโดยการใช้การพิสูจน์ จากตำนานเรื่องคนสวยในหมู่บ้าน ดังข้อความในตำนานว่าเมื่อคนสวยคนนั้นไปที่วัดพระท่านเห็นว่าคนสวยคนนั้นไม่เคยมาทำบุญเลยจึงอยากจะทำให้คนสวยได้คิดว่าความสวยไม่เที่ยงแท้เพียงก็ดับสูญ อยากให้คนสวยคนนั้นได้หมั่นทำบุญบ้าง พระท่านจึงเนรมิตผู้หญิงที่สวยกว่าให้คนสวยคนนั้นเห็นตั้งแต่เป็นสาวถึงแก่ เจ็บ และตายในที่สุด เป็นการแก้ปัญหาโดยการใช้การพิสูจน์ว่าความสวยนั้นไม่เที่ยง เป็นการแก้ไขปัญหโดยการใช้การพิสูจน์

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง คนสวยในหมู่บ้าน พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหโดยการใช้การพิสูจน์ จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 38

ตำนานจระเข้กับลิง

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีจระเข้สองตัวเมียอาศัยอยู่ในถ้ำของแม่น้ำแห่งหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่ง จระเข้ตัวเมียเกิดอาการแพ้ท้องอยากจะกินหัวใจลิง จึงบอกจระเข้ตัวให้ไปหาหัวใจลิงมาให้กิน จระเข้ตัวก็บอกว่าตนไม่รู้จะไปหามาจากที่ไหนได้ เพราะลิงเป็นสัตว์ที่ฉลาดและวิ่งเร็ว ตนไม่สามารถที่จะจับได้ แต่จระเข้ตัวเมียบอกว่าถ้าไม่ได้กินหัวใจลิงตนต้องตายแน่ๆ จะไม่ไหวอยู่แล้ว จระเข้ตัวเห็นเมียร้องไห้ครวญคราง ด้วยความรักและสงสารจึงรับปากว่าจะไปหาหัวใจลิงมาให้กิน และปลอมประโลมว่าอย่าวิตกไปเลย จะออกไปหาหัวใจลิงมาให้ ว่าแล้วก็ออกจากถ้ำไปริมฝั่งคลอง ก็เห็นลิงตัวหนึ่งจึงคิดอุบายหลอกลิงเพื่อจะจับเอาหัวใจไปให้เมียของตน คิดแล้วก็ว่ายน้ำเข้าไปใกล้ลิงแล้วเอ่ยพูดกับลิงว่า ท่านลิงผู้ฉลาดท่านนี้ ช่างไม่รู้เลยหรือว่าฝั่งคลองด้านโน้นมีมะม่วงสุกหอมหวานเป็นอันมาก ทำไมท่านไม่ไปเก็บกินเป็นอาหารล่ะ เมื่อลิงได้ฟังดังนั้นก็บอกว่า ข้าจะไปได้อย่างไรในเมื่อข้าว่ายน้ำไม่เก่ง ขึ้นไปก็จะจมน้ำตายแทนที่จะได้กินมะม่วง จระเข้ได้ฟังดังนั้นก็คิดว่าอุบายของตนสำเร็จแน่ จึงกล่าวว่าเรามาเป็นเพื่อนเกลอกันเอาไหม แล้วข้าจะให้เจ้าซึ่งหลังพาไปกินมะม่วงที่อยู่อีกฝั่งหนึ่ง เจ้าลิงเมื่อได้ฟังดังนั้นก็ดีใจ ตอบตกลงทันทีโดยไม่คิดระแวง แล้วกระโดดเกาะบนหลังจระเข้ จระเข้เห็นดังนั้นก็ว่ายน้ำออกไป เมื่อถึงกลางลำคลองก็เอ่ยปากกับเจ้าลิงว่า เจ้าลิงหน้าโง่ที่ข้าบอกนั้นไม่ได้เป็นความจริงเลย ข้าต้องการที่จะเอาหัวใจของเจ้าไปให้เมียข้าที่กำลังแพ้ท้องอยากจะกินหัวใจลิง ลิงได้ฟังดังนั้นก็รู้ว่าตนถูกลวงเสียแล้ว เพราะเสียรู้จระเข้ แต่ลิงเป็นสัตว์ที่มีความฉลาดมากจึงคิดหาทางเอาตัวเองให้รอดก่อน จึงกล่าวกับจระเข้ว่าที่ท่านบอกอย่างนั้นก็เป็นที่น่าสงสารเมียของท่านมากที่อยากกิน แต่หากว่าท่านจะกัดข้าตอนนี้นั้น เห็นทีจะไม่ได้หัวใจข้าเป็นแน่ เมียท่านก็ต้องผิดหวัง ข้าก็สงสารเมียท่านที่แพ้ท้องอยู่ แต่หัวใจของข้าเวลานี้ไม่ได้อยู่ที่ข้า เพราะข้าเอาแขวนไว้ที่ต้นมะม่วงก่อนจะมานี้เอง ถ้าเจ้าจะเอาหัวใจของข้านั้นก็ยินดีให้เพราะเห็นแก่ผู้แพ้ท้องที่อยากกิน แต่ต้องกลับไปเอาที่ต้นมะม่วงที่ข้าแขวนไว้ ข้าจะมอบให้ เมื่อจระเข้ได้ฟังดังนั้นก็เชื่อจึงหันกลับว่ายน้ำมาส่งลิงที่ฝั่งเดิมที่ต้นมะม่วง เมื่อลิงขึ้นไปบนต้นมะม่วงแล้วก็หัวเราะเยาะจระเข้ว่า เจ้าจระเข้หน้าโง่ ใครบ้างที่จะเอาหัวใจออกจากร่างกายได้ เจ้าไม่มีโอกาสได้เอาหัวใจของข้าหรอกนะ กลับไปเสียเถอะ เมื่อจระเข้ได้ฟังดังนั้นก็รู้ว่าตนเองนั้นเสียรู้ เจ้าลิงแล้วจึงเสียใจและโกรธลิงมาก จึงคิดจะกัดกินลิงให้ได้มาจนกระทั่งทุกวันนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหในตำนาน
ท้องถิ่น เรื่อง จระเข้กับลิง สรุปได้ดังนี้

ตาราง 38 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง จระเข้กับลิง

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	“เมื่อถึงกลางลำคลองก็เอ่ยปากกับเจ้าลิง ว่า เจ้าลิงหน้าโง่ที่خابอกนั้นไม่ได้เป็น ความจริงเลย ข้าต้องการที่จะเอาหัวใจ ของเจ้าไปให้เมียข้าที่กำลังแพ้ท้อง อยากจะกินหัวใจลิง ลิงได้ฟังดังนั้นก็รู้ว่า ตนถูกลวงเสียแล้ว”	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1.	แก้ไขปัญหโดยใช้อุบายเล่ห์กล	“แต่หัวใจของข้าเวลานี้ไม่ได้อยู่ที่ข้า เพราะข้าเอาแขวนไว้ที่ต้นมะม่วงก่อนจะ มานี่เอง ถ้าเจ้าจะเอาหัวใจของข้านั้นก็ ยินดีให้เพราะเห็นแก่ผู้แพ้ท้องที่อยากกิน แต่ต้องกลับไปเอาที่ต้นมะม่วงที่ข้าแขวน ไว้ ข้าจะมอบให้”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จระเข้สองตัวเมียอาศัยอยู่ในถ้ำ วันหนึ่ง
จระเข้ตัวเมียเกิดอาการแพ้ท้องและอยากกินหัวใจลิง จึงให้จระเข้ตัวผู้ออกไปหามาให้กิน จระเข้
ตัวผู้ไปเจอลิงตัวหนึ่งจึงคิดจะเอาหัวใจมาให้เมียของตนกิน จึงหลอกให้ลิงขึ้นที่หลังของตนไปกลาง
แม่น้ำเพื่อที่จะจับ แต่เมื่อลิงรู้ทันแผนการของจระเข้ จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างลิงกับจระเข้
ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายนอกกลุ่ม ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“เมื่อถึงกลางลำคลองก็เอ่ยปากกับเจ้าลิงว่า เจ้าลิงหน้าโง่งที่ข้าบอกนั้นไม่ได้เป็นความจริงเลย ข้าต้องการที่จะเอาหัวใจของเจ้าไปให้เมียข้าที่กำลังแพ้ท้องอยากจะกินหัวใจลิงได้ฟังดังนั้นก็รู้ว่าตนถูกหลวงเสียแล้ว”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้อุบายเล่ห์กล เมื่อลิงรู้ว่าตนโดนจะเข้หลอกพามาเพื่อจะเอาหัวใจของตน จึงคิดอุบายเอาตัวรอด โดยออกอุบายว่าหัวใจของตนไม่ได้อยู่ที่ตนหรอก แต่ตนเอาหัวใจแขวนไว้ที่ต้นมะม่วงถ้าอยากได้ก็ต้องกลับไปเอาหัวใจที่นั่น เป็นการแก้ปัญหาลิงโดยการใช้อุบายเล่ห์กล ดังปรากฏในข้อความที่ว่า

“แต่หัวใจของข้าเวลานี้ไม่ได้อยู่ที่ข้า เพราะข้าเอาแขวนไว้ที่ต้นมะม่วงก่อนจะมานี้เอง ถ้าเจ้าจะเอาหัวใจของข้านั้นก็ยินดีให้เพราะเห็นแก่ผู้แพ้ท้องที่อยากกิน แต่ต้องกลับไปเอาที่ต้นมะม่วงที่ข้าแขวนไว้ ข้าจะมอบให้”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น เรื่อง จระเข้กับลิง

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จากตำนานเรื่องจระเข้กับลิง เมื่อจระเข้ตัวเมียผู้เป็นภรรยาเกิดอาการแพ้ท้องและอยากจะกินหัวใจลิงจึงให้จระเข้ตัวผู้ไปหามาให้ จระเข้ตัวผู้ออกไปหาและพบลิงตัวหนึ่งจึงคิดจะจับเพื่อเอาหัวใจไปให้เมียกิน แต่ลิงตัวนั้นรู้ทันจึงเป็นความขัดแย้งระหว่างลิงกับจระเข้ เป็นความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม

การแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่น จากตำนานเรื่องจระเข้กับลิง เมื่อลิงรู้ทันแผนการของจระเข้แล้วว่าโดนหลอกมาเพื่อจะเอาหัวใจ ลิงจึงคิดอุบายเอาตัวรอดโดยบอกจระเข้ว่าหัวใจไม่ได้อยู่ที่ตนหรอก ตนแขวนไว้ที่ต้นมะม่วงโนน ถ้าอยากได้ต้องกลับไปเอา เป็นการแก้ปัญหาลิงโดยใช้อุบายเล่ห์กล

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถื่น เรื่อง จระเข้กับลิง พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่นที่มีดังนี้ พบความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาคำานานท้องถื่นโดยใช้อุบายเล่ห์กล จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 39

ตำนานทุเรียน

“ทุเรียน” คำนี้ใครๆ ก็รู้จักกันดี ทุเรียนเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งมีเปลือกนอกเป็นหนามแหลมคมแต่เนื้อในกินหวานหอมอร่อยมาก ซึ่งต่อไปนี้จะขอเล่าเรื่องความเป็นมาของทุเรียน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่ง ชายคนหนึ่งแม้ว่าตนจะยากจนด้วยฐานะ แต่มีน้ำใจดี มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก อยู่มาวันหนึ่งมีพระภิกษุมาบิณฑบาตถึงบ้าน ชายผู้นั้นจึงออกไปตักบาตร แต่หาอาหารอย่างอื่นไม่ได้จึงซื้อแต่ข้าวอย่างเดียว บังเอิญเกิดเหตุการณ์แปลกประหลาดขึ้น คือในเวลาใส่บาตรนั้นข้าวก็ไม่ยอมตกจากมือ ชายผู้นั้นต้องสะบัดแรงๆ จึงทำให้นิ้วมือของตนที่เนาเปื่อยนั้นหลุดไปในบาตรด้วย พระภิกษุเห็นดังนั้นก็ตกใจมาก เมื่อใส่บาตรเสร็จแล้วพระภิกษุผู้นั้นก็รีบปิดฝาบาตรกลับวัดทันที พอมาถึงวัดก็เปิดบาตรดูข้าวที่เนาเปื่อยนั้นอยู่ในบาตรและส่งกลิ่นเหม็นปนอยู่กับข้าว พระภิกษุจึงเรียกเด็กวัดมาแล้วให้เอานิ้วไปฝังที่หลังวัด

เวลาได้ผ่านไปเป็นหลายๆ ปี จนกระทั่งหลุมที่เอานิ้วมือกับข้าวไปฝังนั้นได้มีต้นไม้ชนิดหนึ่งเกิดขึ้น เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งออกผล เมื่อผลนั้นสุกก็หล่นลงมา มีกลิ่นหอม เด็กวัดไปพบเข้าก็เก็บมาดูและผ่าออก เมื่อเห็นเนื้อก็ลองกินดูรู้สึกมีความหวานและมัน ดังนั้นเด็กวัดจึงเก็บไปกินทุกวัน เมื่อกินอยู่หลายๆ วันแล้วก็นึกถึงพระจึงนำไปถวายพระบ้าง เมื่อพระได้ฉันก็พอใจมากที่มีรสมันหวานหอมอร่อย จึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้เด็กฟังและตั้งชื่อให้ว่า "ทุเรียน" แลชาวบ้านข้างๆ วัดก็แอบเอาไปกินบ้างและได้นำเมล็ดมาปลูกต่อๆ กันจนมีมากมายทุกวันนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ทุเรียน สรุปได้ดังนี้

ตาราง 39 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ทุเรียน

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่นภายนอกกลุ่ม	"พระภิกษุเห็นดังนั้นก็ตกใจมาก เมื่อใส่บาตรเสร็จแล้วพระภิกษุผู้นั้นก็รีบ ปิดฝาบาตรกลับวัดทันที"	1
2.	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	แก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองหรือ ผู้อื่น	"พระภิกษุจึงเรียกเด็กวัดมาแล้วให้เอานิ้ว ไปฝังที่หลังวัด"	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับตนเอง ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งมีชายที่ฐานะยากจนนำข้าวมาใส่บาตร แต่เมื่อหยิบข้าวออกมาใส่บาตรให้พระเกิดเหตุการณ์ประหลาดขึ้นคือข้าวไม่ยอมตกจากมือชายผู้นั้น เขาจึงสะบัดมืออย่างแรงทำให้นิ้วมือของเขาหลุดติดมาด้วย เมื่อพระภิกษุเห็นก็เกิดอาการตกใจ เกิดเป็นความขัดแย้งกับตนเอง ดังปรากฏข้อความว่า

“พระภิกษุเห็นดังนั้นก็ตกใจมาก เมื่อใส่บาตรเสร็จแล้วพระภิกษุผู้นั้นก็รีบปิดฝาบาตรกลับวัดทันที”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น เมื่อพระภิกษุกลับวัดมาพร้อมกับบาตรที่นิ้วมือของชายผู้นั้นหลุดมาด้วย เมื่อถึงวัดพระภิกษุเปิดดูก็พบว่านิ้วมือที่เน่าเปื่อยของชายผู้นั้นส่งกลิ่นเหม็นเน่าพระภิกษุจึงแก้ปัญหโดยการเรียกให้เด็กวัดมานำนิ้วมือไปฝัง ดังปรากฏในข้อความว่า

“พระภิกษุจึงเรียกเด็กวัดมาแล้วให้นิ้วมือไปฝังที่หลังวัด”

สรุปความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง ทูเรียน

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งกับตนเอง จากตำนานเรื่องทูเรียน มีชายคนหนึ่งมาใส่บาตรแต่เมื่อหยิบข้าวออกมาจะใส่บาตรพระ ข้าวเกิดติดมือไม่ยอมหลุด เมื่อสะบัดแรงๆ ข้าวก็จะร่วงลงบาตรมาพร้อมกับนิ้วมือของเขาที่เน่าเปื่อย เมื่อพระภิกษุเห็นดังนั้นก็ตกใจ เป็นความขัดแย้งกับตนเอง

การแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหาโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จากตำนานเรื่องทูเรียน เมื่อพระภิกษุกลับวัดแล้วเปิดบาตรดูก็พบว่า นิ้วมือที่เน่าเปื่อยของชายผู้นั้นที่ติดมาด้วยส่งกลิ่นเหม็น จึงแก้ปัญหโดยการให้เด็กวัดมานำนิ้วมือไปฝัง เป็นการแก้ปัญหโดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ตำนานท้องถิ่น เรื่อง ทูเรียน พบประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในเรื่องมีดังนี้ พบความขัดแย้งกับตนเอง จำนวน 1 ครั้ง พบการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการพึ่งตนเองหรือผู้อื่น จำนวน 1 ครั้ง

ตำนานเรื่องที่ 40

ตำนานแม่โพสพ

แต่เดิมแม่โพสพเป็นพืชอยู่บนสวรรค์ ต่อมาเมื่อหมดอายุขัยพระอินทร์จึงใช้ให้มาเกิดในโลกเพื่อช่วยเหลือมนุษย์แต่เมื่อลงมาถึงพื้นพิภพ ก็ลงมาเกิดตรงหน้าพระฤๅษีตาไฟ ซึ่งอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เพราะความที่มีฤทธิ์แรงกล้า พระฤๅษีตนนี้จะลิ้มตาเพียงปีละครั้งเท่านั้น แต่วันนี้เจ้าแม่โพสพจุติลงมาจากสวรรค์ กลิ่นหอมของรวงข้าวนั้นลอยเข้าไปเตะจมูกของพระฤๅษี กลิ่นหอมเช่นนี้พระฤๅษีไม่เคยสัมผัสมาก่อน ด้วยความแปลกใจจึงลิ้มตาขึ้นมา ไฟจากตาของท่านก็เผาผลาญแม่โพสพหมดไหม้สิ้น แต่ด้วยญาณแก่กล้า พระฤๅษีตาไฟจึงรู้ได้ว่านัยน์ตาของท่านได้ทำลายพืชจากสวรรค์เสียแล้ว จึงชุบชีวิตแม่โพสพให้เกิดขึ้นมาใหม่ เมื่อสอบถามก็ได้ความว่าพระอินทร์ส่งมาให้ช่วยมนุษย์บนโลก

พระฤๅษีพิจารณาแล้วว่า ลำพังแม่โพสพคงจะช่วยไม่ได้ เพราะเมื่ออยู่บนสวรรค์นั้นถือเป็นพืชพันธุ์มีเมล็ดเดียวก็พอให้เทวดาชาวสวรรค์อิมทิพย์ได้ แต่ในโลกมนุษย์มีผู้คนมากมาย พระฤๅษีจึงแนะนำให้ว่ารวงข้าวของแม่โพสพที่เคยมีเพียงเมล็ดเดียวจะต้องมีมากกว่านั้น จึงจะพอเลี้ยงชาวโลกได้ ตั้งแต่นั้นมาเมล็ดข้าวของแม่โพสพจึงมีจำนวนมากมายเป็นอาหารเลี้ยงทั้งมนุษย์และสัตว์ได้สืบเท้าวานนี้

จากการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น เรื่อง แม่โพสพ สรุปได้ดังนี้

ตาราง 40 ตารางการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ในตำนานท้องถิ่น เรื่อง แม่โพสพ

1.	ประเด็นความขัดแย้ง	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	"เจ้าแม่โพสพจุติลงมาจากสวรรค์ กลิ่นหอมของรวงข้าวนั้นลอยเข้าไปเตะจมูกของพระฤๅษี กลิ่นหอมเช่นนี้พระฤๅษีไม่เคยสัมผัสมาก่อน ด้วยความแปลกใจจึงลิ้มตาขึ้นมา ไฟจากตาของท่านก็เผาผลาญแม่โพสพหมดไหม้สิ้น"	1

ตาราง 40 (ต่อ)

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา	ข้อความที่ปรากฏ	จำนวน (ครั้ง)
1 แก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา	“พระฤๅษีพิจารณาแล้วว่า ลำพังแม่โพสพคงจะช่วยไม่ได้ เพราะเมื่ออยู่บนสวรรค์นั้น ถือเป็นพืชพันธุ์มีเมล็ดเดียวก็พอให้เทวดาชาวสวรรค์คือมีทิพย์ได้ แต่ในโลกมนุษย์มีผู้คนมากมาย พระฤๅษีจึงแนะนำให้ว่ารวงข้าวของแม่โพสพที่เคยมีเพียงเมล็ดเดียวจะต้องมีมากกว่านั้น จึงจะพอเลี้ยงชาวโลกได้”	1

1. ประเด็นความขัดแย้ง ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งกับผู้อื่น คือความขัดแย้งระหว่างพระฤๅษีกับแม่โพสพโดยพระฤๅษีมีดวงตาเป็นไฟมองดูแม่โพสพจนเกิดไฟลุกไหม้เสียชีวิต ดังปรากฏข้อความว่า

“เจ้าแม่โพสพจุติลงมาจากสวรรค์ กลิ่นหอมของรวงข้าวนั้นลอยเข้าไปเตะจมูกของพระฤๅษี กลิ่นหอมเช่นนี้พระฤๅษีไม่เคยสัมผัสมาก่อน ด้วยความแปลกใจจึงลิ้มตาขึ้นมาไฟจากตาของท่านก็เผาผลาญแม่โพสพหมดไหม้สิ้น”

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่

2.1 การแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญา ซึ่งเมล็ดข้าวบนสวรรค์เม็ดใหญ่เพียงเม็ดเดียวก็พอกินสำหรับเทวดาและองค์อินทร์แต่ในโลกมนุษย์นั้นไม่สามารถเพียงพอก็ได้ฤๅษีจึงบอกแม่โพสพว่าต้องมีเมล็ดข้าวให้มากเพียงพอที่จะเลี้ยงชาวโลกได้ ดังปรากฏในข้อความว่า

“พระฤๅษีพิจารณาแล้วว่า ลำพังแม่โพสพคงจะช่วยไม่ได้ เพราะเมื่ออยู่บนสวรรค์ นั้นถือเป็นพืชพันธุ์มีเมล็ดเดียวก็พอให้เทวดาชาวสวรรค์คือมีทิพย์ได้ แต่ในโลกมนุษย์มีผู้คนมากมาย พระฤๅษีจึงแนะนำให้ว่ารวงข้าวของแม่โพสพที่เคยมีเพียงเมล็ดเดียวจะต้องมีมากกว่านั้น จึงจะพอเลี้ยงชาวโลกได้”

ตาราง 41 (ต่อ)

2. ประเด็น การแก้ไข ปัญหา	ตำนานเรื่อง							รวม
	จระเข้ ปูน	ท่อ ทองแดง	พระ ร่วง	พระร่วง ส่วยน้ำ	พระร่วง เล่นว้าว	พราณ กระต่าย	เมือง พลับพลา	
1. โดยพึ่งตนเอง หรือผู้อื่น	-	1	1	1	1	1	1	6
2. โดยใช้ สติปัญญา	-	-	-	-	-	1	-	1
3. โดยใช้ พุทธศาสนา	-	-	-	-	-	-	1	1
4. โดยใช้ ไสยศาสตร์	1	-	-	-	-	-	-	1
5. โดยการ หลีกเลี่ยงหรือ ยอมแพ้	-	-	-	1	-	-	-	1

ตาราง 42 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดตาก จำนวน 6 เรื่อง

1. ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง							รวม
	เชียงใหม่	นกกุด ตาแดง	ผีบ้านดาวอด อาละวาด	ผีปู่ พื้น	สาม เงา	หงส์ หิน		
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	-	1	-	-	1	-	2	
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น								
2.1 ภายในกลุ่ม	1	-	-	-	-	1	2	
2.2 ภายนอกกลุ่ม	-	-	1	1	-	-	2	
3. ความขัดแย้งกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-	-	-	-	
4. ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ	-	-	-	-	-	-	-	

ตาราง 42 (ต่อ)

2. ประเด็นการแก้ไขปัญหา	ตำนานเรื่อง						
	เชียงใหม่	นกปูด ตาแดง	ผีบ้าดาวอด อาละวาด	ผีปู่ พื้น	สาม เงา	หงส์ หิน	รวม
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	-	1	-	-	-	-	1
2. โดยใช้พุทธศาสนา	-	-	-	-	1	-	1
3. โดยใช้อุบายเล่ห์กล	1	-	1	1	-	1	4

ตาราง 43 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 3 เรื่อง

1. ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง			
	โกรกพระ	ดงแม่นางเมือง	บึงบอระเพ็ด	รวม
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	1	1	-	2
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น				
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	1	1
2.2 ภายนอกกลุ่ม	-	-	-	-
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-
2. ประเด็นการ แก้ไขปัญหา				
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	-	1	-	1
2. โดยใช้สติปัญญา	1	-	-	1
3. โดยใช้การเจรจา	-	-	1	1

ตาราง 44 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดพิจิตร จำนวน 4 เรื่อง

1.ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง				รวม
	ไกรทอง	ก้นโล่ควาย	กำเนิดยุง	พระศรีธรรมยา	
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	-	1	1	1	3
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น					
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	-	-	-
2.2 ภายนอกกลุ่ม	1	-	-	-	1
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-	-
2. ประเด็นการ แก้ไขปัญหา					
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	1	-	1	1	3
2. โดยการให้รางวัล	1	-	-	-	1
3. โดยใช้การพิสูจน์	-	1	-	-	1

ตาราง 45 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 เรื่อง

1.ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง			รวม
	จ่านกร้อง จำการบุญ	น้ำตกแก่ง นางคอย	บ้านบึงพระ	
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	1	-	-	1
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น				
2.1 ภายในกลุ่ม	-	1	-	1
2.2 ภายนอกกลุ่ม	-	-	1	1
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-
2. ประเด็นการ แก้ไขปัญหา				
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	1	-	1	2
2. โดยใช้การลงโทษ ตนเองหรือผู้อื่น	-	1	-	1

ตาราง 46 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 3 เรื่อง

1. ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง			รวม
	ถ้ำใหญ่น้ำหนาว พญานาคแห่ง เพชรบูรณ์	เมืองศรีเทพ	อัมพระ ดำน้ำ	
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	-	1	-	1
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น				
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	1	1
2.2 ภายนอกกลุ่ม	1	-	-	1
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-
2. ประเด็นการ แก้ไขปัญหา				
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	1	-	-	1
2. โดยใช้การพิสูจน์	-	1	-	1
3. โดยธรรมชาติลงโทษ	-	-	1	1

ตาราง 47 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดสุโขทัย จำนวน 4 เรื่อง

1.ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง				รวม
	เขานางคำ	นางเมลิ้นดำ	วังน้ำวน	เสียดาย หวาย	
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	-	1	-	-	1
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น					
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	-	-	-
2.2 ภายนอกกลุ่ม	1	-	1	1	3
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-	-
2. ประเด็นการแก้ไข ปัญหา					
1. โดยพึ่งตนเองหรือผู้อื่น	-	-	1	-	1
2. โดยการใช้สติปัญญา	1	1	-	-	2
3. โดยให้การใช้อุบาย	-	-	-	1	1
เล่ห์กล					

ตาราง 48 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 5 เรื่อง

1. ประเด็นความ ขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง					รวม
	บ่อน้ำ ศักดิ์สิทธิ์	บ่อเหล็ก น้ำฟ้า	บึง หล่ม	เมือง ฟ้าไข่	เมืองลับ แล	
1. ความขัดแย้งกับ ตนเอง	-	1	1	1	1	4
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น						
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	-	-	-	-
2.2 ภายนอกกลุ่ม	-	-	-	-	-	-
3. ความขัดแย้งกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับสิ่ง เหนือธรรมชาติ	1	-	-	-	-	1
2. ประเด็นการแก้ไข ปัญหา						
1. โดยการใช้สติปัญญา	-	1	1	1	-	3
2. โดยการใช้ไสยศาสตร์	1	-	-	-	1	2
3. โดยใช้การพิสูจน์	-	-	-	-	-	-

ตาราง 49 ตารางสรุปประเด็นความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาในตำนานท้องถิ่น
จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 5 เรื่อง

1.ประเด็นความขัดแย้ง	ตำนานเรื่อง					
	เขานาค	คนสวยในหมู่บ้าน	จระเข้กับลิง	ทุเรียน	แม่โพสพ	รวม
1. ความขัดแย้งกับตนเอง	-	1	-	1	-	2
2. ความขัดแย้งกับผู้อื่น						
2.1 ภายในกลุ่ม	-	-	-	-	-	-
2.2 ภายนอกกลุ่ม	1	-	1	-	1	3
3. ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-	-	-	-	-	-
4. ความขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ	-	-	-	-	-	-
2. ประเด็นการแก้ไขปัญหา						
ปัญหา						
1. โดยการพึ่งตนเองและผู้อื่น	-	-	-	1	-	1
2. โดยการใช้สติปัญญา	-	-	-	-	1	1
3. โดยการใช้อุบายเล่ห์กล	-	-	1	-	-	1
4. โดยใช้การพิสูจน์	-	1	-	-	-	1
5. โดยใช้การลงโทษตนเองหรือผู้อื่น	1	-	-	-	-	1